

ΦΕΓΓΑΡΟΦΩΤΟ

© Νίκος Σακκάς
Καλαβρύτων 18, Γέρακας, 15344

© Εκδότης: ArtDrop, Polis-21
Σπαθαρικού 5, Μέσα Γειτονιά, 4004
Λεμεσός, ΚΥΠΡΟΣ
info@artdrop.net - www.artdrop.net
Β' Έκδοση, Νοέμβριος 2017
ISBN: 978-9963-2981-0-5

Νίκος Σακκάς

ΦΕΓΓΑΡΟΦΩΤΟ

Β' Έκδοση

Artdrop - 2017

Κεντρική έντυπη διάθεση:

Βιβλιοπωλείο: πύ λέξει

Ακαδημίας 32, ΑΘΗΝΑ

τηλ: +210 3388054

e-shop: **www.artdrop.net**

Ψηφιακή έκδοση (πρώτο μέρος):

www.artdrop.net/moonlight

Μουσική υπόκρουση ψηφιακής έκδοσης:

L.v.Beethoven, Moonlight

Στη μνήμη της μητέρας μου
Στην Αθήνα, την πόλη που με γέννησε

Ευχαριστώ τον ιντερνετικό σταθμό RadioArt για την
έμπνευση και για τη συντροφιά

Ce qu'on ne peut dire et ce qu'on ne peut taire, la musique
l'exprime
Η μουσική μιλάει για όλα κείνα που πρέπει να εκφραστούν
χωρίς να μπορούν να ειπωθούν με λόγια
Βίκτωρ Ουγκώ

Περιεχόμενα

Μέρος Ι - Έκλειψη

Μια απορία	13
Η Μυρτώ	14
Ο Κοσμάς	28
Ο ξάδερφος του Κοσμά	31
Εγκατάσταση στην Αθήνα	38
Μάθημα πιάνου	50
Ο Βασίλης	65
Η Άννα	71
Η βροχή του θάρρους	79
Συνάντηση	83
Μια ανεκπλήρωτη υπόσχεση	91
Αλλαγές	95
Εκδρομή στη Λαμία	103
Η πρόταση του Αμύντα	108
Συμπτώσεις	117
Στα εγκαίνια της Άννας	122
Με την Κονστάνς στη Νέα Υόρκη	133
Πρελούδιο	138

Μέρος ΙΙ - Λάμψη

Ο άλλος ρυθμός	143
Ο Μιχάλης	146
Αμβούργο	154
Λίγο πριν την επιστροφή	166
Η Ντέιζι	183
Μετά το ατύχημα	196
Άλλα χρόνια, ίδια χρόνια	200

Η επίσκεψη του Τάσου	209
Η μεγάλη συνάντηση της Θάσου	218
Τρεις μέρες	226
Ταξίδι	232
Στην παραλία της Θάσου	236
Ένας μεγάλος έρωτας	247
Το δεύτερο φεγγάρι	255
Θαρραλέο φεγγάρι	257
Αναβολή	264
Το κάλεσμα	272
Η απονομή	289
Οι δύο επιστροφές	291
Η Μάρω επιχειρεί	298
Ο πάτος	309
Αόρατο χέρι	321
Τέλος εποχής	328

Μέρος III - Έκλειψη & Λάμψη

Τα καινούργια και τα παλιά	340
Αποστάσεις	350
Ανατολικά της Θεσσαλονίκης	358
Μια αναγέννηση	365
Κάτω απ' το φεγγάρι	370
Ατέλειωτη συνομιλία	378
Το μικρό ταξίδι	382
Μετά	385
Τελευταία φορά στη Θάσο	389
Η έκθεση	397
Το πέταγμα	400
Η αναχώρηση	404
Πολωνία	412
Σόποτ	420

Μέρος Ι - Έκλειψη

Μια απορία

“Πού είναι το φεγγάρι; Γιατί δε φέγγει; Έτσι δε θα ‘πρεπε; Μέρα του δεν είναι;”

“Ναι έτσι θα ‘πρεπε. Φαίνεται όμως σαν ν’ άλλαξε γνώμη, σαν να το τρομάξαμε και να μην έβγαλε το φως του σήμερα”.

“Αυτό λες να ‘ναι, ή μήπως το ‘κρυψε και το εμποδίζει κανένα άλλο αστέρι;”

“Μπορεί να ‘ναι κι αυτό, να το εμποδίζει κάποιο άλλο αστέρι, καλά το λες”.

“Κι αν είναι τ’ άλλο τ’ αστέρι, πότε θα φύγει να το δούμε ξανά, το φεγγάρι;”

“Αυτό δεν το ξέρουμε, δεν το ορίζουμε. Πότε δηλαδή θα φύγει το σκοτεινό αστέρι”.

“Κι αν είναι τ’ άλλο που είπες, κι αν το τρομάξαμε δηλαδή εμείς το φεγγάρι και φοβήθηκε και σκοτείνιασε και δε θέλει πια να φέξει, τότε τι κάνουμε;”

“Αν το τρομάξαμε εμείς, τότε μπορούμε να του παίξουμε μουσική, να το καλέσουμε. Μπορεί τότε να μας ακούσει και να ξεφοβηθεί και ν’ αλλάξει γνώμη. Και να φέξει ξανά. Έτσι συνήθως γίνεται. Στάσου όμως να σου πω μια ιστορία. Να καταλάβεις τότε τη μεγάλη διαφορά που έχει το φεγγάρι το κρυμμένο απ’ τ’ αστέρι, με το φεγγάρι το τρομαγμένο. Από μας”.

Η Μυρτώ

Ξύπνησε κουρασμένη. Ο φοβερός πονοκέφαλος την είχε αφήσει άυπνη. Ερχότανε μια στις τόσες, όχι συχνά. Αλλά όταν ερχότανε, ήταν αλύπητος. Τα χάπια να βοηθήσουν ήταν συνήθως αδύνατο. Μόνο με ένεση υπήρχε ελπίδα. Έτσι και τη νύχτα που πέρασε. Αφόρητος πόνος, ανήμπορα χάπια, μέχρι που έκανε την ένεση, κάπου προς το πρωί. Και βυθίστηκε μετά στον ύπνο για δυο, τρεις ώρες.

Έκανε μπάνιο στα γρήγορα. Στέγνωσε τα μαλλιά της. Αφέθηκε και ξεκάστηκε για λίγο στη θαλπωρή του ζεστού αέρα. Είχε περάσει πια ο πόνος. Ένοιωθε κι απολάμβανε την ανακούφιση καθώς ο αέρας του σεσουάρ χάιδευε απαλά το βασανισμένο και ξάγρυπνο κεφάλι της.

Ήταν πια ο δεύτερος μήνας που ήταν μόνη της. Είχανε χωρίσει με το Θανάση, οριστικά. Όλους τους έκανε πέρα η Μυρτώ. Απλά, χωρίς προσπάθεια. Στην πραγματικότητα, ήταν σαν να φεύγανε μόνοι τους. Ανήμποροι να πιστέψουν ότι έχουν τρόπο να την κρατήσουν δίπλα τους. Τ' ανάποδο δεν το 'χε ζήσει. Ποιος ξέρει πώς να 'τανε; Να σου λένε τέλος, να σε βαριούνται, να μη σε αντέχουν.

Πάντα έτσι θα 'μενε άραγε; Θα συναντούσε ποτέ κάτι να μην της φέρνει αυτή την αφόρητη ανία. Βαθιά μέσα της αυτή η σκέψη σιγόφερνε. Αδιευκρίνιστη, θολή. Μο-

ναξιά δεν ένοιωθε όμως. Έτσι ήταν η Μυρτώ. Γρήγορα τελειώνανε οι μέρες της με τους άντρες. Αυτονόητα. Με όσους είχε γνωρίσει κι είχε κοιμηθεί μαζί τους. Έξι μήνες ήταν το περισσότερο που κράτησε.

Μοναξιά ωστόσο δεν ένοιωθε. Αν δε νοιώσεις πρώτα την παρέα πώς να φτάσεις ως τη μοναξιά;

Μια φορά μόνο έκανε για το θέμα αυτό μια σκέψη παραπάνω. Μια σκέψη που ξεπέρναγε κάπως την ανία και την κόπωση που συνήθως την κατέκλυζε. Σκέφτηκε μην τάχατες ήταν η ομορφιά της η ίδια, που την παγίδευε. Μήπως τα μύρια όσα βλέμματα, αντρικά βλέμματα, που τραβούσε πάνω της, στο πέρασμά της, την υπνωτίζανε, μήπως δεν την αφήνανε να δει καθαρά. Να διαλέξει σωστά. Αν δεν ήτανε οι πονοκέφαλοι παρέα της από μικρό κοριτσάκι, μπορεί να τους χρέωνε κι αυτούς στο δάσος αυτό απ' τα βλέμματα. Στην ακτινοβολία τους. Στο δάσος που ζούσε και που δεν υπήρχε τρόπος να βγει. Που τη ζάλιζε και τη θόλωνε και την έριχνε, φαίνεται, σε λάθη. Το ένα μετά τ' άλλο.

Ήταν, με δυο λόγια, εκπληκτική ομορφιά η Μυρτώ. Σπάνια ομορφιά. Κορμί, πρόσωπο, ύψος, κίνηση κι αέρας, όλα δέκα. Με τόνο. Ακραία, διαυγής ομορφιά, που είχε όμως, μες στην ακρότητά της, ένα μέτρο. Κι είχε μέτρο γιατί τα βλέμματα, που μέσα τους ζούσε, δεν την έγδυναν. Ή αν την έγδυναν, περνούσε ώρα. Κι όλη αυτή την ώρα την κοιτούσαν εκστατικά. Κοιτούσαν την ανείπωτη ομορφιά της. Τη σέβονταν, τη θαυμάζανε, υποκλίνονταν μπροστά της. Κι έτσι περνούσε πολλή ώρα μέχρι να πάνε παρακάτω. Αν στο μεταξύ δεν είχε πάει η Μυρτώ παρακάτω και δε μπορούσε να τροφοδοτεί πια, με

την παρουσία της, τη φαντασίωση και την έξαψή τους.

Ο κάθε Θανάσης, λύγιζε γρήγορα. Ήταν δύσκολο να φανταστείς ότι μπορείς να κρατήσεις δίπλα σου και να ζήσεις μέσα σε μια τέτοια γαλήνια ένταση. Η γαλήνη ήταν για την ίδια. Η ένταση για σένα. Σύντομα έσπαγε ο Θανάσης. Δεν άντεχε την εναλλαγή.

Η ομορφιά της Μυρτώς ήταν και σε τούτο αλλιώςτικη. Δεν είχε ίχνος υπεροψίας ή αυταρέσκειας. Αν ήταν έτσι, αν "το 'παιζε" η Μυρτώ, κάποιος Θανάσης θα το 'χε βάλει στόχο του να βγει πάνω απ' την υπεροψία της. Να την κατακτήσει. Και κάποιος μπορεί και να το κατάφερνε. Εδώ όμως το πράγμα ήταν αλλιώςτικο. Δε μπορούσαν οι άντρες να βάλουν στόχο. Η γαλήνη που ακτινοβολούσε η Μυρτώ τούς υπνώτιζε. Δεν ξέρανε από πού ν' αρχίσουν και πώς να πορευτούν. Αυτό έφερνε τον πανικό τους. Κι έφερνε και την ανία της Μυρτώς.

Λες κι ήταν οι πόνοι εκείνοι του κεφαλιού της μόνο, που ρουφούσαν κάθε ένταση της ψυχής της. Εκείνες τις τυραννικές ώρες της νύχτας, που τη βασάνιζαν αφόρητα. Και δεν απέμενε άλλο μετά τίποτα, παρά μια απέραντη γαλήνη.

* * *

Με ξεφουρτουνιασμένο το κεφάλι κατέβηκε στο δρόμο. Πήρε πορεία προς το ωδείο. Είχε προγραμματίσει ένα μάθημα στο πιάνο, μ' έναν καινούργιο δάσκαλο, που λέγανε ήταν πολύ καλός, κορυφαίος πιανίστας. Μετά θα περνούσε κι απ' τη σχολή. Ήταν φοιτήτρια γιατρός η Μυρτώ κι ήταν μαζί και φοιτήτρια στο ωδείο. Παλιό

απωθημένο το πιάνο, άργησε, δεν τ' άρχισε όταν έπρεπε. Ό,τι όμως έχασε σε χρόνο το κέρδισε σε ταχύτητα και πάθος. Έφτασε έτσι να 'ναι καλή και πολύ προχωρημένη πιανίστρια. Κόντευε στο πτυχίο. Κι όλ' αυτά μέσα σε τέσσερα μονάχα χρόνια. Και σε ατελείωτες όμως ώρες προσπάθεια κι εξάσκηση. Ίσως ήταν και το πιάνο ένα απ' τα μυστικά της γαλήνης της.

Μαζί με το πιάνο κόντευε να τελειώσει και την ιατρική. Είχε μπει εύκολα, απ' τους πρώτους. Ήταν τώρα στην τελευταία χρονιά, εργαστήρια, κλινικές, τρεχάλα πάνω κάτω στην Αθήνα. Σ' ένα χρόνο θα τέλειωνε. Σκεφτόταν πια και τι ειδικότητα να κάνει.

Πώς βρέθηκε στην ιατρική δεν πολυθυμότανε. Σίγουρη δεν ήταν ποτέ για το λόγο. Για όλες δηλαδή τις λεπτομέρειες, όλη την ψυχολογία που την έσπρωξε προς τα κει. Μαθήτρια στην Καβάλα ήταν βέβαια πρώτη. Και συνήθως οι πρώτοι πάνε ιατρική. Να 'τανε όμως τόσο απλό άραγε; Αυτό να 'τανε πióτερο, ή ο θείος, ο αγαπημένος της ο θείος, ο Αμύντας, ο αδερφός του πατέρα της, με το παράξενο όνομα. Πατρός στην Καβάλα ήταν τώρα, τον αγαπούσε όλη η πόλη. Αφού τον περιφρόνησε για καιρό όμως, πολύ, πρώτα.

Τον αγαπούσε η Μυρτώ όμως πιο πολύ απ' όλους. Και τον αγαπούσε συνέχεια. Και τότε και τώρα. Χωρίς διαφορά καμιά.

Είχε μεγαλώσει μαζί του. Έμενε, τότε, με τους γονείς της, το μικρό της αδερφό, το Μιχάλη, και το θείο στην ίδια μεζονέτα. Χρόνια πριν, όταν ήταν ακόμη ειδικευόμενος γιατρός, είχε ο Αμύντας μια σχέση, με μια Βελγίδα, τη Ντενίζ, που έμεινε έγκυος στο μήνα πάνω που τα

΄χανε. Έφυγε μετά η Ντενίζ αμέσως, έγκυος, ξαναγύρισε στο Βέλγιο. Κανείς δεν έμαθε ποτέ γιατί. Θα οργιάζαν όμως και γι' αυτό σύντομα οι φήμες. Ο Αμύντας πήγαινε, μια δυο φορές το χρόνο, κι έβλεπε το κορίτσι, Κονστάνς τη βάφτισε η Ντενίζ, στη Λιέγη που ζούσαν. Μετά που έφτασε τα δέκα, ερχόταν κι η Κονστάνς, ασταμάτητα, όλα τα καλοκαίρια στον πατέρα της, στην Καβάλα. Ενθουσιαζόταν πολύ η Ελληνοβελγιδούλα με τον ήλιο και τις παραλίες της Καβάλας, της Θάσου, που την πήγαινε ο Αμύντας. Με τα πλατσουρίσματα, τα παιγνίδια και τα ξεφωνητά στο κύμα. Σχεδόν πάντα κανόνιζαν να πάει μαζί τους κι η Μυρτώ. Ήταν στην ίδια, πάνω κάτω, ηλικία τα κορίτσια. Κάνανε και καλή παρέα, μάθαινε κι η Μυρτώ κάτι γαλλικά και τα εξασκούσε με την πρωτοξαδέρφη της. Μάθαινε κι η Κονστάνς κάτι ελληνικά στο Βέλγιο, φαίνεται η μάνα της δεν ήθελε να κόψει κάθε γέφυρα με την Ελλάδα. Μα έτσι μα αλλιώς, την άκρη τη βρίσκανε τα κορίτσια. Αν και στα δέκα και στα δώδεκα τα πιτσιρίκια έχουν τον εύκολο τον τρόπο τους.

Φάνταζαν πια μακρινές οι όμορφες εκείνες, καλοκαιριάτικες, εκδρομές τους στη Θάσο. Οι καλύτερες μνήμες της παιδικής και της εφηβικής τους ηλικίας. Ξεκίνησαν με παιδικά κάστρα στην άμμο και τρεχαλητά στη παραλία και φτάνανε ίσαμε ν' αγναντεύουν τ' ηλιοβασίλεμα. Και να μελαγχολούνε και λιγάκι.

Ευγνωμονούσε για όλ' αυτά και τους γονείς της, που πάντα σταθήκανε δίπλα στον παράξενο αδερφό τους, παράξενο όσο και τ' όνομά του. Που πάντα τον αγαπούσαν και ποτέ δε δίστασαν να του εμπιστευτούν την ανιψιά του, τη Μυρτώ, να την πάρει μαζί με τη δικιά του

κόρη, την Κονστάνς και να τις πάει εκδρομή. Και κει να τους μιλάει για τον κόσμο, να τους διαβάζει βιβλία, να τις αφήνει ελεύθερες κι ανεξέλεγκτες, έξω απ' τους καθωσπρεπισμούς της πόλης και τη φορτική φροντίδα των γονιών και των δασκάλων.

* * *

Κι έμελλε κάποια λόγια του Αμύντα, κάποια λόγια του Χέρμαν Έσσε, απ' αυτά που τους διάβαζε εκεί στις παραλίες της εφηβείας τους, έμελλε να μείνουν μέσα της για πάντα, ανεξίτηλα. Συνοφρυώθηκε όταν τ' άκουσε, σαν να της μήνυσε κάποια αόρατη δύναμη, κάποια ηχώ απ' το μέλλον, να δώσει σημασία, να τα στοχαστεί καλά. Θα 'ταν τα λόγια αυτά, έτσι της είπε, κάτι περισσότερο από μια απλή διήγηση. Θα 'ταν η ίδια, η ρώτα της ζωής της.

“Πόνεσε βαθιά η Λίζαμπετ εξαιτίας σου Κνουλπ, αυτό δεν ξεγράφεται, μα ξέρεις πολύ καλά ακόμα πως η αγάπη και τα όμορφα πράγματα που πήρε από σένα, ήταν πιο πολλά”.

Μ' αυτό το χρησμό έκλεισε ο Αμύντας, εκείνο το απόγευμα κι άφησε το βιβλίο παράμερα. Και τα δυο μαγεμένα κορίτσια, το ένα τον αγκάλιασε και τ' άλλο στράφηκε και κοίταζε τη θάλασσα.

* * *

Όλ' αυτά της κάνανε τότε μεγάλη εντύπωση της Μυρτώς. Σωρεύτηκε αυτή με τον καιρό και με την ηλικία μεταλλάχτηκε σε γοητεία. Και ζούσε ακόμη μέσα της. Αγά-

πη θα την ονομάτιζε σήμερα με σιγουριά. Τότε ένοιωθε τον επαρχιώτικο περίγυρο, με την εξαίρεση των γονιών της, τον ένοιωθε σιωπηρό και βλοσυρό, να κατηγορεί το θείο. Δεν το καταλάβαινε το γιατί, της ασκούσε όμως μια γοητεία το πόσο αλλιώτικος ήταν ο θείος, που τόσο την αγαπούσε. Κι ήθελε έτσι κι έπαιρνε πάντα, φανατικά, το μέρος του. Με τη σιωπηρή αγάπη της, με το βλέμμα της μάλλον, παρά με φωναχτά επιχειρήματα. Να σπάσει τον κλοιό της απόρριψης, που τον περιέβαλλε, νοιαζότανε. Τις λεπτομέρειες της ζωής του θείου της εξάλλου δεν τις γνώριζε για να τον βοηθήσει και με τη λογική. Ούτε και ποτέ ρώτησε κάτι γι' αυτά. Όχι για να μη φανεί αδιάκριτη. Αλλά γιατί δεν την ενδιέφεραν οι λεπτομέρειες. Έτσι ήταν η Μυρτώ. Χωρίς το ένστικτο της περιέργειας.

Πολύ μακρινά ήταν τώρα όλ' αυτά για τη Μυρτώ. Πάνε πια επτά χρόνια, που δεν είχε βρεθεί με την ξαδέρφη της στη Θάσο. Όμορφα όσο και δύσκολα χρόνια, που αλλάζει ο άνθρωπος, μπλέκεται με έρωτες, με απογοητεύσεις, με επαγγελματικά, κι άλλα διάφορα. Βγαίνει απ' την παρτία και την ομορφιά της Θάσου, ξεμακραίνει και χάνεται σε διαδρομές καινούργιες. Έτσι είχαν καθεί και τα δυο κορίτσια. Ήξερε μόνο η Μυρτώ ότι η Κωνστάνς είχε πάει εδώ και πέντε έξι χρόνια στην Αμερική για να συνεχίσει τις σπουδές της. Πατρός θα γινότανε κι αυτή. Παράξενο ακουγότανε. Σύμπτωση; Να 'ξερε άραγε τούτη τουλάχιστον το γιατί της απόφασής της;

Πατί η ίδια η Μυρτώ ποτέ δεν κατάλαβε αν το που διάλεξε την ιατρική ήταν για το θαυμασμό για τον Ιπποκράτη ή για τον Αμύντα μάλλον. Για τη μεγάλη της αγάπη και το θαυμασμό της για κάθε τι του αγαπημένου και

τόσο διαφορετικού της θείου.

* * *

Ο Αμύντας, στην πόλη της Καβάλας, είχε φίλους είχε όμως κι εχθρούς. Δεν κατάφερε να περνάει απαρατήρητος. Κι όπως συνήθως γίνεται, σε τέτοιες περιπτώσεις, οι “κακοί” είναι κι οι πιο δραστήριοι. Ψάχνουν και βρίσκουν. Κι όταν δε βρίσκουν, εφευρίσκουν.

Κάτι τέτοιο έγινε και στη ζωή του Αμύντα.

Μια μέρα της άνοιξης, μια άγρια, γεμάτη αφύσικο και λυσσασμένο αέρα, μέρα, είδε στην παραλία που είχε πάει για μπάνιο, κάποιον, μες στα κύματα, να φωνάζει για βοήθεια. Ήταν πολύ καλός κολυμβητής ο Αμύντας. Μπήκε στο νερό αμέσως και κολύπησε. Έκανε ό,τι μπορούσε, ήπιε οκάδες νερό ο ίδιος, πάνω στην προσπάθεια. Χωρίς αποτέλεσμα όμως, χωρίς να καταφέρει κάτι. Ήταν τόση η τρικυμία, που όταν είδε ότι είχε χαθεί κάθε ελπίδα και δε φώναζε πια κι είχε πνιγεί ο άτυχος κολυμβητής, σταμάτησε την προσπάθεια. Βγήκε εξουθενωμένος στην παραλία. Κάθισε δέκα λεπτά για να συνέλθει κι έφυγε μετά, τρομερά στεναχωρημένος, για να τηλεφωνήσει, να ενημερώσει το λιμενικό.

Στην παραλία δεν υπήρχαν παρά ελάχιστοι άνθρωποι. Όταν βγήκε, νικημένος, ο Αμύντας, στα δέκα αυτά λεπτά που κάθισε για να συνέλθει, τον πλεύρισαν μερικοί περιέργοι να ρωτήσουν τι έγινε, αν πνίγηκε ο άνθρωπος κι άλλα τέτοια. Ο Αμύντας όμως δεν είχε διάθεση για κουβέντα. Ήταν εξουθενωμένος, μετά από λίγο χρόνο πήρε τα πράγματά του κι έφυγε. Για να ενημερώσει τις αρχές.

Δεν περάσανε δυο τρεις μέρες και το περιστατικό βγήκε στον τύπο και στο ραδιόφωνο. Κάπως παραλλαγμένο όμως. Η εκδοχή τώρα ήταν ότι ο Αμύντας είχε αδιαφορήσει, δεν προσπάθησε. Μπήκε λίγο μέσα, κι όταν είδε τα κύματα, τα τεράστια κύματα, το ξανασκέφτηκε. Κιότεψε και βγήκε έξω κι άφησε τον άνθρωπο, αβοήθητο, να πνιγεί.

Δεν πίστευε στ' αυτιά του ο Αμύντας. Έτρεξε, ρώτησε, προσπάθησε να εξηγήσει. Είχε όμως στηθεί η πλεκτάνη με τρόπο αλάνθαστο. Κι απλωνότανε συνέχεια.

Τα νέα διαδόθηκαν με ταχύτητα αστραπής. Ποινικό αδίκημα δεν είναι βέβαια ν' αφήσεις άνθρωπο αβοήθητο στη μανιασμένη θάλασσα. Μα οι κώδικες αυτοί δεν ενδιαφέρονε ποτέ τον Αμύντα ιδιαίτερα. Μάλλον, χειρότερα ήταν έτσι. Που δε μπορούσε να υπερασπίσει τον εαυτό του. Που έπρεπε ν' αντιμετωπίσει την καταφρόνια μες στα βουβά, τα άδεια βλέμματα, των συμπολιτών του. Που δεν υπήρχε τρόπος, κανείς, για ν' αμυνθεί.

Με τη εξέλιξη αυτή πήρε κι άλλη τροπή ο χωρισμός του με τη Ντενίζ. Κι ας ήταν πια χρόνια πίσω, πολλά, που 'χε συμβεί. Το θυμήθηκαν κι αυτό, το σκαλίσανε. Φτιάχτηκαν κι εδώ σενάρια. Φτιάχτηκε εικόνα βάρβαρου κι αδιάφορου. Ακουγότανε πια, παντού τριγύρω, ότι έφυγε η Ντενίζ για να γλιτώσει απ' τη βαρβαρότητα του Αμύντα.

Η εξέλιξη αυτή άλλαξε τη ζωή του Αμύντα ριζικά. Σε λίγο καιρό είχε στριμωχθεί κι επαγγελματικά. Οι περισσότεροι πελάτες του τον εγκατέλειψαν. Δεν ήθελαν τις υπηρεσίες ενός ανάλητου κι ενός βάρβαρου, που χτυπούσε τη γυναίκα του κι άφηνε, αβοήθητο, κόσμο στη

θάλασσα να πνιγεί.

Να ζητήσει απ' τη Ντενίζ να γυρίσει, να τους διαφεύσει, ούτε που το σκέφτηκε καθόλου. Το είδε να τον βάζει σ' αμυντική θέση. Κι ο Αμύντας, ανάποδα με ό,τι δήλωνε τ' όνομά του, ήταν καμωμένος για επιθετικό παιγνίδι. Όχι για άμυνα. Σκέφτηκε ακόμη, για μια στιγμή, να φύγει σ' άλλη πόλη. Το είδε όμως κι αυτό σαν υποχώρηση. Κι απόμεινε στην Καβάλα. Μεσ στη κλεύη.

Το πράγμα δε μπορούσε όμως να τ' αφήσει έτσι. Άρχισε να σκέφτεται τι θα μπορούσε να κάνει. Προσπαθούσε να θυμηθεί ποια ήταν εκείνα τα άτομα που τον είχαν πλευρίσει στην παραλία και τον ρωτούσαν τι έγινε. Κάποιος απ' αυτούς είχε φτιάξει την ιστορία. Αυτό ήταν το μόνο σίγουρο. Ίσως όμως και κάποιος απ' τους υπόλοιπους να είχε δει τα πράγματα, πώς είχαν στ' αλήθεια εξελιχθεί. Απίθανη περίπτωση του φάνηκε του Αμύντα. Αν ήταν έτσι, δε θα 'χε βγει δημόσια ν' αποκαλύψει και ν' αποκαταστήσει την αλήθεια, μαζί και τον Αμύντα; Απίθανη λοιπόν περίπτωση. Αλλά και μόνη περίπτωση να κάνει κάτι. Να γαντζωθεί από κάπου. Ν' αλλάξει κάτι.

Ξεδίπλωσε λοιπόν ένα απίθανο κουβάρι. Για χρόνο πολύ. Έβαλε αγγελίες, πήγε στα ταβερνάκια και τα μπαρ της παραλίας που είχε συμβεί το περιστατικό. Ξανά και ξανά. Μίλησε με περίοικους, αν είχαν δει κάτι, αν ξέρανε κάτι, αν γνώριζαν άτομα που έρχονταν και μάλιστα νωρίς την άνοιξη, για μπάνιο, στην παραλία. Σκέφτηκε να μιλήσει και με την οικογένεια του θύματος εκείνης της μέρας. Σκέφτηκε να πάει να τους εξηγήσει. Τους έγραψε ένα γράμμα. Δεν πήρε καμιά απάντηση. Ξαναέγραψε. Πάλι, τίποτα. Ένωσε ότι δε θα μπορούσε να βγάλει από

μέσα τους το ψέμα, που 'χε τόσο μεθοδικά στηθεί. Ανέβαλε να πάει να τους συναντήσει. Αυτό που τον ενδιέφερε, αυτό που μέσα του μόνο έβλεπε νόημα πραγματικό, ήταν ν' αποκαταστήσει την αλήθεια με μάρτυρες. Κι όχι με κουβέντες κι επιχειρήματα δικά του. Έτσι μάλιστα που περνούσε ο καιρός, τέτοιες προσπάθειες, να εξηγήσει ο ίδιος τα πράγματα, μάλλον σαν τύψεις θα τις ερμήνευε η πόλη, γύρω του. Κι αυτό βέβαια δεν είχε καμιά σχέση με την αλήθεια ή με την προσπάθεια και το σκοπό του Αμύντα.

Μέσα σ' όλα τ' άλλα, άρχισε να συχνάζει και στη μοιραία παραλία. Με την ελπίδα μήπως κάποιος τον αναγνωρίσει. Αυτός ν' αναγνωρίσει κάποιον ήταν αδύνατο, σε τέτοια εξαντλημένη κατάσταση, που ήταν εκείνη τη μέρα, μετά απ' την υπεράνθρωπη προσπάθεια.

Μπήκε λοιπόν αυτή η υπόθεση στη ζωή του Αμύντα για τα καλά. Τη σημάδεψε. Για χρόνια.

Η προσπάθεια με τον καιρό κάπως ατόνησε, αλλά ποτέ δε σταμάτησε. Πάντα ήταν μες στο μυαλό του. Πάντα ανακάλυπτε κι ένα νέο κουβάρι να ξεδιπλώσει. Για χρόνο πολύ.

Όσπου μετά από πολύ χρόνο, του τηλεφώνησε ένας ταβερνιάρης απ' την περιοχή. Έτσι συχνός, που ήταν πια στην παραλία, ο Αμύντας, συνήθιζε να τρώει εκεί, στον ταβερνιάρη αυτό. Είχαν γνωριστεί καλά. Είχε καταλάβει, ο μαγαζάτορας, το βουβό πόνο του Αμύντα και τον συμπάθαγε. Μακάρι να μπορούσε να κάνει και κάτι να τον βοηθήσει. Έτσι το σκεφτότανε.

Μέχρι που μια μέρα φάνηκε μια αχτίδα. Μια αμυδρή αχτίδα.

* * *

“Αμύντα, ξέρεις χθες στην ταβέρνα ήρθε μια οικογένεια για φαγητό και φέρανε μόνοι τους την κουβέντα σε κείνο το παλιό το περιστατικό. Αυτό που σε βασανίζει, Αμύντα. Ξέρεις, φαίνεται ο άντρας ήταν στην παραλία εκείνη τη μέρα. Πράγματι, ήταν ένας παλιός μου πελάτης, ένας επαγγελματίας πωλητής, που περνούσε συχνά και σταματούσε, καμιά φορά, εδώ για φαγητό. Έτσι είχε κάνει και κείνη τη μοιραία μέρα. Αργότερα, άλλαξε συνήθεια γιατί του ‘ρχότανε στο μυαλό ο πνιγμός και τον βάραινε ψυχολογικά. Και μόνο τώρα, μετά από τόσα χρόνια, τ’ αποφάσισε ξανά να σταθεί”. Έτσι μίλησε ο μαγαζάτορας κι άναψε για τα καλά τη σπίθα της ελπίδας μες στον Αμύντα.

“Τηλέφωνο έχεις κρατήσει Κώστα,” ρώτησε με αγωνία ο Αμύντας.

“Δε χρειάστηκε! Μου το ‘δωσε μόνος του! Μου ανέφερε στην αρχή το περιστατικό. Ξέρεις τι μου είπε Αμύντα; Δε θα το πιστέψεις! Μου είπε λοιπόν το εξής: “κρίμα που εκείνος ο γενναίος ο άνθρωπος δεν τα κατάφερε”. Έτσι μου είπε Αμύντα! Κι όταν του εξήγησα τι τράβηξε τα επόμενα χρόνια “εκείνος ο γενναίος άνθρωπος”, όπως σε αποκάλεσε, έπεσε απ’ τα σύννεφα και μου ‘δωσε με νόημα το τηλέφωνό του για να τον πάρεις. Γράψε!” εξήγησε ο ταβερνιάρης, ο Κώστας, στον έκπληκτο Αμύντα. Και το ‘γραψε ο Αμύντας, κατ’ ευθείαν στο μυαλό του. Δε χρειάστηκε χαρτί.

Ήταν τυχερός ο Αμύντας. Ίσως έχουν δίκιο αυτοί που λένε ότι η τύχη βοηθάει τους τολμηρούς και τους επίμο-

νους. Τυχερός περισσότερο απ' όσο θα μπορούσε ποτέ να περιμένει.

Ο πωλητής κατέθεσε τα πραγματικά περιστατικά. Πιο σημαντικό ακόμη ήταν ότι είχε κι ένα φιλμ, από κείνη τη μέρα. Φιλμ, που είχε τραβήξει με τηλεφακό, ψηλά απ' την ταβέρνα, μετά που είχε τελειώσει το φαγητό του. Απ' τη μέση και μετά ήταν, καρέ καρέ, η μεγάλη προσπάθεια του Αμύντα. Δεν πίστευε στα μάτια του ο Αμύντας. Ήταν τόσο καθαρές οι φωτογραφίες, που τον ταρακουνήσανε. Σαν να ξανάζησε τη μοιραία εκείνη μέρα.

Κι έτσι άρχισε να χαλάει την πλεκτάνη ο Αμύντας. Την ξεθεμέλιωσε όλη, καρέ καρέ κι αυτή. Δεν έμεινε τίποτα όρθιο. Από απόβλητος, έγιν' ήρωας ο Αμύντας. Μέσα σε λίγες μέρες. Μετά όμως από χρόνια προσπάθεια.

Κι έκανε την επόμενη περίοδο στο ιατρείο όλη τη δουλειά που έχασε την προηγούμενη. Τότε που ζούσε εξόριστος. Του πέρασε απ' το μυαλό να φτάσει και μέχρι τους συκοφάντες. Πήγαινε ο νους του σε διάφορους. Θα ήταν εύκολο, να τους στριμώξει. Του φάνηκε όμως μάταιο.

Τώρα που είχε πια αποκαταστήσει το όνομά του. Τώρα που είχε δει και τη συγνώμη της οικογένειας του θύματος εκείνης της μέρας.

* * *

Έμοιαζε πολύ με το θείο της η Μυρτώ. Η ίδια γαλήνη. Προς τα έξω. Και στο μέσα όμως έμοιαζαν. Ίδιο χαρακτήρα είχανε. Δεν ήταν οι πονοκέφαλοι της Μυρτώ, που απορροφούσαν όλη της την ένταση. Όχι. Η ένταση

υπήρχε μέσα της. Της την είχε, κι αυτή, κληρονομήσει
όλη, ο Αμύντας, ο θείος. Μόνο που αυτή δε φαινότανε
εύκολα προς τα έξω. Στο άπειρο το μάτι, το ανίδεο.

Ο Κοσμάς

Ο Κοσμάς είχε επιστρέψει στην Ελλάδα λίγους μήνες πριν τη διάλυση του ανατολικού μπλοκ. Κόντευε τα είκοσι όταν πήγε, πλησίαζε τα εξήντα όταν γύρισε. Απ' το Γκτάνσκ της Πολωνίας. Όλ' αυτά τα χρόνια έζησε πολύ μοναχικά. Αφιερώθηκε κι αφέθηκε στη μουσική. Είναι ζήτημα αν τον απασχόλησε ποτέ σε ποια χώρα ζούσε και ποια χώρα άφησε και γιατί. Έκανε λίγους φίλους, ένα δυο Έλληνες στην αρχή, δυο τρεις Πολωνούς αργότερα, μουσικοί κι αυτοί. Τι άλλο θα μπορούσε ποτέ να 'ναι; Αυτό ήταν όλο. Τους έβλεπε που και που, σπάνια. Ούτε ποτέ παντρεύτηκε ούτε άλλη μακροχρόνια σχέση με γυναίκες είχε. Η μουσική ήταν η μόνη του αγάπη. Όλη του η ζωή. Πιάνο.

Έτσι παράξενα και μοναχικά που ζούσε κίνησε μια μέρα την περιέργεια των αρχών. Ήταν και ταραγμένη εποχή, κόντευε το τέλος, χρειαζόταν επαγρύπνηση. Λίγο έλειψε και θα 'μπλεκε, ο Κοσμάς. Η αδιαφορία του για τα έξω τα πράγματα ήταν τόσο καθολική και τόσο παράξενη, που κάποιοι τοπικοί χαφιέδες τη νόμισαν επιτηδευμένη. Σκηνοθετημένη. Προπέτασμα καπνού. Και θα 'μπλεκε, στα σίγουρα, ο Κοσμάς, αλλά τον βοήθησε η τύχη κι έπεσε σε Πολωνό αξιωματικό με πέντε δράμια μυαλό στο κεφάλι του. Είχε καταλάβει ο άνθρωπος ότι είχαν ήδη πολλούς, πραγματικούς, εχθρούς να βολέ-

ψουν, που δε χρειαζότανε να φτιάχνουν και καινούργιους, φανταστικούς.

“Σύντροφε Κοσμά, πώς και δε σκέφτηκες να γυρίσεις στην Ελλάδα, όταν άλλαξε, εκεί κάτω, το καθεστώς κι άρχισαν να επιτρέπονται οι επαναπατρισμοί;” τον ρώτησε ο ασφαλίτης, αφού δεν είχε πια καμιά αμφιβολία ότι το άτομο ήταν αυθεντικά παράξενο και υπεράνω κάθε υποψίας.

Ήταν τόσο έξω απ’ τα πράγματα ο Κοσμάς, που δεν το ‘χε καν πληροφορηθεί. Ή μάλλον κάτι είχε πάρει τ’ αυτί του από μια δυο κουβέντες των λιγοστών του συναδέλφων και φίλων. Δεν του πέρασε όμως τίποτα, τότε, απ’ το μυαλό. Το προσπέρασε. Ότι η Ελλάδα, δηλαδή, μπήκε στη μεταπολίτευση εδώ και δεκαπέντε χρόνια και μπορούσε πια να γυρίσει πίσω.

Και να όμως τώρα, που με την τυχαία αυτή κουβέντα του ταγματάρχη, σαν αστραπή πέρασε απ’ το μυαλό του η ιδέα. Σαν κάτι να του άρεσε. Σαν κάποια καταχωνιασμένη επιθυμία να ξύπνησε. Να τον είχε αγγίξει η αίσθηση του κινδύνου να βρεθεί, έτσι χωρίς λόγο, στη στενή; Ή να ‘ταν κάποια μνήμη, κάποια εικόνα παιδική που σκάλισε και ξύπνησε ο Πολωνός;

Κι έτσι λοιπόν, αυτός ο άνθρωπος, που καμιά δραματική αλλαγή δεν είχε η ζωή του τα τελευταία σαράντα τόσα χρόνια, που όλη του την ενέργεια και την ψυχή τη ρουφούσε το πιάνο και τίποτ’ άλλο, πήρε τότε την πιο μεγάλη, την πιο γενναία απόφαση της ζωής του. Και την πήρε σίγουρα και μέσα σε μερικά μόνο δευτερόλεπτα. Μέχρι ν’ αρθρώσει την απάντηση του.

“Σύντροφε ταγματάρχη, πράγματι το σκεφτόμουνα

καιρό και πρόσφατα τ' αποφάσισα. Πήρα την απόφαση να βάλω μπροστά τη διαδικασία. Ελπίζω να μου δώσουν την άδεια απ' την Ελλάδα, να γυρίσω πίσω. Ώρα μου είναι". Με τέτοια παράξενη σαφήνεια απάντησε ο Κοσμάς, με τέτοια αστραπιαία ταχύτητα. Αν ήξερε ο ταγματάρχης με τι αφοσιωμένο καλόγερο είχε να κάνει θα εκδήλωνε το θαυμασμό του για τη μεγάλο πρόοδο του Κοσμά. Δεν το 'ξερε όμως, γι' αυτό τον παρατήρησε.

"Τποια άδεια βρε σύντροφε, δεν υπάρχει θέμα άδειας! Όποιος θέλει γυρίζει πίσω. Πέρνα μια βόλτα απ' την ελληνική πρεσβεία να πάρεις ένα χαρτί, όχι για τίποτα άλλο αλλά για να σε αφήσουμε εμείς να βγεις απ' τα σύνορα. Αυτό είναι όλο που χρειάζεσαι", του είπε με δασκαλίστικο ύφος. Έδωσε μετά, μ' ένα βιαστικό κι εκνευρισμένο νεύμα, οδηγία στο φρουρό να τον οδηγήσει, τον Κοσμά, γρήγορα έξω απ' το τμήμα. Σηκώθηκε και να φύγει, χωρίς καν να χαιρετήσει και με μια έκδηλη έκφραση απογοήτευσης, για το χρόνο που έχασε με τούτον τον αλλόκοτο, που η υπηρεσία του, αφελώς υποψιάστηκε για συνωμότη κι εχθρό του σοσιαλισμού.

Ο ξάδερφος του Κοσμά

Κι έτσι, ο Κοσμάς, από ένα παιγνίδι της τύχης, αντί να βρεθεί σε κάποιο κελί να προσπαθεί να εξηγήσει τ' ανεξήγητα, βρέθηκε μ' ένα χαρτί, απ' την ελληνική πρεσβεία, και μ' ένα πολωνικό διαβατήριο, που είχε πια κλείσει τον κύκλο του, στο αεροδρόμιο, με εισιτήριο για τη Γερμανία και μετά για την Ελλάδα. Ανακουφίστηκαν έτσι κι οι λιγοστοί του φίλοι, αυτοί δηλαδή που γνωρίζανε περισσότερα κι αξιολόγησαν καλύτερα τον κίνδυνο, που για μια στιγμή σαν φωτιά έζωσε το φίλο τους.

Λίγα λεφτά που είχε στην άκρη τον φέρανε μέχρι την πατρίδα των γονιών του, τη Λαμία. Ήξερε για κάτι συγγενείς που είχε εκεί. Του είχαν αφήσει σημείωμα οι γονείς του. Μην τυχόν ποτέ γύρναγε πίσω, να 'χει μια πόρτα να χτυπήσει. Πολλά τα χρόνια που περάσανε, μικρή πόλη η Λαμία, βρήκε τελικά έναν ξάδερφο που είχε, τον Τάσο. Έτσι, τη δεύτερη μέρα του Πάσχα, σε μια πόλη γαληνεμένη απ' τη γιορτή κι από την άνοιξη, άνοιξε διάπλατα μπροστά στον Κοσμά, η πόρτα του Τάσου.

Έπεσε απ' τα σύννεφα ο Τάσος με την εμφάνιση του ξαδέρφου. Τον χτύπησε αστροπελέκι. Του πήρε ώρα να το πιστέψει. Έκανε και μια δυο ερωτήσεις, ο Τάσος, διερευνητικές, για να σιγουρευτεί. Μην τυχόν και τούτος δω ήταν κανένας απατεώνας. Κάτι είχε ακούσει, δεκαετίες πριν, αλλά μετά από τέτοιες σιωπές διαρκείας ούτε

καν που του πέρναγε απ' το μυαλό ότι ο Κοσμάς ζούσε και θα εμφανιζότανε μια μέρα, φάντης μπαστούνι στο κατώφλι του, με μια μικρή βαλίτσα στο χέρι κι ένα ύφος εξωγήινου στο πρόσωπο.

Είχε παιδιά ο Τάσος, είχε κι εγγόνια. Βρήκε όμως χώρο να βολέψει τον απροσδόκητο ξάδερφο, που εμφανίστηκε απ' το πουθενά. Δεν ήταν πλούσιος, είχε όμως μια, καλή, οικογενειακή ψησταριά σε καλό σημείο στη Λαμία. Είχαν κι ένα διώροφο, που έμενε ο ίδιος με τη γυναίκα του, κι όλη την οικογένεια, παιδιά, γαμπρούς, εγγόνια. Ήταν κι η εποχή ανερχόμενη. Τέλη '80, φαινότανε να υπάρχει χρήμα, όλο και καλύτερα ζούσε ο κόσμος. Καλοκάγαθος άνθρωπος ο Τάσος, βρέθηκε λοιπόν ένα δωματιάκι, χώρεσε προσωρινά ο Κοσμάς. Γνώρισε κι όλη την οικογένεια. Με δυο λόγια, βολεύτηκε ο Κοσμάς. Προσωρινά τουλάχιστον. Κέρδισε λίγο χρόνο να δει τι θα κάνει.

Βέβαια τώρα ο Κοσμάς, κατάλληλος για να τυλίγει σουβλάκια δεν ήταν. Κι όταν του το πρότεινε ο Τάσος, να πάει να βοηθάει στην ταβέρνα, αν θέλει, έτσι για να μη νιώθει βάρος και μέχρι να δει τι θα κάνει, κατάλαβε ότι έπρεπε ν' αναλάβει δράση αμέσως.

“Τάσο, σ' ευχαριστώ για όλα. Ξέρεις όμως δεν κάνω εγώ για τέτοια πράγματα. Ένα πράγμα έμαθα στη ζωή μου. Να παίζω πιάνο. Θα κατέβω στην Αθήνα να βρω δουλειά σε κανένα ωδείο. Να κάνω το δάσκαλο του πιάνου”.

Σκέφτηκε για μια στιγμή ο Τάσος μέχρι και να βάλει πιάνο στην ψησταριά. Ίσως δεν ήταν κακή ιδέα. Ζητούσε κι ο κόσμος το καινούργιο. Βέβαια ψησταριά με πιάνο,

κάτι δεν του κόλλαγε. Μήπως λοιπόν το γυρίζανε σε κοσμική ταβέρνα, με πρόγραμμα; Είχε και μια φιλενάδα, Σούζη το καλλιτεχνικό της, που γνώριζε από τραγούδι. Δεν είχε αφήσει πανηγύρι για πανηγύρι. Ποιοτικό τραγούδι, δημοτικό, λαϊκό, όχι τίποτα σκυλάδικα. Ήταν και μεγάλος ο χώρος, μέχρι και δυο μαγαζιά μπορούσαν να χωρέσουν. Μήπως λοιπόν περιόριζε την ψησταριά στο μισό χώρο, ν' ανοίξει δίπλα καμιά μπουάτ; Να παίζει πάνο ο Κοσμάς και να τραγουδά η Σούζη;

“Ξέρεις Κοσμά, λέμε να την αλλάξουμε την ψησταριά. Να την κάνουμε, πώς να στο πω, πιο κοσμική. Να βάλουμε και μουσική, όργανα, να 'ρχεται και κανένας να τραγουδάει ζωντανά”.

Ήταν αγαθός άνθρωπος ο Τάσος. Δεν ήταν στόφα εκμεταλλευτή. Προσπαθούσε, στο δημιουργικό μυαλό του, να τα χωρέσει όλα κι όλους. Να ωφεληθούν όλοι. Πήρε στροφές λοιπόν και σε λίγα δευτερόλεπτα σκαρφίστηκε το νέο σκηνικό του μαγαζιού του και το σέρβιρε στον Κοσμά για να τον δελεάσει. Να του δείξει ότι καταλαβαίνει την αξία της τέχνης του. Ότι θα τον χωρέσει κι αυτόν μέσα, υπεύθυνο για τα καλλιτεχνικά.

Σαν κάτι να πιάσανε οι κεραίες του Κοσμά. Όχι βέβαια ότι καταλάβαινε και μπορούσε ακόμη να ξεχωρίσει τις κατηγορίες διασκέδασης των Λαμιωτών. Του φαινότανε όμως τελείως άσχετος ο χώρος με κάθε τι, που είχε ζήσει και δουλέψει. Αλήθεια ήταν ότι του άρεσε κάπως να πηγαίνει στην ψησταριά και να χαζεύει τα κοντοσουβλία και τα πιτόγυρα να παρασκευάζονται απ' τον αναποκοκκινισμένο και καταϊδρωμένο ψήστη και να σερβίρονται με αστραπιαίες ταχύτητες απ' τα γκαρ-

σόνια, ζογκλέρ. Ακόμη όμως κι αυτή η περιέργεια, ίσως κι ενδόμυχη ευχαρίστηση, που ένοιωθε μερικές φορές, τον παραξένευε. Φαίνεται ήταν η πρωτόγνωρα μεγάλη ταχύτητα που δούλευαν οι ψήστες και τα γκαρσόνια, που του έκανε την τόσο μεγάλη εντύπωση. Αλλά απ' την απορία και την παράξενη ευχαρίστηση που ένοιωθε, μέχρι να γίνει ο ίδιος μέρος του σκηνικού, του φάνταζε η απόσταση αγεφύρωτη.

Η ιδέα λοιπόν ότι αυτό το περιβάλλον μπορεί να του γινότανε μόνιμη συνήθεια και βιοπορισμός τον ξεπερνούσε τον Κοσμά. Κατά πολύ. Ήταν πλασμένος γι' άλλα. Γι' αυτό, όταν είδε τον ξάδερφο να τον κοιτάει με ύφος διερευνητικό, σαν να προσπαθούσε κάπου να τον στριμώξει και να τον χωρέσει μες στο σκηνικό της ψησταριάς, αποφάσισε να τον προλάβει και να τον βοηθήσει.

“Ξέρεις Τάσο, μάλλον έχω κιόλας βρει κάτι. Κάποιο ωδείο, στην Αθήνα, ζητάει πιανίστα. Δάσκαλο. Θα πάω να τους δω και μου φαίνεται ότι θα μείνω. Να ξεκινήσω από κάπου και μετά βλέπουμε. Τι λες, καλά δε θα κάνω; Έκλεισα ραντεβού να τους δω να συζητήσουμε μεθαύριο Πέμπτη. Θα φύγω το πρωί με το τρένο, να προλάβω να κοιτάξω και για κανένα σπίτι το απόγευμα της Πέμπτης. Αν όλα πάνε καλά, εγκαθίσταμαι Αθήνα μες στις επόμενες μέρες”.

Δεν ήταν αλήθεια ότι είχε ραντεβού για μεθαύριο. Είχε μιλήσει βέβαια, ο Κοσμάς, με κάποιον υπεύθυνο του ωδείου και, μάλλον αδιάφορα, του είχανε πει όταν καμιά φορά κατέβει Αθήνα, να περάσει να τον δουν, να πιουν καφέ και να συζητήσουν. Αλλά βλέποντας τη φλόγα της ψησταριάς να πλησιάζει επικίνδυνα είπε να το

επισπεύσει. Να το παρουσιάσει ως δεδομένο.

Τι να πει τώρα ο Τάσος; Κάπου έβλεπε να ναυαγούν τ' αναπτυξιακά και καλλιτεχνικά του σχέδια αλλά και τι μπορούσε να κάνει; "Ας είναι, αν είναι για το καλό του ξάδερφου!" συλλογίστηκε.

Έκανε ωστόσο ακόμη μια προσπάθεια μήπως και τη σώσει την παρτίδα.

"Θα λυπηθούμε βρε Κοσμά αν φύγεις. Σε συνηθίσαμε εδώ ανάμεσά μας. Βέβαια σε καταλαβαίνω. Εσύ είσαι καλλιτέχνης, τι να κάνεις εδώ μες στα σουβλάκια; Αλλά να ξέρεις ότι το δωμάτιο είναι άδειο και σε περιμένει. Κι αν δω καμιά ευκαιρία, για τη δουλειά σου, εδώ στη Λαμία, εγώ θα σε πάρω τηλέφωνο, να στο πω. Και κάνε μετά όπως θες. Έχει κι η Λαμία ωδεία, ξέρεις. Να σου πω και κάτι ακόμη Κοσμά. Έχει κακό κόσμο η Αθήνα! Να προσέχεις. Θα προσπαθήσουν να σ' εκμεταλλευτούν. Ήρθες από παράξενο μέρος, δεν ξέρω πώς περνούσες εκεί πάνω. Ξέρω όμως τι θα βρεις στην Αθήνα. Εδώ ήσουν με την οικογένειά σου. Μη νομίσεις ότι θα 'ναι ίδια και κάτω".

Και συνέχισε ο αγαθός ξάδερφος.

"Και κάτι ακόμη Κοσμά. Η καλή δουλειά είναι στα ιδιαίτερα. Όχι στα ωδεία. Στα ωδεία δε θα βγάζεις τίποτα. Κοίτα ν' αρχίσεις ιδιαίτερα. Όσα θα βγάζεις ένα μήνα στο ωδείο θα τα βγάζεις σε δυο μέρες στα ιδιαίτερα. Άσε που θα 'ναι και καθαρά! Ούτε φόροι ούτε τίποτα!"

Με τέτοια σαφήνεια μίλησε ο Τάσος, κι ας μην ήξερε τίποτα για μουσική και για ωδεία κι ιδιαίτερα. Ήξερε πώς λειτουργούν τα πράγματα γενικότερα. Μεσ στην πιάτσα ήταν γεννημένος. Μεσ στην ψησταριά μεγαλω-

μένος. Κι όλ' αυτά του δίνανε μια γνώση και μια σοφία, γενικής χρήσης.

Τι να πει τώρα ο Κοσμάς! Τι εννοούσε ο Τάσος άραγε όταν έλεγε ότι θα τον εκμεταλλεύονται; Του φαινότανε αλλόκοτα κι άσχετα κι ακατανόητα όλ' αυτά. Δεν κατάλαβαινε τη λέξη, την αγνοούσε. Τώρα βέβαια αν μπορούσε να βρει δουλειά στη Λαμία ίσως να ήταν πράγματι καλύτερα. Αλλά ήταν η Αθήνα εκατό φορές μεγαλύτερη, του φαινότανε πιο λογικό να ψάξει εκεί. Κι αν τελικά είχε δίκιο, ο Τάσος, κι ήταν κακοί και παράξενοι άνθρωποι εκεί, τι να πει! Θα πήγαινε πρώτα και θα 'βλεπε μετά τι θα 'κανε. Κι αν στράβωνε το πράγμα, ήξερε, το δωμάτιο ήταν άδειο. Γύρναγε πίσω και βολευόταν στη Λαμία.

"Τάσο μου σ' ευχαριστώ. Θα πάω να τους δω, αφού τους το υποσχέθηκα. Ας ξεκινήσω και βλέπουμε. Αν μ' αρέσει, κάθομαι. Αν όχι, γυρνάω πίσω. Τώρα, αν βρεις κάτι καλύτερο εδώ, το βλέπουμε κι αυτό".

Παραξενεύτηκε με τον εαυτό του ο Κοσμάς. Σαν πρώτη φορά στη ζωή του να μιλούσε έτσι. "Κάτι καλύτερο!" Ποτέ δεν είχε ξανακάνει τέτοια σκέψη. Δε θυμήθηκε ποτέ να 'χει να διαλέξει. Ανάμεσα στο καλύτερο και στο χειρότερο.

Κι έτσι βρέθηκε ο Κοσμάς, αγκαλιά με το βαλιτσάκι του, στην πλατεία Κάνιγγος, στην αναμονή ενός, μάλλον στενάχωρου για τις παραστάσεις του, ωδείου, στο δεύτερο όροφο μιας πολυκατοικίας. Είχε, σ' αυτά τα πράγματα, ζήσει την απλοχωριά ο Κοσμάς στην Πολωνία, σε ορχήστρες και θέατρα μεγάλα. Έχουν και μια παράδοση οι Πολωνοί στο πιάνο. Μέχρι και βιβλίο βγήκε πρόσφατα για τη ζωή ενός Πολωνού πιανίστα. Τι να κάνει όμως;

Ας μπορούσε να ξεκινήσει από κάπου κι έβλεπε μετά. Προς το παρόν είχε απλά μια πρόσκληση για καφέ. Αν τα πράγματα δεν πηγαίνανε καλά, ίσως το βράδυ να γύρναγε πίσω. Στη Λαμία, τον Τάσο και την ψησταριά του.

Εγκατάσταση στην Αθήνα

“Κύριε Κοσμά δεν υπάρχει αμφιβολία ότι είστε πολύ καλός πιανίστας. Όμως εμπειρία εκπαιδευτική δε φαίνεται να έχετε. Θα τα καταφέρετε; Ξέρετε, μπορεί να έχετε και μικρά παιδιά μαθητές”.

Ο ιδιοκτήτης του ωδείου, μουσικός κι αυτός, στην ίδια πάνω κάτω ηλικία με τον Κοσμά, εκτίμησε αμέσως το ταλέντο και τις χιλιάδες ώρες παιξίματος που είχε μπροστά του. Δε χρειάστηκε καν να του ζητήσει να παίξει. Σκέφτηκε μην τον προσβάλει. Όταν ο Κοσμάς ανέφερε πρόσωπα και πράγματα κι εξήγησε από πού είχε περάσει, ο ιδιοκτήτης του ωδείου κατάλαβε ότι η περίπτωση δεν ήταν όποια κι όποια. Ήταν πολύ σοβαρή. Δεν έπρεπε να ρισκάρει να τη χάσει.

“Έχετε δίκιο, τέτοια εμπειρία δεν έχω. Τι να σας πω; Θέλω να τα καταφέρω, αυτό είναι το μόνο σίγουρο. Ας δοκιμάσουμε κι αν σε μια δυο βδομάδες δείτε ότι τα καταφέρνω τότε μένω”.

Ζήτησε συγγνώμη κι έφυγε για λίγο, πίσω από μια πόρτα, σε μια διπλανή αίθουσα, ο υπεύθυνος. Σκέφθηκε και του φάνηκε του Κοσμά ότι κάτι θα συζητούσε ο διευθυντής με τους συνεργάτες του. Να ρωτήσει και τη δικιά τους γνώμη. Ξαναγύρισε σε λίγα λεπτά. Το ύφος του ζέστανε και τόνωσε τις προσδοκίες του Κοσμά.

“Κύριε Κοσμά, νομίζω μπορούμε να δοκιμάσουμε.

Έχουμε τρεις τέσσερις νέους μαθητές. Νέους στο ωδείο μας δηλαδή, μερικοί είναι αρκετά προχωρημένοι. Είναι φοιτητές, αρκετά ώριμοι κι οι ακόμη άγνωστες παιδαγωγικές σας ικανότητες δε θα 'ναι και τόσο κρίσιμες. Πώς σας φαίνεται; Να υπολογίζετε γύρω στις 15 ώρες τη βδομάδα. Για ξεκίνημα. Τι λέτε;”

Έλαμψε ο Κοσμάς. Ένοιωθε, πρώτη φορά, εδώ και πολλά χρόνια, ότι διακυβευόταν κάτι σημαντικό. Αν δεν έκλεινε κάποια συνεργασία αυτή τη στιγμή, έπρεπε να πάρει το τρένο για το Λιανοκλάδι και τη Λαμία. Προτιμούσε, το δίκως άλλο, να μείνει εδώ που ήρθε, μ' όλη την αβεβαιότητα και μ' όλους τους κινδύνους που του είχε επισημάνει, με έμφαση, ο ξάδερφος.

“Νομίζω είναι πολύ καλά. Σας ευχαριστώ πολύ. Και με τον καιρό αν υπάρχουν δουλειές, κι είμαι καλός το ξανασυζητάμε. Ένα μόνο θέλω να παρακαλέσω. Θέλω να μένω στο ωδείο όσο πιο πολύ μπορώ. Δεν έχω πιάνο ακόμη. Για την ακρίβεια δεν έχω ούτε σπίτι ακόμη. Ξέρετε έπαιζα πολλές ώρες στην Πολωνία και μου έχει λείψει. Θέλω λοιπόν να μένω να παίζω. Έξω φυσικά απ' τις υποχρεώσεις μου. Πιστεύετε κάτι τέτοιο θα είναι εύκολο;”

Εύκολο; Μόνο εύκολο; Λαχείο φάνηκε, ξανά, η περίπτωση του Κοσμά, στον υπεύθυνο του ωδείου. Να μένει στο ωδείο και να παίζει! Για διαφήμιση του ακουγότανε αυτό παρά για πρόβλημα. Αυτό που τον ανησυχούσε ήταν αν θα κράταγε αυτό το πάθος. Αν βέβαια γνώριζε τον Κοσμά δε θα τον ανησυχούσε καθόλου. Το πιάνο ήταν για τον Κοσμά η ζωή του όλη. Δεν υπήρχε χωρίς αυτό. Κι αν τώρα πρόσφατα ένοιωθε, ο Κοσμάς, μερικές

φορές παράξενα στην Ελλάδα, αν καμιά φορά ένοιωθε να πρέπει να διαλέξει, αν πότε πότε προτιμούσε το ένα απ' τ' άλλο, όλ' αυτά τα πρωτόγνωρα συναισθήματα, σε τίποτα δεν άλλαζαν την ουσία. Ο Κοσμάς ζούσε για να παίζει πιάνο.

“Ασφαλώς αγαπητέ μου! Να μένετε όσο θέλετε. Χαρά μας. Να δείτε μόνο με τη γραμματεία πότε έχουμε ελεύθερα πιάνο. Αν και νομίζω ότι δεν πρέπει να υπάρχει καμιά ανησυχία γι' αυτό. Εκτός κι αν έχετε κάποια ιδιαίτερη προτίμηση, δε θα υπάρχει κανένα θέμα να παίζετε όταν κι όσο θέλετε. Και να κανονίσετε το πρόγραμμά σας, όπως σας βολεύει. Οργανώνει το ωδείο μας και παραστάσεις και συναυλίες και με χαρά βλέπω ότι θα μπορούσατε, με το μεράκι που σας διακρίνει, να παίξετε σημαντικό ρόλο και στο εκτελεστικό μέρος και στο οργανωτικό”.

Η αλήθεια είναι ότι αυτό το τελευταίο, το οργανωτικό, τον προβλημάτισε λίγο τον Κοσμά. Δεν ένοιωθε να είναι φτιαγμένος να οργανώνει πράγματα. Του θύμισε μέχρι και την ψησταριά του ξάδερφου. Εδώ που τα λέμε ίσως ήταν οι μόνες δυο φορές στη ζωή του που είχε μια επιλογή μπροστά του, που όμως δεν την καταλάβαινε. Κι αυτό του προκαλούσε ανησυχία μάλλον παρά αδιαφορία κι άρνηση. Προτίμησε όμως, να μην το κάνει θέμα. Εξάλλου δεν πολυκαταλάβαινε τι ακριβώς εννοούσε ο διευθυντής. Με τον καιρό θα έβλεπε.

Για χρήματα δε μιλήσανε. Του ανακοίνωσε ο διευθυντής κάποιο ποσό, 70 χιλιάδες το μήνα μείον κάτι κρατήσεις. Το προσπέρασε ο Κοσμάς. Ούτε καταλάβαινε τι σήμαινε αυτό για την Αθήνα. Κάποιο απόθεμα είχε ακό-

μη. Ούτε προκαταβολή σκέφτηκε να ζητήσει, ούτε έξοδα εγκατάστασης όπως του είχε προτείνει ο ξάδερφος. Απέφευγε κάθε τι που δεν καταλάβαινε. Κι ήταν πολλά αυτά. Και μέρα τη μέρα, γίνονταν όλο και περισσότερα.

* * *

Βγήκε απ' το ωδείο ικανοποιημένος. Εξετάσεις είχε δώσει πολλές στη ζωή του ο Κοσμάς αλλά πρώτη φορά σαν τούτες δω. Θ' άρχιζε λοιπόν τη Δευτέρα. Η πρώτη του μαθήτρια ήταν μια ιδιαίτερα προχωρημένη, μια φοιτήτρια ιατρικής, πολύ ικανή και πολύ καλή, όπως του είπαν. Συγκράτησε ότι τη λέγανε Μυρτώ.

Είχε ραντεβού να δει ένα σπίτι στην πλατεία Βικτωρίας. Στο ωδείο τού είπαν και τι λεωφορείο να πάρει. Προτίμησε να περπατήσει, αφού ήταν δεν ήταν είκοσι λεπτά δρόμος.

Αυτή ήταν κι η πρώτη βόλτα του Κοσμά στο κέντρο της Αθήνας. Απ' την Κάνιγγος μέχρι τη Βικτωρίας. Μια ηλιόλουστη Πέμπτη του Μάη. Πέρασε αργά μπροστά απ' το Πολυτεχνείο, απορημένος κάπως με την πληθώρα τα πολύχρωμα πανό και τις αφίσες και τα χιλιάδες χαρτάκια τα πεταμένα στο δρόμο. Έσκυψε, σήκωσε ένα και το διάβασε. Ήταν πρόσκληση για μια πορεία, σε μερικές μέρες, για μια γενική απεργία. Παρατήρησε τα κόκκινα τα χρώματα, τα σφυροδρέπανα. Δεν καταλάβαινε τίποτα ο Κοσμάς. Στη Πολωνία, που έφυγε, τα σφυροδρέπανα που κυβερνούσανε τη χώρα, είχαν λίγους οπαδούς. Τι λίγους δηλαδή, σχεδόν κανένα. Εδώ που ήταν στην αντιπολίτευση φαίνεται να 'χουν πολύ περισσότερους. Κάτι δεν

κόλλαγε στο απλό μυαλό του Κοσμά.

Χωρίς καλά καλά να το καταλάβει, βρέθηκε με μια εφημερίδα στο χέρι. Του την έχωσε βιαστικά και χωρίς να ζητήσει χρήματα ένας φωνακλός, που καλούσε τον κόσμο σε προσυγκεντρώσεις και περπατούσε με βήμα αποφασιστικό και ταχύ. Για τα ίδια πάλι, για διαμαρτυρίες και διαδηλώσεις. Σκέφτηκε να την κρατήσει, να ενημερωθεί. Του φάνηκε όμως μάταιο. Τόσες δεκαετίες και δεν είχε καταλάβει αυτό που ήταν η πολιτική, τώρα θα το κατόρθωνε; Του 'κανε όμως εντύπωση πόσο τελείως ανάποδα ήταν τα πράγματα στην Ελλάδα που ήρθε σε σχέση μ' αυτά που ήξερε, που ζούσε στην Πολωνία.

Πέταξε την εφημερίδα ο Κοσμάς και συνέχισε στην Πατησίων. Έβγαινε σιγά σιγά απ' το θόρυβο και τη χαρτούρα κι αυτό τον ευχαριστούσε. Ήταν πια μες στην κίνηση της μέρας. Θαύμαζε τον ανοιξιάτικο, ηλιόλουστο δρόμο που είχε μπροστά του, θαύμαζε την Ακρόπολη που φαινότανε πίσω του, στο βάθος. Ενστικτωδώς, γύρναγε, που και που, και την κοιτούσε. Και κάθε φορά που την κοιτούσε, κάτι σαν να μεγάλωνε μέσα του. Ο θαυμασμός ίσως; Μάλλον όχι. Θαυμασμό νιώθουν πολλοί. Κάποια στιγμή κουράζει και γρήγορα ξεχνιέται. Ο θαυμασμός κατοικεί στο απέξω μας.

Για τον Κοσμά όμως μεγάλωνε κάτι άλλο, που δεν είχε νοιώσει ποτέ. Η οικειότητα. Γι' αυτό και ποτέ δεν τον κούρασε αυτή η εικόνα. Γι' αυτό και πάντα ανεβοκατέβαινε την Πατησίων για να πάει στη δουλειά του. Δεν έπαιρνε ποτέ άλλο δρόμο. Που να του κρύβει την Ακρόπολη. Για να μπορεί να ξεκλέβει καμιά ματιά, είτε στο μπροστά είτε στο πίσω. Ήταν κι αυτή η γλυκιά συνήθεια

κάτι απ' αυτά τα καινούργια που θα βίωνε τώρα που γύρισε πίσω. Που δε φανταζότανε ότι υπήρχαν.

Σκεφτόταν καμιά φορά, πότε άραγε πρόλαβε και την έχτισε αυτή τη σχέση με την Ακρόπολη. Πού τη βρήκε την ταυτότητα; Κακήν κακώς είχε φύγει, με το στίγμα του νικημένου, λίγα πρόλαβε να ζήσει στην πατρίδα του. Τη φτιάχνεις την οικειότητα άραγε απ' τα βιβλία; Γιατί, η αλήθεια ήταν, του μαθαίνανε πολλά, για την Ακρόπολη, στην Πολωνία.

Απάντηση ποτέ δεν έδωσε ο Κοσμάς. Έμεινε με μια αυστηρή συνήθεια και με μια πρωτόγνωρη, αταξινόμητη χαρά, που πήγαινε μαζί της.

Έφτασε και πέρασε μπροστά κι απ' το μουσείο. Κοντοστάθηκε. Του 'κανε εντύπωση μεγάλη το φως. Το πως το φως έλουζε το κτίριο. Ίδιο ήταν το φως και πρωτύτερα αλλά δεν το 'χε προσέξει. Τώρα, μόλις, τον πλημμύρισε μια γοητεία. Του φάνηκε μεμιάς πως ήταν το φως που αναδεικνυε το μνημείο. Αν δεν το 'χε φτιάξει κιόλας. Πρόσεξε μετά και του έκανε εντύπωση ο κόσμος, που ήταν στις καρέκλες των μαγαζιών του μουσείου κι απολάμβανε τον ήλιο. "Πλούσια χώρα η Ελλάδα", σκέφτηκε ο Κοσμάς. "Κι όμορφη". Ένιωσε μια βαθιά ικανοποίηση για την απόφασή του να φύγει απ' την Πολωνία. Και για την απόφασή του να φύγει κι απ' τη Λαμία.

Με το που σκέφτηκε "Λαμία" θυμήθηκε ότι έπρεπε να τηλεφωνήσει στον Τάσο, να του πει τα καλά τα νέα. Κι ότι, τέλος πάντων, για κάποιο διάστημα θα 'μενε Αθήνα. Να μην τον περιμένει δηλαδή να γυρίσει και να μην τον λογαριάζει, για την ανακαίνιση της ψησταριάς, που προγραμματίζει.

“Ξάδερφε καλή σου μέρα. Όλα καλά εδώ. Θα δουλέψω στο ωδείο. Μου φαίνεται καλό το περιβάλλον. Αν κλείσω και το σπίτι, που πάω να δω, θα ‘μαι πια Αθηναίος”, ξεκίνησε ο Κοσμάς.

“Μπράβο ρε Κοσμά”, αποκρίθηκε μεγαλόκαρδα ο Τάσος. Στο λίγο που τον είχε γνωρίσει τον είχε αγαπήσει τον παράξενο ξάδερφο, ήταν βλέπεις κι αίμα, κομμάτια να γίνουν και τα σχέδια με την ψησταριά! Ο Κοσμάς να ‘ναι καλά! “Ελπίζω όλα να πάνε καλά Κοσμά! Και να ξέρεις, εμείς εδώ είμαστε! Όποτε θέλεις έρχεσαι, προσωρινά ή μόνιμα”, συνέχισε ο Τάσος.

“Ευχαριστώ βρε Τάσο, τι θα γινόμουν χωρίς τη βοήθειά σας! Είμαι πολύ υποχρεωμένος σε όλους σας. Θά ‘ρθω σύντομα να σας δω, να τα πούμε από κοντά. Κι εσύ, ή κάποιος άλλος απ’ την οικογένεια, αν σας φέρει ο δρόμος από Αθήνα, θα μείνετε σε μένα! Σύντομα θα σου στείλω διεύθυνση, με όλα τα στοιχεία. Ίσως και τηλέφωνο”, ανταπάντησε ο Κοσμάς.

“Ναι, σε περιμένουμε! Κι εμείς αν έρθουμε σε σένα θά ‘ρθουμε! Και πού ‘σαι, Κοσμά, να θυμάσαι τι σου είπα! Κοίτα να βρεις ιδιαίτερα για να ‘κονομήσεις. Αλλιώς θα σε κλέβουν τα ωδεία και το κράτος!” χαιρέτησε με τις συστάσεις του παλιού κι έμπειρου ο Τάσος. Τον διαπερνούσε, τον Τάσο, η κλασική αρματολίτικη αντίληψη για την οργάνωση της κοινωνίας. Το δικό μας το αρματολίκι κι όλοι οι άλλοι, οι κλέφτες. Αυτή και πρότεινε, με κάθε ευκαιρία, στο νέο συγγενή, που ήρθε πρόσφατα απ’ τα κρύα. Ο οποίος βέβαια αδυνατούσε να καταλάβει όλες τις λεπτομέρειες κι έμενε συνήθως με το στόμα ανοιχτό. Εξάλλου, αυτός ήθελε πιάνο να παίζει με τις ώρες.

Πού να το βρει αυτό στα ιδιαίτερα που του πρότεινε ο Τάσος; “Θα μου πεις βέβαια πού να καταλάβει κι ο Τάσος τις λεπτομέρειες της δικής μου της δουλειάς. Όσο καταλαβαίνω κι εγώ τα σχέδια που έχει για την ψησταριά”, αναλογίστηκε με συμπάθεια ο Κοσμάς.

Συμφιλιώθηκε λοιπόν με την παραξενιά των συμβουλών του Τάσου. Ίσως στο μεταξύ να καταλάβαινε καλύτερα την Ελλάδα. Κάθε ώρα και μια έκπληξη δε ζούσε εξάλλου! Ίσως τότε, όταν επιτέλους καταλάβαινε, και ν’ αποκτούσαν σημασία αυτά, τα ακαταλαβίστικα του Τάσου, για κλέφτες που παραμονεύουν σε κάθε γωνιά.

Στο μεταξύ πλησίαζε στην οδό Τροίας. Χάζευε τα τόσα μαγαζιά, τους πελάτες με σακούλες πολλές στα χέρια, να μπαίνουν και να βγαίνουν, να δοκιμάζουν, να σκέφτονται, να διαλέγουν, να πληρώνουν. Διέκρινε ένα διάχυτο ενθουσιασμό στα πρόσωπά τους. Όλ’ αυτά ξεπερνούσαν κατά πολύ τις, μάλλον μίζερες, εμπορικές κι αγοραστικές παραστάσεις του Κοσμά στην Πολωνία. Ξανασκέφτηκε ότι η Ελλάδα, δε μπορεί, πρέπει να ’ναι πολύ πλούσια χώρα. Κοίταξε πίσω ξανά. Είδε την Ακρόπολη στο βάθος, είδε και τις αφίσες με τα προσκλητήρια για την επανάσταση δίπλα του. Ένωσε ξανά, όπως και πριν με τον ξάδερφο. Ένωσε, για μια στιγμή, να μην καταλαβαίνει τίποτα.

* * *

Η κυρά Φρόσω, σπιτονοικοκυρά στην Τροίας, ήταν πολύ καχύποπτη γυναίκα. Τον έκοβε πατόκορφα τον Κοσμά. Αυτή η ιστορία με την Πολωνία κάπου δεν την έπειθε.

Εξάλλου όλοι δαύτοι οι αριστεροί είχαν μαζευτεί πίσω. Δέκα και βάλε χρόνια τώρα. Τούτος δω πώς ξώμεινε έτσι; Είχε καεί η γυναίκα και με κάτι φοιτητές, τους προηγούμενους νοικάρηδες. Δε μπορούσε να εισπράξει ούτε ένα νοίκι. Το διαμέρισμα ήταν στο ισόγειο ενός παλιού διώροφου κτιρίου. Μόλις εμφανιζόταν η ίδια κι έβαζε το κλειδί στην πόρτα, πήδαγαν οι “νοικάρηδες” όλοι απ’ τη μπαλκονόπορτα στον πίσω δρόμο και την κοπανάγανε. Και μόλις, ανήμπορη, έφευγε η Φρόσω βρίζοντας, πίσω ξανά, μπαίνανε στο σπίτι. Σωστό αντάρτικο! Έτσι κι αλλιώς το σπίτι άδειο ήταν, τι να φοβηθούν; Μήπως τους κατάσχει τα ελεεινά στρώματα, δυο συρτάρια άθλια ρούχα και κάτι σπαζοκάρεκλες. Δεν ήξερε τι να κάνει η Φρόσω, πρώτη φορά συναντούσε τέτοια κατάσταση. Νοίκι να πάρει αδύνατον. Να νοικιάσει το σπίτι, με άλλους μέσα, αδύνατον. Να τους πετάξει έξω τα πράγματα μπορεί να βρισκε το μπελά της για “κατάλυση οικογενειακού άσυλου”. Να πάει δικαστικά θα της τρώγανε τα λεφτά οι δικηγόροι. Πλήρες αδιέξοδο. Ούτε να συναντήσει τον εχθρό δε μπορούσε να κάνει μια διαπραγμάτευση. Πηδάγανε απ’ τα παράθυρα οι αλήτες!

* * *

Ο Βάγγος, χασάπης στο επάγγελμα, ήταν τ’ αγαπημένο ανίψι της Φρόσως. Το ‘χε σαν παιδί της. Και τα παιδιά του Βάγγου σαν εγγόνια της. Έμενε, ο Βάγγος, με την οικογένειά του, περίπου ένα χιλιόμετρο μακριά. Στο κάτω μέρος της πλατείας Βικτωρίας. Οδός Παιονίου. Έτσι, όταν η Φρόσω κατακλύστηκε από απελπισία με το διαμέρισμα

και τους αλήτες που στέγαζε και που την κορόιδευαν τόσο καιρό, φώναξε το Βάγγο σε βοήθεια.

Ο Βάγγος τα είχε απλά στο μυαλό του. Δεν τα κατάλαβαινε κάτι τέτοια. Έστησε καρτέρι μες στο διαμέρισμα, στο σημείο του έργου που έβγαινε βρίζοντας απ' το διαμέρισμα η θεια του. Στην άλλη πράξη λοιπόν, μόλις μπήκανε ξανά μέσα οι φοιτητές απ' το παράθυρο, πεθαμένοι απ' το γέλιο, με μια αστραπιαία κίνηση βγαίνει απ' τη σκιά, που κρυβότανε, και πιάνει έναν απ' το λαιμό. Έσκουζε ο καημένος απ' τον πόνο. Κόκαλο οι συνάδελφοι. Τους είπε, ο Βάγγος, να μαζέψουν τη σαβούρα τους και σε δέκα λεπτά να 'χουν τσακιστεί και να 'χουν φύγει. Αλλιώς, θα τον έπνιγε τον όμηρο! Στο μεσοδιάστημα τον είχε, τον όμηρο, σε φρικτό κεφαλοκλείδωμα. Είχε φανεί, στο μεταξύ, κι η κυρά Φρόσω και τους στόλιζε: "τώρα δε μπορείτε να πηδήξετε απ' το παράθυρο αλήτες, ε αλήτες!"

Τι να κάνουν τα παιδιά, μάζεψαν τηνπραμάτεια τους και στο δρόμο κακήν κακώς. Τους αντάμωσε αργότερα κι ο μελανιασμένος ο όμηρος και φύγανε όλοι ανεπιστρεπτί προς άγνωστη κατεύθυνση και χωρίς να κληθούν να πληρώσουν άλλες πολεμικές αποζημιώσεις.

Με αυτή την προϊστορία λοιπόν, η κυρά Φρόσω, φύσαγε και το γιαούρτι.

* * *

"Βλέπω δεν είστε παντρεμένος κι εγώ παστρικές δε θέλω στο σπίτι μου", διευκρίνισε βλοσυρά η κυρά Φρόσω. Δεν τον ήξερε τον όρο ο Κοσμάς, αλλά κατάλαβε που

το πήγαινε η μέλλουσα σπιτονοικοκυρά του.

“Μείνετε ήσυχη κυρία μου. Θα σας δώσω τρία νοίκια μπροστά, στο ύψος που συμφωνήσαμε, και σας υπόσχομαι δε θα 'χετε κανένα πρόβλημα. Μόλις έπιασα δουλειά σε ωδείο στην Κάνιγγος. Τον περισσότερο καιρό θα λείπω εκεί”, την καθησύχασε ο Κοσμάς.

Τρία νοίκια μπροστά! Ε αυτό ξεπερνούσε κατά πολύ τις προσδοκίες της κυρά Φρόσως! Και ξεπερνούσε και τη συνηθισμένη πρακτική στην Αθήνα της εποχής, στα τέλη της δεκαετίας του '80.

Μέλι έσταξε, μεμιάς, η κυρά Φρόσω. “Κύριε Κοσμά μας, βλέπω εγώ τι άτομο είστε, τι καλλιτέχνης είστε, τι νομίζετε, δεν καταλαβαίνω; Έχω όμως υποφέρει πολύ η καημένη σ' αυτή την παλιογειτονιά και καμιά φορά ακούγομαι λίγο υπερβολική. Αν ξέρατε τι έχω τραβήξει θα με καταλαβαίνατε!”

“Δε χρειάζεται καθόλου ν' ανησυχείτε κυρία μου. Πείτε μου τι να δίνω επιπλέον για να καθαρίζετε μια δυο φορές τη βδομάδα το σπίτι. Μου είπατε ότι μπορεί να γίνεται αυτό, έτσι δεν είναι;” ρώτησε ο Κοσμάς.

Τώρα να 'χεις βρει τέτοιο λαχείο και να ζητάς και λεφτά για να καθαρίσεις δυο ώρες τη βδομάδα το σπίτι, τέτοια παιδαριώδη λάθη τακτικής δεν ήταν για την κυρά Φρόσω. Άσε που με το μπες και με το βγες, όλο και κάτι ενδιαφέρον θα 'πιανε το μάτι της. Ήταν να χάσει τέτοια μοναδική ευκαιρία;

“Τι είναι αυτά που λέτε κύριε Κοσμά μας! Ένα τέτοιο άτομο, σαν εσάς! Ένας πιανίστας απ' την Πολωνία! Είναι μεγάλη μας τιμή να κρατάμε το διαμέρισμά σας καθαρό”, αναφώνησε η κυρά Φρόσω συγκινημένη, λες κι αναγνώ-

ρισε στον Κοσμά το διάδοχο του Σοπέν, που η ίδια είχε την τιμή να στεγάζει.

Και πρόσθεσε. "Όχι μόνο θα σας καθαρίζουμε δωρεάν αλλά θα σας ψωνίζουμε και δωρεάν. Τον ανιψιό μου, το Βάγγο, τον ξέρει και τον σέβεται όλη η Βαρβάκειος. Θα μου δίνετε μια λίστα μ' αυτά που θέλετε και κάθε Σάββατο απόγευμα θα 'χετε και του πουλιού το γάλα. Στις καλύτερες τιμές!"

* * *

Έτσι λοιπόν ο Κοσμάς, μετά απ' τη δουλειά και μες στην ίδια περίπου ώρα, βρήκε και στέγη. Δυο βήματα μακριά απ' τον αγοραστικό πυρετό της Πατησίων, απ' τον κήπο και το φως του Μουσείου κι απ' το ωδείο. Ξεκίναγε μια καινούργια ζωή, με πολλές απορίες, σε μια παράξενη αλλά, απ' όσο έβλεπε, ωραία και πλούσια χώρα.

Έτσι αλλιώςτικα που ένιωσε, κάτω απ' το βλέμμα της Ακρόπολης, σκέφτηκε, για μια στιγμή, μήπως κι η νέα αυτή χώρα ήταν γι' αυτόν πατρίδα.

Μάθημα πιάνου

Η Μυρτώ ήταν καινούργια στο ωδείο της Κάνιγγος. Είχε έρθει με μια προϋπόθεση. Να έχει γυναίκα δασκάλα. Ο λόγος προφανής. Οι άνδρες δάσκαλοί της, παρατηρούσαν την ίδια μάλλον παρά το παίξιμό της. Ο διευθυντής κατάλαβε αμέσως το αίτημα της Μυρτώ και χωρίς να ζητήσει καμιά άλλη εξήγηση προσφέρθηκε να το εξυπηρετήσει. Εξάλλου η νέα του μαθήτρια ήταν ιδιαίτερα καλή, δεν ήθελε να τη χάσει.

Όταν ήρθε ο Κοσμάς στο ωδείο και συμφωνήσανε να συνεργαστούν, ο διευθυντής είδε αμέσως ότι ο Κοσμάς θα ήταν το καλύτερό του αστέρι. Έπρεπε να κάνει τα πάντα για να τον κρατήσει στο ωδείο. Σύντομα θα του έδινε κι αύξηση, μετάνιωσε που δεν το ανέφερε στη συζήτησή τους. Όσο για την επιθυμία, του Κοσμά, να κάθεται να παίζει νύχτα μέρα στο ωδείο, αυτό κι αν ήταν τύχη μεγάλη. Ποια καλύτερη διαφήμιση θα μπορούσε ποτέ να υπάρξει για το ωδείο του!

Τώρα, στην πρώτη τους κουβέντα, έξυπνος κι έμπειρος ήταν ο διευθυντής, σκέφτηκε αμέσως ότι η Μυρτώ, μια απ' τις καλύτερές του μαθήτριες, έπρεπε οπωσδήποτε ν' ανατεθεί στον Κοσμά, τον καλύτερο πιανίστα του. Αυτό θα ήταν καλό για όλους. Ήταν τόσο προφανές. Έπρεπε οπωσδήποτε να οργανωθεί έτσι το πράγμα.

Έλα όμως που ήταν προϋπόθεση της Μυρτώ να 'χει

γυναίκα δασκάλα! Του είχε φανεί πολύ απόλυτη στο θέμα αυτό. Ο ίδιος, είχε σπεύσει αμέσως να συγκατανεύσει: “μα ασφαλώς δεσποινίς Μυρτώ, σας καταλαβαίνω απόλυτα. Μη σας πω ότι και να μη μου το ζητούσατε θα το τακτοποιούσα μόνος μου”, έτσι είχε βιαστεί να μιλήσει. Υπήρχε άραγε τώρα πια περίπτωση να της γύριζε το μυαλό; Μήπως φαινότανε γελοίος; Βέβαια, τούτος δω, ο Κοσμάς δηλαδή, φαινότανε απόκοσμος ήταν και μια ανάσα απ’ τα εξήντα. Κάπως ήθελε και πίστευε, ο διευθυντής, ότι δε θα εξελισσότανε ο Κοσμάς, από δάσκαλος σε παρατηρητή ή και, ακόμη χειρότερα, σε πολιορκητή, της Μυρτώς. Βέβαια την τελική απόφαση θα την άφηνε στη Μυρτώ την ίδια.

Έτσι λοιπόν, όταν ο διευθυντής διέκοψε τη συζήτησή του με τον Κοσμά και κάθηκε πίσω απ’ τη διπλανή πόρτα, καμιά συζήτηση με συνεργάτες δεν έκανε. Τι να τους ρωτήσει τους συνεργάτες; Αν συμφωνούν να κρατήσουν το λαχείο που τους έλαχε; Ποιος τους λογάριζε; Ένα μόνο θέμα έπρεπε να διευθετήσει. Ένα μόνο θέμα ένοιωθε να εκκρεμεί κι έπρεπε ν’ αναλάβει αμέσως δράση για τη λύση του.

“Καλημέρα σας δεσποινίς Μυρτώ, ελπίζω έτσι μεσημέρι που είναι να μη σας ενοχλώ. Θέλω να σας ενημερώσω για μια σημαντική εξέλιξη στο ωδείο μας. Απ’ τη Δευτέρα θα ‘χουμε μαζί μας ένα μεγάλο πιανίστα, που πρόσφατα επέστρεψε απ’ την Πολωνία! Ένας απ’ τους καλύτερους πιανίστες της Πολωνίας! Και ξέρετε τι είναι η Πολωνία για το πιάνο! Σημείο παγκόσμιας αναφοράς! Δεσποινίς Μυρτώ, σας εκλιπαρώ, δεν πρέπει να χάσετε την ευκαιρία! Τέτοιος δάσκαλος δεν υπάρχει άλλος στην

Ελλάδα, μπορώ να σας βεβαιώσω. Ξέρω τις ενστάσεις σας, τις καταλαβαίνω απόλυτα, θέλω όμως να σας διαβεβαιώσω ότι είναι απολύτως σίγουρο ότι δε θα 'χουμε κάποιο πρόβλημα εδώ. Πρόκειται για εξαιρετικά σοβαρό άτομο, είναι και σχεδόν εξήντα χρονών, η καλή μου κρίση στα θέματα αυτά με πείθει ότι δε θα 'χουμε κανένα απολύτως πρόβλημα. Γι' αυτό και πήρα το θάρρος να σας αναφέρω αυτή τη μοναδική ευκαιρία. Σχεδιάζω να του αναθέσω τους καλύτερους μαθητές μας. Μέσα είστε ασφαλώς κι εσείς. Αν πάλι υπάρξει το οποιοδήποτε πρόβλημα, που όπως σας είπα το αποκλείω, θα διευθετήσω το θέμα προσωπικά. Τι λέτε λοιπόν, να δοκιμάσουμε;”

Τα έβγαλε όλ' από μέσα του ο διευθυντής με τρόπο συνοπτικό και πλήρη. Η Μυρτώ διέκρινε κάποιο άγχος, που της φαινότανε δύσκολο να ταξινομήσει. Τόσο πια νοιαζόταν για τους μαθητές του στο ωδείο; Τον είχε συμπαθήσει το διευθυντή, της φάνηκε καλός επαγγελματίας, λιγάκι ψεύτικος, αλήθεια είναι, μ' αυτό που της είπε, ότι αυτός θα το 'χε προβλέψει το αίτημά της. Αλλά η γενική αίσθηση ήταν θετική. Της φάνηκε ότι μπορούσε να εμπιστευθεί το κριτήριό του. Και πάλι, τι συμφέρον είχε να δώσει αυτή την παράσταση αν δεν ήταν ειλικρινής; Αν ο πιανίστας απ' την Πολωνία δεν ήταν τόσο καλός όσο έλεγε;

“Κοιτάξτε, σας ευχαριστώ πολύ για την πρόταση και την πρόβλεψη του κάνατε. Συμφωνώ να το δοκιμάσουμε. Ένας τόσο καλός πιανίστας, όπως τον περιγράφετε, είναι μεγάλη πρόκληση κι ευκαιρία. Δε θα 'θελα να τη χάσω. Τώρα, αν έχουμε πάλι τα προβλήματα που έχω αντιμετωπίσει, θα σας ενημερώσω ν' αλλάξουμε ρότα.

Και ξέρετε, αυτό θα το ξέρω πολύ γρήγορα, πριν καν αρχίσουμε να κάνουμε μάθημα. Άρα το πολύ πολύ να μην κάνω το μάθημα της Δευτέρας”.

Ένωσε απόλυτα δικαιωμένος ο διευθυντής. Έτσι ήταν βέβαια! Τον είχε δει τον εκρηκτικό συνδυασμό που θα ‘κανε ο Κοσμάς με τη Μυρτώ! Άρχισε να τρέχει το μυαλό του σε συναυλίες, σε νέες πτέρυγες στο ωδείο. Συγκράτησε όμως τη φαντασία του κι επέστρεψε στη συζήτηση στο τηλέφωνο.

“Είμαι βέβαιος δε θα υπάρξει κανένα πρόβλημα. Κι αν πάλι, αν λέω, που το αποκλείω, αν έχουμε κάποιο πρόβλημα το λύνω τη Δευτέρα αμέσως. Και τον πετάω κι έξω με τις κλωτσιές!” απάντησε ο διευθυντής, νιώθοντας την υπερβολή των λόγων του, πριν καν τους ολοκληρώσει. Όχι και να πετάξει έξω τον Κοσμά για τις παραξενιές της Μυρτώ; Θα ‘βρισκε ασφαλώς μια πιο συμβιβαστική λύση.

“Μα τι λέτε τώρα, γιατί να τον πετάξετε έξω τον άνθρωπο! Δε θα ‘θελα ποτέ κάτι τέτοιο. Δείτε το μόνο σαν μια δικιά μου παραξενιά! Λοιπόν τη Δευτέρα θα ξέρουμε, ευχαριστώ και πάλι, σας χαιρετώ!” απάντησε η Μυρτώ.

Ο διευθυντής ένωσε δικαιωμένος. Έκανε, η Μυρτώ, τις ίδιες του τις σκέψεις λόγια. Ακόμη και τις ίδιες λέξεις χρησιμοποίησε! Πατόκορφα λοιπόν τότε, τον πλημμύρισε μια σιγουριά! Μετά, σκέφτηκε λίγο τις κλωτσιές και τις μπουνιές, που χρησιμοποίησε στα λόγια του. Μήπως δεν άρμοζαν σε εκπρόσωπο της τέχνης; Γρήγορα όμως το ξεπέρασε κι αυτό. Τι πειράζει που τα είπε σε λιγάκι ακραία διάλεκτο; Έδειχνε μια αποφασιστικότητα, καλό ήταν κι αυτό! Νέο ρίγος σιγουριάς κι ικανοποίησης

για το διευθυντή.

“Που λέει ο λόγος δεσποινίς Μυρτώ! Δε θα ‘χουμε κανένα πρόβλημα. Εγώ σας ευχαριστώ. Γεια σας λοιπόν!”

Έτριψε τα χέρια του ο διευθυντής και βγήκε στη διπλανή αίθουσα, που τον περίμενε ο Κοσμάς.

* * *

Τη Δευτέρα λοιπόν, κατά τις 11 το πρωί, συναντήθηκαν για πρώτη φορά η Μυρτώ με τον Κοσμά. Μετά τη σύντομη σύσταση του διευθυντή του ωδείου και κάτω απ’ το καταδήλως ανήσυχο βλέμμα του. Φοβότανε, ήταν φανερό, μην τύχει και κάτι στραβώσει. Δύσκολα το έκρυβε. Βρήκε και μια βιαστική πρόφαση, κάποιο τηλέφωνο τάχα είχε χαλάσει, και θα καθότανε έξω απ’ την αίθουσα του μαθήματος για να τηλεφωνήσει. Η Μυρτώ το κατάλαβε αμέσως κι ένωσε, για μια στιγμή, κάτι σαν πειραματόζωο. Ωστόσο ο Κοσμάς δε φαινότανε να ‘ναι απ’ το καλούπι εκείνο που γνώριζε και που της έδινε τελείως στα νεύρα. Μάλλον θα τα βρίσκανε, αυτή ήταν η πρώτη της εντύπωση τουλάχιστον. Σε κανένα τέταρτο, το πολύ, θα ήταν απόλυτα σίγουρη.

Ξεκίνησε λοιπόν το μάθημα, με ωτακουστή το διευθυντή. Που και που έκανε πως μιλούσε στο τηλέφωνο για να θολώσει τα νερά αλλά όλο το σκηνικό ήταν τόσο αστείο που μόνο ο Κοσμάς δεν πήρε χαμπάρι τίποτα.

* * *

“Μυρτώ θέλεις να παίξεις μερικά κομμάτια, να σε ακού-

σω, να δω που βρισκόμαστε”, ρώτησε ο Κοσμάς.

Ξεκίνησε η Μυρτώ κι έπαιξε τρία κομμάτια, δυο του Μπαχ κι ένα του Μότσαρτ. Ο Κοσμάς παρατηρούσε την τεχνική της, πώς έβαζε τα δάχτυλα, το ρυθμό της. Την παρατηρούσε με προσοχή. Ένιωσε γρήγορα ότι είχε κάτι πολύ καλό απέναντί του. Κάτι που άξιζε ν' ασχοληθεί περισσότερο απ' το κανονικό και το τυπικό. Η προσοχή του μπήκε γρήγορα σε άλλο επίπεδο ακρίβειας. Πρόσεχε τώρα τις λεπτομέρειες του παιξίματος της Μυρτώς. Σύντομα, προσπαθούσε ν' αποκωδικοποιήσει βαθύτερα το παίξιμό της, να δει που χρειάζεται διόρθωμα.

Αλλά κι η Μυρτώ ένιωσε μια πρωτόγνωρη άνεση με την παρουσία του Κοσμά. Καμιά σχέση με τα χαζοαστειάκια και τ' ακουμπισματάκια άλλων, προηγούμενων, δασκάλων, που την έβγαζαν τελείως απ' τα ρούχα της. Τούτος δω ήταν αλλιώς, δεν ήξερε πώς να τον πει. Επαγγελματίας; Σοβαρός; Καμιά λέξη δεν της ταίριαζε απόλυτα.

Τελείωσε η Μυρτώ και γύρισε στον Κοσμά. Πριν όμως προλάβει ν' ανοίξει το στόμα του ο Κοσμάς, άνοιξε η πόρτα απότομα και μπήκε, προς μεγάλη έκπληξη και των δύο, ενθουσιασμένος ο διευθυντής.

“Πάρα πολύ καλά δεσποινίς Μυρτώ, τα συγχαρητήριά μου! Είμαι βέβαιος ότι ο κύριος Κοσμάς θα συμφωνεί μαζί μου, έτσι δεν είναι Κοσμά; Γύρισε στον Κοσμά ζητώντας άμεση επιβεβαίωση. Ένιωσε όμως ότι κάτι ξέχασε να ρωτήσει. Στράφηκε ξανά στη Μυρτώ και ρώτησε βιαστικά βιαστικά.

“Όλα καλά δεσποινίς Μυρτώ, έτσι δεν είναι; Δεν είχαμε κανένα πρόβλημα, έτσι δεν είναι;”

Απόρησε ο Κοσμάς και κοίταξε και τους δυο τους. “Σαν τι πρόβλημα δηλαδή θα μπορούσαμε να ‘χουμε;” σκέφθηκε, χωρίς όμως και να πει κάτι. Ήταν κι αυτό ένα απ’ τα πολλά που δεν καταλάβαινε. Κάποιος ελληνικός κώδικας ήταν κι αυτός, που σιγά σιγά θ’ αποδελτίωνε. Καλύτερα να περίμενε, μην κάνει κανένα λάθος, καμιά αδιακρισία.

Η Μυρτώ όμως θύμωσε λιγάκι. “Τα φτιάξατε τα τηλέφωνα κύριε διευθυντά;” ρώτησε με ξεκάθαρη ειρωνεία. “Περίμενα, ξέρετε, με πολύ ενδιαφέρον τη γνώμη του κύριου Κοσμά, αλλά πάνω στη στιγμή, που ξεκινούσε να μου μιλάει, μπουκάρτε μέσα!” Άφησε κι ένα πολύ ευγενικό χαμόγελο για να χρυσώσει την απόρριψη της τακτικής του διευθυντή.

Κοκκίνισε ο διευθυντής. “Άκου εκεί, μπούκαρα μέσα!” σκέφθηκε. “Εγώ που θέλω να ‘μαι σίγουρος ότι δε θα ‘χει κανένα απολύτως πρόβλημα με το δάσκαλο”.

Τι να κάνει όμως; Έπρεπε να το προσπεράσει. Εξάλλου το πράγμα φαινότανε να δένει, αυτή ήταν η μεγάλη εικόνα. Τον διαπέρασε ένα ανάμικτο συναίσθημα. Χαρά κι απόρριψη, ή καλύτερα κι ακριβέστερα, χαρά μες στην απόρριψη. Έτσι! Η χαρά ήταν παραπανίσια. Κέρδιζε!

“Φεύγω, φεύγω, ζητώ συγγνώμη, απλά ένιωσα τέτοιον ενθουσιασμό και θέλησα να τον μοιραστώ μαζί σας. Φεύγω όμως και σας αφήνω να συνεχίσετε”. Έτσι μίλησε και τράβηξε τη συρόμενη πόρτα χωρίς να περιμένει απάντηση. Έτριψε και τα χέρια του μ’ ικανοποίηση. Πόσο δίκιο είχε που σχεδίασε αυτή τη συνεργασία!

Γύρισε η Μυρτώ στον Κοσμά κι έκανε ένα γρήγορο σχόλιο για τις παραξενιές του διευθυντή.

“Αναρωτιέμαι σε κάθε μάθημα έτσι κάνει,” του απευθύνθηκε.

Ξεθάρρεψε κι ο Κοσμάς, που έβλεπε ότι κι άλλοι είχαν ανάλογες απορίες μ’ αυτόν. “Πράγματι δεσποινίς Μυρτώ, κι εγώ παραξενεύτηκα, ειδικά μ’ αυτό που ρώτησε, για το αν όλα πάνε καλά. Ξέρετε είμαι λίγο χρόνο στην Ελλάδα, από ένα πολύ διαφορετικό μέρος γύρισα πίσω και μου φαίνονται, πολλά πράγματα, παράξενα. Χαίρομαι που και σεις νοιώσατε κάτι το αλλόκοτο στα λόγια του διευθυντή μας”.

Βέβαια η Μυρτώ, που ήξερε όλη την ιστορία, δεν απόρησε με την ερώτηση του διευθυντή. Θύμωσε μόνο με όλο το ζήλο που έδειχνε. Λες κι ήταν κανένα μικρό κοριτσάκι. Δε θέλησε όμως να μπει στις λεπτομέρειες με τον Κοσμά. Προσποιήθηκε λοιπόν ότι κι αυτή απόρησε με το ερώτημα αυτό.

“Ξέρετε κύριε Κοσμά, καμιά φορά ρωτάμε εδώ στην Ελλάδα, έτσι τυπικά και ρητορικά, χωρίς να ζητάμε να μάθουμε κάτι πραγματικά. Ας μη δίνουμε συνέχεια. Για πείτε μου λοιπόν τη γνώμη σας. Συμμερίζετε κι εσείς τον ενθουσιασμό του διευθυντή; Είναι πράγματι τόσο καλό το παίξιμό μου;”

Προεξόφλησε στ’ αλήθεια η Μυρτώ έναν αντίστοιχο ενθουσιασμό. Έτσι είπε ο διευθυντής, έτσι έλεγαν κι οι διάφοροι θαυμαστές κι οι άλλοι δάσκαλοι. Καταλάβαινε ότι όλοι αυτοί το κορμί της είχαν στο μυαλό τους και με βάση αυτό βγάζανε, συνήθως, κρίση. Ούτε και την κολάκευαν βέβαια οι κόλακες. Χαζή δεν ήταν η Μυρτώ. Αυτός ήταν κι ένας λόγος που ήθελε να γλιτώσει απ’ όλους τους μνηστήρες και τους θαυμαστές. Όπως και να ‘ταν

όμως, αν δε σου 'χουνε πει ποτέ κακή κουβέντα, κάπου υποσυνείδητα πιστεύεις ότι κακή κουβέντα δεν υπάρχει. Ένα τίμημα της μεγάλης ομορφιάς είναι κι αυτό. Ν' ακούς λιμαρισμένα λόγια, αγώνιαστα και πάντα όμορφα. Αν δεν καταλαβαίνεις πόσο ψεύτικα είναι ολ' αυτά, τότε ναι, ζεις το μύθο σου. Αν σ' έχει ευλογήσει ο Θεός και, εκτός από πολύ όμορφη είσαι και πολύ έξυπνη, η σπάνια κράση και περίπτωση της Μυρτώσ δηλαδή, βασίλειο δε φτιάχνεις να κοιτιέσαι στον καθρέφτη και να κοκκινίζεις από χαρά κι αυταρέσκεια. Τότε όμως μπορεί και να βαριέσαι, θανάσιμα σαν τη Μυρτώ. Μόνο αυτό.

Ίσως και να 'τανε λοιπόν η πρώτη φορά στη ζωή της, απ' την εφηβεία και μετά, που άκουσε κουβέντα γωνιασμένη η Μυρτώ. Ω ναι, της κακοφάνηκε στην αρχή! Πολύ. Ήρθε ξαφνικό. Κακώς προεξόφλησε το χειροκρότημα η Μυρτώ. Χειροκρότημα δεν υπήρξε.

“Δεσποινίς Μυρτώ η τεχνική σας είναι πράγματι εντυπωσιακή. Πρέπει να σας συγχαρώ! Απ' την καρδιά μου! Ξέρεις όμως Μυρτώ, λείπει κάτι”.

Μέσα σ' όλες τις καινούργιες συνήθειες που απόκτησε ο Κοσμάς στην Ελλάδα άρχισε ν' ανακατεύει και τον ενικό με τον πληθυντικό. Πράγμα αδιανόητο στην Πολωνία. Τη χώρα των συνεχών χειροφιλημάτων. Έκανε μια μικρή παύση και συνέχισε.

“Λείπει το προσωπικό σου στοιχείο Μυρτώ. Η δική σου σφραγίδα. Παίζεις κάπως απρόσωπα. Και ξέρεις, το απρόσωπο είναι μια μεγάλη θάλασσα. Κολυμπάνε πολλοί στη θάλασσα αυτή. Κι όσο καλή κι αν είν' η τεχνική τους, δε μπορείς να ξεχωρίσεις τον ένα απ' τον άλλο. Μοιάζουν όλοι ίδιοι. Αυτό λοιπόν που σου λείπει, είναι

το προσωπικό ύφος. Να παίζεις και να ξέρουμε, χωρίς καμιά αμφιβολία, ότι αυτή που παίζει είναι η Μυρτώ”.

Στήλη άλατος η Μυρτώ. Είχε ακούσει χιλιάδες φορές και με χιλιάδες αφορμές για το πόσο ιδιαίτερη, πόσο μοναδική, πόσο αξεπέραστη κι ακαταμάχητη είναι. Και να που τώρα της λέγανε ότι κολυμπάει στη θάλασσα τη μεγάλη, μαζί με χιλιάδες άλλους λουόμενους! Όχι μόνο δεν της είχε ποτέ και για κανένα θέμα πει κάποιος κάτι παραπλήσιο μα ούτε καν της είχε περάσει ποτέ απ’ το μυαλό. Ίσως βέβαια και να μην είναι κι άσχετα αυτά τα δυο. Απ’ το μυαλό σου περνάνε πράγματα που ακούς και βλέπεις.

Άκουσμα καινούργιο για τη Μυρτώ ήταν λοιπόν ο λόγος τούτος του Κοσμά! Το ένστικτο της αυτοπροστασίας βέβαια, ακόμη και για τη Μυρτώ, λειτουργούσε καλά. Κινητοποιήθηκε αμέσως. Προσπάθησε να κρύψει τον αφηδισμό της. Να σώσει, όσο μπορούσε, τα προσχήματα.

“Ευχαριστώ κύριε Κοσμά για τα καλά σας λόγια. Ειδικά όταν προέρχονται από κάποιον του δικού σας επιπέδου, έχουν άλλο βάρος”.

Στη φράση πάνω όμως, ένωσε ότι κάτι σημαντικό και πρωτάκουστο της είχε ξεστομίσει ο δάσκαλος. Παράτησε τις άμυνες και τους αυτοματισμούς των ενστίκτων, άλλαξε αμέσως ύφος κι έγινε πιο αληθινή.

“Τώρα για το ύφος που λέτε, θαρρώ πως δεν το ‘χα σκεφθεί. Μου αρέσει όμως όπως το είπατε. Να ξεχωρίζει το παίξιμό μου. Ναι πολύ θα το ‘θελα! Δεν ξέρω όμως αν το καταλαβαίνω απόλυτα αυτό που μου λέτε”, συνέχισε η Μυρτώ έχοντας ανακτήσει αυτοπεποίθηση.

“Μυρτώ, θέλει καιρό αυτό. Είμαι σίγουρος θά ‘ρθει

με τον καιρό. Το ύφος σου είναι κλειδωμένο στην ψυχή σου, πουθενά αλλού. Εγώ μπορώ να σε βοηθήσω να καταλάβεις τι εννοώ, να νοιώσεις τη διαφορά προσωπικού κι απρόσωπου ύφους. Από κει και πέρα είναι δική σου δουλειά, κυρίως". Και συνέχισε.

"Θα σε παρακαλέσω τώρα ν' ακούσεις εμένα. Θα παίξω δυο φορές το ίδιο κομμάτι. Μια φορά σαν κολυμβητής της μεγάλης θάλασσας, που σου είπα πιο πριν, και μια σαν Κοσμάς. Προσπάθησε να καταλάβεις τη διαφορά".

Κάθισε στο πιάνο ο Κοσμάς κι έπαιξε το Φεγγαφόρωτο του Μπετόβεν. Μια όμορφη σονάτα. Πρώτα ρώτησε τη Μυρτώ αν το ξέρει το κομμάτι. Δεν ήθελε να παίξει κάτι που δεν είχε ακούσει ξανά. Που άκουγε για πρώτη φορά. Θα ήταν τότε πιο δύσκολο να καταλάβει τι εννοούσε. Τι ήθελε να της πει. Τι είναι δηλαδή το προσωπικό ύφος. Η Μυρτώ το ήξερε το κομμάτι, το έπαιζε κι η ίδια. Μετά τη ρώτησε κι αν της αρέσει. Πιο εύκολα βρίσκει κανείς βήμα προσωπικό όταν κάτι του αρέσει παρά όταν του είναι αδιάφορο ή ουδέτερο. Της άρεσε της Μυρτώς, έτσι απάντησε. Κι ο Κοσμάς, εδώ, δεν είχε καμιά απ' τις πρόσφατες συχνές δυσκολίες του να διαβάσει την ειλικρίνεια της Μυρτώς.

Έπαιξε μετά το κομμάτι, πρώτα σαν κολυμβητής της μεγάλης θάλασσας που όλα τ' ανακατώνει κι όλα τα φτιάχνει ίδια. Το έπαιξε μετά και σαν Κοσμάς, το πέρασε μέσα απ' τη ζωή του όλη. Τώρα, πού έβγαινε η Πολωνία, πού έβγαινε η Ελλάδα πού η μοναξιά και πού η φιλία και πού η πατρίδα, δε μπορούσε να πει η Μυρτώ. Δε μπορούσε να το διαβάσει. Πώς θα μπορούσε άλλωστε; Αυτό

εξάλλου ήταν το μυστικό. Να βγάλεις τη διαδρομή της ψυχής στο κομμάτι. Κι αυτή μόνο ο Κοσμάς την ήξερε.

Συγκινήθηκε όμως η Μυρτώ απ' το παίξιμο του Κοσμά. Όταν έπαιξε το δικό του δρόμο. Την ένιωσε αμέσως τη διαφορά. Συγκράτησε κι ένα δάκρυ που πήγαινε ν' αναβλύσει εκεί προς το τέλος. Σκέφτηκε ότι τελειώνει το κομμάτι, δεν προλαβαίνει και να δακρύσει και να στεγνώσει. Και το 'πνιξε το δάκρυ. Έτσι πρέπει συνήθως για τους όμορφους και δυνατούς ανθρώπους.

Ο Κοσμάς όμως αυτά τα καταλάβαινε. Δε χρειαζόταν να δει δάκρυ. Δε ρώτησε καν τη Μυρτώ αν είδε, αν κατάλαβε, τη διαφορά. Η διαφορά είχε κατακλύσει όλη την έκφραση της Μυρτώς. Κάθε ερώτηση περίττεινε. Η επικοινωνία είχε πια εγκατασταθεί μεταξύ τους. Οι πολλές κουβέντες δεν προσθέτανε.

Δε συνέχισαν. Σταμάτησαν εκεί. Η Μυρτώ ευχαρίστησε τον Κοσμά. Του έδωσε το χέρι, απάντησε ο Κοσμάς κι έβαλε μετά η Μυρτώ από πάνω του, αυθόρμητα, και με πίεση το δεύτερο χέρι της. Κάπως αρσενική χειρονομία, αλλά η ευγνωμοσύνη κι η συγκίνησή της ήταν παραπάνω από έκδηλη. Έσυρε την πόρτα, χαιρέτησε κι έφυγε.

Κι ο Κοσμάς ήταν ευχαριστημένος όμως. Είχε πιάσει τόπο η προσπάθειά του. Το ένοιωθε. Σκέφτηκε για μια στιγμή να βγει απ' το δωμάτιο κι αυτός αλλά τον αποθάρρυνε η πιθανότητα να συναντήσει το διευθυντή, που για κάποιο παράξενο λόγο ήταν πολύ αγχωμένος εκείνη τη μέρα. Στα όρια της αδιακρισίας κινιότανε ο διευθυντής κι αυτό τον γέμιζε, τον Κοσμά, ερωτηματικά και μια αμυδρή ανησυχία. Στο κάτω κάτω αν ο διευθυντής ακόμη ανησυχούσε για το πόσο καλός ήταν ή δεν ήταν ο

Κοσμάς, ας ρωτούσε καλύτερα τη Μυρτώ, που είχε βγει πρώτη.

Κάθισε κι έπαιξε μια ακόμη φορά τη σονάτα του Μπετόβεν. Με την ικανοποίηση που ένοιωθε του φάνηκε πως αυτή τη φορά η σονάτα τού βγήκε ανεπαίσθητα λίγο διαφορετική, λίγο καλύτερη. Ίσως και να 'τανε ιδέα του όμως. Μικρή ήταν η διαφορά. Σίγουρος δε μπορούσε να 'ναι.

* * *

Είχε αναστατωθεί η Μυρτώ. Για πρώτη φορά ξεπρόβαλε μπροστά της, στο πιάνο, ένας νέος κόσμος. Ένας κόσμος, που κανείς δεν της είχε αναφέρει μέχρι τώρα. Κι ακόμη πιο πολύ. Γρήγορα κατάλαβε ότι αυτό που έμαθε στο μάθημα του πιάνου έχει γενικότερη ισχύ. Τώρα έβλεπε ότι το μάθημα ήταν για τη ζωή, αφορούσε τη ζωή την ίδια. Τα πάντα.

Την έλουσε κρύος ιδρώτας.

Το χειρότερο ήταν ότι δεν ήξερε πώς να τον κατακτήσει αυτό το δρόμο. Άσε το γενικότερο το δρόμο, της ζωής. Ακόμη και το πιάνο τη δυσκόλευε, την τρόμαζε. Δεν ένοιωθε όσο σίγουρη ένοιωθε μέχρι εκείνη τη μέρα. Για μια στιγμή σκέφτηκε και παραλλήλισε την αγωνία της μ' αυτή των αντρών, που την πολιορκούσαν και που κι αυτοί δεν ξέραν από που ν' αρχίσουν μαζί της. Και γρήγορα παραιτούνταν κι έμπαιναν ξανά στη μαύρη θάλασσα για εύκολο κολύμπι.

Για πρώτη φορά ένιωσε μια συμπάθεια, μια κατανόηση για το δράμα τους. Έμοιαζε τόσο πολύ με το δικό της.

Δυνατός χαρακτήρας ήταν η Μυρτώ, μ' ασάλινη αυτοπεποίθηση. Την είχε σμιλέψει η δικιά της η προσπάθεια, το δικό της το πείσμα. Ξεπερνούσε κατά πολύ την παλιά εκείνη αυταρέσκεια, την εφηβική, αυτή που σμιλεύανε τα βλέμματα που τράβαγε απάνω της. Κάποτε την τόνωναν κι αυτά, την κολάκευαν, αλήθεια είναι. Τώρα όμως της δίνανε πιο πολύ στα νεύρα.

Ανάβλυσε λοιπόν η καινούργια αυτοπεποίθηση, αυτή απ' το μέσα της, και παραμέρισε, σε κάποιο βαθμό όμως, όχι απόλυτα, το φόβο και την αδυναμία που είχε νοιώσει λίγο πριν. Κι έμεινε πια σε ισορροπία, μ' αυτό το ανακατεμένο, το πρωτόγνωρο γι' αυτή συναίσθημα. Συναίσθημα που τη μάγευε χωρίς να μπορεί να τ' ονοματίσει.

* * *

Με τον καιρό, έμελλε όλ' αυτά να κάνουν μεγάλη εντύπωση στους φίλους της Μυρτώσ αλλά και σ' όλο, σχεδόν, το ωδείο, μαζί και τον κατάπληκτο διευθυντή. Η σχέση δηλαδή που αναπτυσσόταν μεταξύ της πανέμορφης και χαρισματικής μαθήτριας και του σοφού δάσκαλου.

Όσο για τον Κοσμά, τόσο με τη Μυρτώ, όσο και μ' όλους τους άλλους μαθητές του, είχε πια πολύ ιδιαίτερες σχέσεις. Τον λάτρευαν όλοι. Ο διευθυντής σκέφτηκε, πολλές φορές με ντροπή, που είχε αναρωτηθεί φωναχτά αν έχει παιδαγωγικό χάρισμα ο Κοσμάς. Ευχόταν μόνο να το 'χει ξεχάσει ο Κοσμάς. Με τον καιρό πείστηκε, με ανακούφιση, ότι έτσι θα πρέπει να ήταν. Καμιά απολύτως αναφορά ή άλλος υπαινιγμός, απ' τη μεριά του Κοσμά, για το ατυχέστατο εκείνο ερώτημα του κύριου

διευθυντή.

Μια διακριτή συμπάθεια στη Μυρτώ όμως ο Κοσμάς την είχε. Ήταν η πρώτη του μαθήτριά, η πρώτη του επιτυχία. Η πρώτη που κατάφερε να συγκινήσει. Και να συγκινήσει βαθιά. Ίσως κι η πιο ικανή. Αυτή που έβλεπε με σιγουριά κάποια μέρα να χτίζει το δικό της ύφος, στο παίξιμό της.

Μέχρι εκεί όμως. Έμενε ερώτημα αν είχε καν παρατηρήσει κάτι, ο Κοσμάς, απ' την εκπληκτική ομορφιά της Μυρτώ. Πόσο μάλλον να βάλει στόχους, ερωτικούς.

Όπως και να 'χει, τέτοια νέα κινούνται γρήγορα. Πολλοί ήταν που, φαίνεται, μπέρδεψαν την ιστορία με κάποια άλλη. Πιο κλασική. Φαντασιώθηκαν και προέβλεψαν με σιγουριά το μεγάλο έρωτα της πανέμορφης με τον αλλόκοτο μέντορα και δάσκαλό της.

Καθόλου όμως δεν ήταν τέτοια η κατάσταση. Η ιστορία εδώ θα περπάταγε τον άλλο δρόμο. Θα το 'φερναν τα πράγματα, ναι, να γίνει σμιλευτής ο Κοσμάς. Της ψυχής, μάλλον, παρά του κορμιού, όμως, της Μυρτώ.

Ο Βασίλης

“Μυρτώ, εσύ εδώ;” ρώτησε ο Βασίλης βγαίνοντας, τη Μυρτώ που έμπαινε στο κτίριο της Κάνιγγος. Και συνέχισε αμέσως: “μη μου πεις ότι πηγαίνεις στο ωδείο!”

Ο Βασίλης ήταν συμφοιτητής της Μυρτώ. Περίπου ίδια ηλικία, αλλά είχε χάσει πολλά κεφάλαια στη σχολή. Πολλά χρόνια δηλαδή. Ένα, δύο. Μπορεί και περισσότερα. Άγνωστο για ποιο λόγο ακριβώς. Έδενε, κάπως, η καθυστέρηση με το λιγάκι νωχελικό στυλ του Βασίλη. Με τη Μυρτώ είχαν συναντηθεί λίγες φορές, όταν είχε, η Μυρτώ, μια σύντομη σχέση με κάποιο φίλο του, το Στάθη. Δεν εκδήλωσε ποτέ κάτι ιδιαίτερο απέναντι της. Ούτε κι ανάποδα βέβαια. Το αντίθετο. Η Μυρτώ τον κατέταξε αμέσως σε αυτό που πάνω κάτω ήταν. Νέος βαρεμένος, που πρέπει να πιέστηκε πολύ όταν ήταν μαθητής και βρέθηκε να κάνει κάτι, έτσι γενικώς, χωρίς να το τραβάει κι η ψυχή του. Τουλάχιστον δεν άλλαζε χρώματα και δεν έλεγε διάφορα γελοία χαζοαστειάκια, τις ελάχιστες φορές που είχαν μιλήσει. Κάτι ήταν κι αυτό. Αδιάφορος λοιπόν ο Βασίλης αλλά όχι κι ενοχλητικός, ούτε κι ανυπόφορα ανόητος. Αυτή τη θέση είχε πάρει στη θύμηση της Μυρτώ, μετά απ’ τις λίγες φορές που είχαν συναντηθεί.

“Τεια σου ρε Βασίλη, ναι στο ωδείο πηγαίνω, κάνω πιάνο, εσύ πώς κι από δω;” απάντησε η Μυρτώ.

“Κι εγώ πιάνο κάνω, με κάποιον καινούργιο, που ήρθε πρόσφατα απ’ την Πολωνία”, συνέχισε ο Βασίλης.

Η Μυρτώ κατάλαβε ότι ασφαλώς για τον Κοσμά μιλούσε. Για κάποιο ακαθόριστο λόγο δε θέλησε να του αποκαλύψει ότι είχαν τον ίδιο δάσκαλο.

“Α, νομίζω ξέρω ποιον εννοείς, τον έχω δει. Πώς τα πας; Είσαι ευχαριστημένος; Κάθε πότε έρχεσαι αλήθεια;” είπε η Μυρτώ αλλάζοντας ελαφρά το θέμα, με την ελπίδα ότι δε θα τη ρωτούσε για το δικό της δάσκαλο και δε θα χρειαζότανε να πει κάποιο ψέμα.

“Τι να σου πω βρε Μυρτώ, ένας παράξενος τύπος είναι, πιάνο πρέπει να ξέρει καλό, αλλά μάλλον δεν είναι του στυλ μου. Κάπως σαν να βαριέμαι. Έρχομαι δυο φορές τη βδομάδα, αλλά δεν ξέρω για πόσο ακόμη”, διευκρίνισε ο Βασίλης.

“Βαριέται ο Βασίλης!” σκέφθηκε η Μυρτώ, με κάποια χαρά και χωρίς ιδιαίτερη έκπληξη. Και συνέχισε: “ανεβαίνω Βασίλη, γιατί έχω αργήσει. Να ‘σαι καλά και να μου χαιρετήσεις το Στάθη, αν τον δεις”, άλλαξε το θέμα, γρήγορα γρήγορα. Ο Στάθης, η εφήμερη σχέση της Μυρτώ, ήταν ο κολλητός φίλος του Βασίλη. “Στη σχολή πας καθόλου;” τον ξαναρώτησε, καθώς σκέφθηκε ότι είχε καιρό να τον δει.

“Τα ‘χα μάλλον παρατήσει Μυρτώ αλλά ξαναέβαλα μπρος πρόσφατα. Εδώ που έφθασα, λέω να προσπαθήσω να τελειώσω και μετά βλέπω. Όσο για το Στάθη, ναι, θα τον δω. Έχει πάει με τη φίλη του εκδρομή στο εξωτερικό αυτές τις μέρες. Μόλις γυρίσει του δίνω τα χαιρετίσματά σου”, απάντησε ο Βασίλης.

“Μην ξεχάσεις!” είπε με μια καλοκάγαθη, ελαφριά ει-

ρωνεία η Μυρτώ, για να το μετανιώσει όμως αμέσως. Όχι ο Βασίλης δεν το είπε για να την πικάρει. Βαρεμένο άτομο, ασφαλώς ήταν, όχι όμως κι ανόητο.

Και χάθηκε μετά στη σκάλα του ωδείου.

* * *

Ο διευθυντής μες στην αγωνία του ν' αξιοποιήσει τον Κοσμά όσο περισσότερο μπορούσε, εκτός απ' τους πολύ καλούς μαθητές, που τους του ανέθεσε όλους κι αμέσως για να τους αναδείξει, σκέφτηκε, σε δεύτερο χρόνο, να του αναθέσει και δυο τρεις, μάλλον κακούς, μήπως και μπορέσει, ο Κοσμάς, να κουνήσει κάτι μέσα τους. Τους έβλεπε να φεύγουν σιγά σιγά και σκέφτηκε ότι ο Κοσμάς ήταν η τελευταία του ελπίδα. Μήπως ξυπνήσει κάτι, κι ανακόψει τη μοιραία πορεία φυγής όλων αυτών, που δε θέλουν πραγματικά να κάνουν αυτό που κάνουν, και που βρέθηκαν, για λόγους διάφορους, να ταλαιπωρούν ματαίως τον εαυτό τους.

Ένας τέτοιος ήταν κι ο Βασίλης. Μάλλον ο χειρότερος μαθητής του. Δεκαπέντε χρόνια πιάνο και δε μπορούσε να σύρει τα δάκτυλά του.

Ο Κοσμάς δεν είχε όμως διάθεση να τους αναλάβει όλους αυτούς. Τους κακούς τους μαθητές. Όχι τόσο γιατί ήταν κακοί κι αυτός προτιμούσε ν' ασχολείται με τους καλούς, αλλά κυρίως γιατί το πρόγραμμά του είχε πια κλείσει, γέμισε γρήγορα και σύντομα ήταν πολύ φορτωμένο. Κάθε νέος μαθητής ήταν πια σε βάρος του προσωπικού του χρόνου και του δικού του παιχνιδιού. Κι αυτό δεν το μπορούσε. Ούτε βέβαια χρειαζότανε πιο πολλά

κρήματα.

Προσπάθησε ο διευθυντής όσο μπορούσε και με τρόπους πολλούς. Έδωσε αυξήσεις, υποσχέσεις, φιλοφρονήσεις και συγχαρητήρια πολλά, αλλά ο Κοσμάς αποδείχθηκε αγύριστο κεφάλι. Πρότεινε μάλιστα στο διευθυντή ν' αναλάβει αυτούς, τους κακούς δηλαδή, και ν' αφήσει τους καλούς. Κόντεψε να τρελαθεί ο διευθυντής! Τον έκοψε κρύος ιδρώτας με μια τέτοια προοπτική! Ακούς εκεί να βάλει τον Κοσμά ν' ασχολείται αποκλειστικά με τον πάτο του ωδείου του! Τι σπατάλη αλήθεια! Και τα σχέδια που έκανε για επέκταση, για νέα τμήματα, νέες πτέρυγες κι ορόφους τι θα γινότανε; Ήδη ο Κοσμάς, χωρίς να νοιάζεται και να το καταλαβαίνει ο ίδιος, είχε αρχίσει να λειτουργεί σαν μαγνήτης και να φέρνει πολλούς νέους μαθητές και πελάτες.

Υποχώρησε λοιπόν ο ρεαλιστής διευθυντής κι άλλαξε πλάνο. Τον απάλλαξε από μια τέτοια υποχρέωση. Τον παρακάλεσε μονάχα ν' αναλάβει αυτόν το Βασίλη. Το παιδί ήταν ακατάλληλο για τέτοια πράγματα, όπου να 'ναι θα 'φευγε. Μια τελευταία προσπάθεια του ζήτησε. Τον παρακάλεσε ευγενικά και καθόλου επιτακτικά. Του είπε να το δει ως πρόκληση, να προσπαθήσει να σκαλίσει κάτι μέσα σ' αυτό το πέλαγος αδιαφορίας, που ζούσε ο Βασίλης. Τουλάχιστον όσον αφορούσε το πιάνο.

Κι έτσι ο Κοσμάς βρέθηκε δάσκαλος του Βασίλη. Είπε να μην το τραβήξει πολύ, να κάνει το χατήρι του διευθυντή. Δυο ώρες τη βδομάδα ήταν. Κι αυτό, απ' ότι φαινότανε, δε θα κράταγε και πολύ, όπως κι ο ίδιος γρήγορα κατάλαβε.

* * *

“Τεια σας κύριε Κοσμά! Ένας απ’ τους μαθητές σας είναι συμμαθητής μου στη σχολή. Ο Βασίλης. Τον συνάντησα τώρα που έμπαινα”, χαιρέτησε η Μυρτώ.

Ο Κοσμάς ένιωσε κάποια έκπληξη. Η αλήθεια είναι ο Βασίλης τον κούραζε πολύ. Το παιδί δεν το ενδιέφερε το πιάνο και μάλλον η ιδέα του διευθυντή να προσπαθήσει, ο Κοσμάς, να σκαλίσει το μέσα του και να το αναδείξει, δε θα δούλευε ποτέ. Τώρα βέβαια να του πει: “βρε Βασίλη παιδί μου, άσε το πιάνο και μην παιδεύεσαι”, αυτό δηλαδή που ένοιωθε και για το οποίο ήταν απόλυτα σίγουρος, δεν του πήγαινε, ούτε κι έδενε με την υποχρέωση που ‘χε αναλάβει. Περίμενε λοιπόν να επέλθει η κόπωση κι η αποχώρηση του Βασίλη. Είχε προϊδεάσει και το διευθυντή. “Δεν υπάρχουν πολλές ελπίδες”, του είχε πει, πρόσφατα, κι ο διευθυντής βέβαια, ξύπνιος και ρεαλιστής που ήταν, απάντησε: “μη στεναχωριέσαι Κοσμά μου, του έδωσα την καλύτερη ευκαιρία. Αν δεν είναι σε θέση να την αξιοποιήσει, φοβάμαι δεν υπάρχει ελπίδα. Κάνε μόνο λίγη υπομονή. Δεν είναι σωστό να το διώξουμε το παιδί. Εξάλλου μας πληρώνει!” Έτσι μίλησε ο διευθυντής, συνδυάζοντας όλα του τα επιχειρηματικά, καλλιτεχνικά κι ανθρώπινα επιχειρήματα με αιχμή φυσικά, να μη στεναχωρηθεί κι απογοητευτεί ο Κοσμάς.

“Ναι Μυρτώ, μαθητής μου είναι κι αυτός. Μόνο που δεν το τραβάει η ψυχή του το πιάνο φαίνεται. Είναι μια απ’ τις λίγες φορές που νιώθω έτσι. Δε λέω το παιδί καλό είναι, να τώρα που μαθαίνω ότι τελειώνει κι ιατρική, αλλά για πιάνο δεν κάνει”, είπε βιαστικά και τελεσί-

δικα ο Κοσμάς. Με το που ολοκλήρωνε την απάντησή του, σκέφθηκε, για μια στιγμή, ότι η Μυρτώ μπορεί και να ήταν φίλη του και να του μετέφερε, του Βασίλη, τη μάλλον αποκαρδιωτική άποψη του δασκάλου του. Πριν όμως χτισθεί καλά αυτός ο φόβος και το ενδεχόμενο μέσα του, μια δυνατή πίστη, εσωτερική κι από άλλη κατεύθυνση τον έπεισε ότι τέτοιος κίνδυνος μάλλον δεν υπάρχει. Γρήγορα τον επιβεβαίωσε κι η Μυρτώ.

“Τον έχω συναντήσει λίγες φορές στην ιατρική, καλά δεν τον ξέρω όμως. Φαίνεται ότι και στη σχολή δεν έχει ιδιαίτερες επιδόσεις. Ιατρική σίγουρα δεν τελειώνει σύντομα. Είναι δυο τρία χρόνια πίσω απ’ την ηλικία του”, διευκρίνισε η Μυρτώ. Και συνέχισε.

“Ξέρετε, δεν του είπα ότι κάνουμε μαζί πιάνο”.

Απόρησε λιγάκι ο Κοσμάς για την κρυψίνοια της Μυρτώς. Τι να την εμπόδισε άραγε να το αναφέρει. Τον πρόλαβε όμως η Μυρτώ η ίδια. “Ξέρετε, μάλλον δεν ήθελα ν’ ανοίξω κουβέντα μαζί του. Αν ανέφερα ότι έχουμε τον ίδιο δάσκαλο, αυτό, ίσως ν’ άναβε την κουβέντα. Και... μάλλον βαριόμουνα”, συμπλήρωσε. Κι άφησε μετά κι ένα απ’ τα γλυκά εκείνα χαμόγελα, τα γεμάτα σημασία, τα κρατημένα για άτομα εμπιστοσύνης. Για τα λίγα άτομα που εμπιστευόταν.

Μπήκε στο νόημα ο Κοσμάς. Ένωσε ν’ αποκαθίσταται μια λογική στα πράγματα.

“Καμιά αναφορά δε θα κάνω Μυρτώ, δε χρειαζότανε καν να μου το πεις”, συνέχισε ο Κοσμάς κι έδειξε το κάθισμα στην ταλαντούχα του μαθήτριά.

Ήταν, ένωσε με σιγουριά, γι’ άλλα φτιαγμένη η ψυχή της Μυρτώς.

Η Άννα

Ήταν πια πέντε μήνες στην Ελλάδα ο Κοσμάς. Πάσχα είχε έρθει κι ήταν πια φθινόπωρο. Σεπτέμβρης. Στο μεταξύ κοσμογονικές αλλαγές στην Πολωνία. Άλλαζε το καθεστώς με ταχύτητα γρήγορη. Απ' το καλοκαίρι υπήρχε νέος, μη κομμουνιστής πρωθυπουργός κι όλα δείχνανε ότι προμηνύονταν κι άλλες εξελίξεις.

Είχε αραιές τηλεφωνικές επικοινωνίες με τους λίγους φίλους που άφησε πίσω του. Δυο τρεις Πολωνούς, συνάδελφους φυσικά, μουσικούς, και μια Ελληνίδα που είχε παντρευτεί κι εγκατασταθεί στη Βαρσοβία, μάλλον για τα καλά. Ώσπου μια μέρα, ένας απ' τους πολύ καλούς του φίλους, ο Αδάμ, του ζήτησε μια χάρη.

“Κοσμά, ξέρεις εδώ τα πράγματα αλλάζουν γρήγορα. Δεν ξέρουμε τι θα ξημερώσει αύριο. Υπάρχει ενθουσιασμός αλλά και μεγάλη ανασφάλεια. Ξέρεις ήθελα να σου ζητήσω κάτι. Η μικρή μου η αδερφή, σκέφτεται να 'ρθεί στην Ελλάδα να δουλέψει. Μπορούμε ξέρεις, εδώ και λίγους μήνες, να ταξιδέψουμε χωρίς περιορισμούς. Σκέφτηκε διάφορες χώρες αλλά όταν της πρότεινα την Ελλάδα σαν να της άρεσε η ιδέα. Η ανιψιά μου, η μια της κόρη δηλαδή, έχει δυο μικρά παιδιά και φοβούνται σύντομα δε θα τους φτάνουν τα χρήματα. Αν αρχίσουν ν' ακριβαίνουν κι εδώ τα πράγματα, όπως φοβόμαστε, θα 'χουν μεγάλες δυσκολίες. Λέει λοιπόν νά 'ρθει εκεί η

Άννα, η αδερφή μου, να βοηθήσει την κόρη της και την οικογένειά της”.

Έτσι μίλησε ο Αδάμ. Προφητικά. Προεξόφλησε έτσι μια μεγάλη πορεία που θα ξεκίναγε για δεκαετίες απ’ την ανατολή για τη δύση, μαζί και για την Ελλάδα. Τότε ήταν ακόμη νωρίς, ούτε έλεγχοι, ούτε τίποτα. Ήταν εύκολες αυτές οι μετακινήσεις. Υπήρχαν γραφεία που σου βρίσκανε δουλειά. Κάπου έπρεπε όμως να μπορέσεις να σταθείς, τον πρώτο καιρό τουλάχιστον. Μέχρι να μάθεις λίγο τη γλώσσα, τις συνήθειες. Αυτό ήταν που ήθελε ο Αδάμ απ’ το φίλο του. Να βοηθήσει λίγο τον πρώτο καιρό, στα πρώτα βήματα, τη νιόφερτη στον ελληνικό καπιταλισμό, αδερφή του.

Δεν ήταν δυνατό για τον Κοσμά ν’ αρνηθεί βοήθεια στον καλό του φίλο. Και στον Αδάμ και σε καθένα απ’ τους λίγους άλλους, που όρισε η ζωή να ‘χει για φίλους. Το μόνο που τον απασχολούσε ήταν ο τρόπος όχι το “αν”.

“Αδάμ, κοίταξε να δεις, εγώ εδώ έχω ένα καλό σπίτι, δυο τρία δωμάτια, άδαιο το περισσότερο. Νά ‘ρθει η Άννα να μείνει όσο θέλει. Δε χρειάζεται να πληρώνει τίποτα. Ελπίζω μόνο να μην έχει πρόβλημα η σπιτονοικοκυρά μου, αλλά δεν το φαντάζομαι. Το πολύ να της δώσω κάτι παραπάνω εγώ και θα ‘μαστε όλοι ευχαριστημένοι, να ‘σαι σίγουρος. Πότε έρχεται;”

Ήξερε ο Αδάμ την καλοσύνη της ψυχής του Κοσμά. Ήξερε ότι εκεί δε θα σκάλωνε ποτέ κάτι. Ωστόσο δε μπορούσε να φανταστεί ότι τα ‘χε βολέψει, έτσι γρήγορα, τόσο καλά. Αν ήταν να ‘χει ένα σκέτο δωμάτιο, πού να κωθεί τότε η Άννα; Δύσκολο φάνταζε. Όμως εδώ του ‘λεγε για τρία δωμάτια σπίτι. Άκου τρία δωμάτια σπίτι

για ένα άτομο! Ξεπερνούσε τις παραστάσεις του Αδάμ! Αν είναι έτσι τότε ακουγότανε πραγματικά εύκολο.

Έλαμψε λοιπόν στο τηλέφωνο ο Αδάμ. “Κοσμά δεν ξέρω πώς να σ’ ευχαριστήσω. Αν πρέπει να πληρώνει κάτι μη σε νοιάζει. Έχει βρει κιόλας δουλειά, να καθαρίζει τρία τέσσερα σπίτια. Είναι πολύ ικανή η Άννα. Δε θα ‘χει κανένα πρόβλημα με τη δουλειά της. Θα μπορεί να συμμετέχει στο νοίκι. Κι ασφαλώς θα καθαρίζει και το δικό σου διαμέρισμα”.

“Αδάμ φίλε μου, δεν υπάρχει τίποτα να ευχαριστήσεις. Πες ότι με φιλοξενήσατε εκεί πάνω στην Πολωνία και τώρα ανταποδίδω λίγο τη φιλοξενία. Άσε που αν έχω την αδερφή σου εδώ, θα ‘ρχεσαι και συ καμιά φορά, να σε βλέπω και να τα λέμε και να παίζουμε και κάτι, έτσι δεν είναι;” ανταπάντησε ο Κοσμάς.

“Κοσμά, δεν ξέρεις πόσο μεγάλη χαρά μου έδωσες! Ναι, ασφαλώς και θέλω νά ‘ρθω κι εγώ να σε δω εκεί, να δω και τα νησιά σας και την Ακρόπολη, που τόσα πολλά μας μαθαίνανε στο σχολείο”, απάντησε ο Αδάμ.

Την Ακρόπολη, ναι! Που την ξέρει ο κόσμος όλος! Και που το ‘φερε η τύχη τώρα κι ο Κοσμάς ζούσε κάτω απ’ τη σκέπη και τ’ άγρυπνο το βλέμμα της. Δεν το ‘πε όμως αυτό στον Αδάμ, γιατί η ζωή του θα ‘παιρνε τότε, στ’ αυτιά του φίλου του, μυθικές διαστάσεις. Και μια τέτοια περηφάνια δεν την ήθελε, ο Κοσμάς.

Για τον ίδιο λόγο, όταν του μίλησε λίγο και για το ωδείο, δεν είπε τίποτα και για τις λεπτομέρειες της δουλειάς του και για τον άλλο μύθο, το ύψος της αμοιβής του.

* * *

“Κυρία Φρόσω, ξέρεις θά ’ρθει μια παλιά γνωστή μου απ’ την Πολωνία να εργαστεί στην Ελλάδα και, αν δε σε πειράζει, θα μείνει μαζί μου για κάποιο διάστημα μέχρι να δει πώς θα πάει εδώ με τη δουλειά της. Μεγάλο σπίτι είναι, θα χωρέσει άνετα. Αν θέλεις, μπορώ να σου δίνω και κάτι παραπάνω στο νοίκι. Τι λες λοιπόν, βλέπεις κανένα πρόβλημα;”

Τώρα, η αλήθεια είναι, χαρά δεν ένιωσε η κυρά Φρόσω. Ούτε η προοπτική να παίρνει λίγο περισσότερο νοίκι της μαλάκωσε το πιάσιμο που ένιωσε στο στομάχι. Της άρεσε, βλέπεις, να ’χει την ευθύνη της καθαριότητας και τη λεπτομερή εποπτεία του σπιτιού, που νοίκιαζε στον Κοσμά. Γέμιζε το χρόνο της, αλλά και της πρόσφερε μια αίσθηση εξουσίας. Αλλά το κυριότερο ήταν ότι η εξέλιξη αυτή απειλούσε τα άλλα πλάνα που κατέστρωνε.

Είχε βάλει, εδώ και λίγο καιρό, στόχο, η κυρά Φρόσω, ν’ αποκαταστήσει τον Κοσμά με την ανιψιά της. Μάρω τη λέγαν την ανιψιά. Κόρη του Θανάση κι αυτή. Η Μάρω, έμενε κι αυτή στην ίδια γειτονιά, σ’ ένα απ’ τα πάμπολλα διαμερίσματα που είχε χτίσει η οικογένεια, με τον ιδρώτα της, τις περασμένες δεκαετίες, που έτρεχε ποτάμι στην Αθήνα το μπετό. Μόλις εγκαταστάθηκε ο Κοσμάς στο ισόγειο, η Φρόσω έβαλε μπροστά το σχέδιό της. Βρήκε μια πρόφαση κι έφερε κακήν κακώς τη Μάρω, στον πρώτο όροφο, ακριβώς πάνω απ’ τον Κοσμά. Ξιτισμένη ήταν η Μάρω, έτσι κι αλλιώς, και παρακάτω στο δρόμο που ζούσε λίγο πριν, ξιτισμένη κι ακριβώς πάνω απ’ τον Κοσμά, που τη στοίβαξε τώρα η θεια της. Αγέρωχη, αγέ-

λαστη και μάλλον ανέραστη πενηντάρα γεροντοκόρη. Πολλά "α" δηλαδή, στερητικά τα περισσότερα. Η Φρόσω έβλεπε να ταιριάζει το ζευγάρι, έτσι πίστευε. Αδερφή του Βάγγου, η Μάρω, είχαν και μια άλλη αδερφή, που ήταν παντρεμένη κάπου στη Ρόδο κι είχαν αραιά και που νέα της. Το είχε συζητήσει το σχέδιο και με το Βάγγο. Του 'χε πει ότι ήταν μια μοναδική ευκαιρία, ακριβώς το άτομο που χρειαζότανε, έτσι καλλιτέχνης που ήτανε, ν' αγγίξει τις κατακλωνισμένες ευαισθησίες της Μάρως και να καταλαγιάσει τη μυθική της γκρίνια. Ο Βάγγος όμως, έτσι πρακτικός που ήτανε, είχε άλλη γνώμη.

"Θεία, η Μάρω δεν ξέρει τι θέλει. Άξια της μοίρας της είναι. Δε νομίζω ότι της ταιριάζει αυτό το ανθρωπάκι, ο Κοσμάς. Τι καλλιτέχνης και τι ευαισθησίες μου λες! Δεν υπάρχει περίπτωση ν' αντέξει το μπαλτά της γκρίνιας της. Θα γίνει μπουχός και θα τον χάσεις κι από νοικάρη! Και που να βρεις μετά τέτοιο λαχείο! Θυμάσαι τι είχες τραβήξει με κείνους τους αλήτες που στους ξετρύπωσα εγώ με τα χίλια βάσανα. Καλύτερα ξέχασέ το!" Έτσι μίλησε ο Βάγγος.

Τα επαγγελματικά εργαλεία διάνθιζαν συνέχεια το λόγο του Βάγγου. Είχε τελειώσει ανώτερη σχολή, ο Βάγγος, δεν ήταν κανένας αγράμματος. Είχε όμως μια εγγενή απέχθεια στα κόμματα και στους πολιτικούς. Γι' αυτό και δε μπόρεσε ν' ανέβει στο μεγάλο τρένο της δεκαετίας του '80, αυτό που θα πήγαινε να συναντήσει την ιστορία. Ίσως τότες να 'χε καταφέρει να κατέβει σε κανένα υπουργείο ή σε κανένα δήμο, να θρονιαστεί, να ξαποστάσει. Αντί γι' αυτό, βρέθηκε να τρέχει στη Βαρβάκειο, χασάπης με μπαλτά και με πτυχίο. Είχε όμως μια

κάποια κρίση, ο Βάγγος. Το είχε δει καθαρά ότι αυτά που έλεγε η θεια του ήταν αποκοτιές. Τη Μάρω δεν υπήρχε άνθρωπος ζωντανός ν' αντέξει τη γκρίνια και την ξινίλα της, πόσο μάλλον να την κάνει καλά και να ζήσει μαζί της.

Τι κι αν έλεγε ο Βάγγος όμως! Τι κι αν ξίνιζε τη μούρη η Μάρω με τον πενηνταπεντάρη, που της έπεφτε μεγάλος! Η Φρόσω είχε πια αποστολή. Κι αυτή η εξέλιξη, με την Πολωνή, της έφερνε τα πάνω κάτω. Και της έφερε και μια κράμπα στο στομάχι.

Όμως η Φρόσω δεν το 'βαζε εύκολα κάτω, ούτε έπεφτε σε βιαστικά και παρορμητικά λάθη. "Να 'ρθεί Κοσμά, η κυρία, ασφαλώς και να 'ρθεί! Και δε χρειάζεται να δίνεις κάτι παραπάνω. Κι ούτε συζήτηση για την καθαριότητα του σπιτιού. Αυτή είναι στα δικά μου χέρια, δε θα την αφήσω σε μια ξένη! Τώρα βέβαια κι εσύ νέο παιδί είσαι, κάποια στιγμή θ' αποκατασταθείς. Φαντάζομαι η κυρία απ' την Πολωνία θα μείνει κάποιο διάστημα και θα πάει στην ευχή του Θεού μετά, ν' αφήσει, βρε αδερφέ, κι εσένα ελεύθερο να κινηθείς". Έτσι συνδύασε η Φρόσω την προσπάθειά της να μην αποπάρει τον Κοσμά αλλά και να βάλει και κάποια όρια και να του θυμίσει τον προορισμό που έχουν τα "νέα παιδιά". Που πολύ επιπλέον θα ήθελε να πέρναγε απ' τον κόρφο της ανιψιάς της. Ο προορισμός αυτός. Του Κοσμά.

Παραξενεύτηκε ξανά ο Κοσμάς. Του είχε εξάλλου γίνει πια συνήθεια η διαρκής παραξενιά. "Νέο παιδί" είχαν όμως να τον αποκαλέσουν καμιά εικοσαριά χρόνια. Τουλάχιστον. Όσο καλοδιατηρημένος και να 'τανε, τα σχεδόν εξήντα χρόνια δύσκολα τα ονοματίζεις "νέο παιδί".

Μετά, δεν έβλεπε σε τι θα τον εμπόδιζε η Άννα στο να κινηθεί. Αντίθετα, παρέα θα είχε. Ασφαλώς δεν είχε καταλάβει τίποτα απ' τα σχέδια της Φρόσως, ο Κοσμάς. Του έλεγε, η Φρόσω, με κάθε ευκαιρία για την "ανιψούλα" της, που είχε εγκατασταθεί πάνω απ' τον ίδιο. Ότι τυχόν ήθελε, μπορούσε να της χτυπήσει την πόρτα να του το φτιάξει. Είχαν διασταυρωθεί και μια φορά οι τρεις τους, μαζί κι η Μάρω. Ήταν μια αγωνιώδης σκηνοθετική προσπάθεια της κυρά Φρόσως, ν' ανταμώσει το υποψήφιο ζευγάρι, μήπως σπινθηρίσει καμιά συμπάθεια για να προχωρήσει μετά πιο αποφασιστικά με το πλάνο της. Ούτε καν όμως την πρόσεξε ο Κοσμάς τη Μάρω. Όσο για τη Μάρω, που ήταν πια μιλημένη απ' τη θεια της, στύλωσε μετά υπερήφανα το κεφάλι κι απέρριψε πλήρως και μ' έναν ξινό μορφασμό τον "ηλικιωμένο κύριο", όπως τον προσδιόρισε. Τώρα η ψυχή της τι έλεγε, κανείς ποτέ δε γνώριζε.

Απόγνωση η Φρόσω. Που γρήγορα όμως έγινε πείσμα. Τέτοια ήταν η Φρόσω. Μ' αυτό το αγωνιστικό ταμπεραμέντο είχε χτίσει καμιά εικοσαριά διαμερίσματα στην περιοχή της πλατείας Βικτωρίας. Με το ίδιο θα τακτοποιούσε και την ανιψιά της.

Άλλο όμως το μπετό κι άλλο ο έρωτας. Δε θα της έβγαινε αυτή τη φορά της κυρά Φρόσως.

Αρχές Οκτώβρη, λοιπόν, εμφανίστηκε, κι από ένα κακό παιγνίδι της τύχης έπεσε κατευθείαν πάνω στη Φρόσω. Αυτή που θα έμελλε να εξελιχθεί και σε αμείλικτη ανταγωνίστριά της.

"Καλημέρα", είπε στη σαστισμένη Φρόσω, με μια αλόκοτη σλάβικη προφορά, κι ένα λιγάκι αγχωμένο χα-

μόγελο. Μια ψηλή, λιγνή κι ωραία ξανθιά. Κάπου στην ηλικία της Μάρως. Λίγο νεότερη, απείρως ομορφότερη και καθόλου ξινή. Έτσι ήταν, κι ας μην είχε η Φρόσω τα ψυχικά αποθέματα να το παραδεχθεί.

“Ο κύριος Κοσμάς μένει εδώ,”

Είχε φτάσει η Άννα. Από την Πολωνία.

Η βροχή του θάρρους

Πριν τον ερχομό της Άννας, ο Κοσμάς έβγαινε τα βράδια μόνος του. Συνήθως περπατούσε στη γειτονιά, μέχρι πλατεία Αμερικής, έφτανε καμιά φορά και μέχρι την Κολιάτσου, όταν ήταν ξεκούραστος. Είχε εντοπίσει, στις διαδρομές που έκανε, μερικά ταβερνάκια, ήσυχα, απόμερα. Μερικοί τον είχαν πια μάθει. “Καλώς τον, τον πιανίστα”, τον υποδέχονταν. Υπήρχε και κοντά στο σπίτι του ένα, κάτι σαν πιάνο μπαρ. Πήγαινε κι έπινε κανένα ποτό κι άκουγε και λίγη τζαζ, που έπαιζαν συνήθως τα μεγάφωνα αλλά και καμιά φορά, live, ένας αδέξιος πιανίστας με έναν, κάπως πιο διαβασμένο, σαξοφωνίστα. Εδώ δεν είχε συστηθεί, κρατούσε την ανωνυμία του. Την επαγγελματική, όχι του ονόματός του. Ούτε και του πέρασε ποτέ απ’ το μυαλό, να προτείνει να παίξει κι αυτός κάτι, έτσι για αλλαγή. Απ’ τη μια, του άρεσε που έκανε το σπάνιο γι’ αυτόν πράγμα, ν’ ακούει και να μην παίζει. Απ’ την άλλη, δεν ήθελε να προσβάλει το νεότερο και κάπως ακόμη απειρότεχνο συνάδελφο. Καθότανε λοιπόν στη γωνιά του, έπινε την παλιά του βότκα, ή κανένα νεότερο κρασί. Κι άκουγε. Μια δυο ώρες, καμιά φορά και περισσότερο.

Αυτές ήταν οι μοναχικές έξοδοι του Κοσμά. Μαζί και κάποια, λίγα, θερινά σινεμαδάκια, που του είχαν κάνει τόση εντύπωση.

Κάποια στιγμή είχε σκεφτεί μήπως έπαιρνε ένα πιάνο στο σπίτι. Κάτι πήγε να συζητήσει και με το διευθυντή στο ωδείο, μήπως υπήρχε καμιά τέτοια δυνατότητα. Θα μπορούσε και να το αγοράζε, ή να το νοίκιαζε. Σκυθρώπιασε ο διευθυντής. Για εύλογους λόγους. Όσο όμως και να τον είχε σκληρύνει η επιχείρηση, δεν έπαυε να 'χει κι αυτός τις μουσικές καταβολές του. Νικούσε κι έβγαινε η αλήθεια κι η ευαισθησία καμιά φορά απ' το μέσα του. Του μίλησε λοιπόν τόσο ειλικρινά όσο και λογικά, που τελικά τον έπεισε τον Κοσμά.

“Κοσμά, το ωδείο είναι στη διάθεσή σου. Παίζεις εδώ και φτιάχνεται ατμόσφαιρα. Ναι, δε στο κρύβω, με το που παίζεις, έρχονται νέοι πελάτες. Τι το θες το πιάνο σπίτι Κοσμά μου; Το μουσικό σου σπίτι είναι εδώ. Ζήτα ό,τι θες και θα το 'χεις. Δεν είναι που θα χάσουμε τους πελάτες Κοσμά, είναι που θα χάσουμε την ατμόσφαιρα που φτιάχνεις. Θα μας λείψεις αν πάρεις πιάνο σπίτι. Δε θέλω να σε χάσουμε”.

Έτσι ήταν, δίκιο είχε ο διευθυντής. Μετά, στο σπίτι, αλλά και στη γειτονιά τριγύρω, προτιμούσε ν' αλλάζει λίγο το διακόπτη. Ν' ακούει μουσική μάλλον παρά να παίζει ο ίδιος. Είχε λοιπόν, σχεδόν εγκαταλείψει την ιδέα, όταν τον πήρε ο Αδάμ και του μίλησε για την αδερφή του, και του ζήτησε να τη βοηθήσει τώρα που θα 'ρχότανε στην Ελλάδα. Τότε την εγκατέλειψε τελείως. Την ιδέα του πιάνου, στο σπίτι. Κι αν στην Άννα δεν άρεσε ν' ακούει πιάνο, νύχτα μέρα; Μετά, λίγο η Άννα, λίγο το πιάνο, θ' άρχιζε να στριμώχνεται η κατάσταση. Είχε κίολας συνηθίσει ο Κοσμάς στη μεγαλύτερη απλοχωριά του σπιτιού του, την απολάμβανε. Δεν ήθελε να γυρίσει

πίσω, στην παλιά στριμούρα.

* * *

Ο ερχομός της Άννας άλλαξε τη μικρή καθημερινότητα του Κοσμά. Μόνος αυτός, μόνη αυτή, άρχισαν να κάνουν παρέα.

Η Άννα γύριζε αργά απ' τα σπίτια που καθάριζε. Εννιά, δέκα, ήταν η ώρα. Σχεδόν πάντα, ο Κοσμάς ήταν ήδη σπίτι. Έμενε όμως και την περίμενε. Δεν έπαιρνε το δρόμο για τα ταβερνάκια και το μπαρ, μόνος, όπως έκανε παλιότερα. Μετά, αποφάσισε, με την παρέα της Άννας, ν' αλλάξει κατεύθυνση. Να τραβήξει προς την άλλη μεριά, προς την Ακρόπολη.

Κουρασμένη ήταν η Άννα, αλλά η ιδέα της βόλτας προς το κέντρο της Αθήνας της άρεσε πολύ. Όπως της άρεσε κι ο Κοσμάς. Παράξενο, που ποτέ δεν τον είχε προσέξει στην Πολωνία. Η Άννα είχε χωρίσει αρκετά χρόνια πριν κι είχανε βρεθεί κάμποσες φορές, οι τρεις τους, με τον αδερφό της και τον Κοσμά. Και τη γυναίκα του Αδάμ, καμιά φορά. Κι όμως, δεν της είχε κάνει τότε καμιά ιδιαίτερη εντύπωση. Ούτε βέβαια κι ο Κοσμάς είχε κάνει καμιά προσπάθεια να προκαλέσει κάτι. Τι άλλαξε τώρα, κι ένοιωθε τόσο ωραία με την παρέα του; Η Αθήνα ήταν άραγε που έκανε τη διαφορά; Ο απίθανος αυτός αέρας που φύσαγε τα βράδια του φθινόπωρου. Η απόκοσμη μαγεία των μαρμάρων, ψηλά στο βράχο; Γιατί βράδια, καθημερινές, βγαίνουν πάντα οι δυο τους. Τα σαββατοκύριακα, όταν δε δούλευε η Άννα, πήγαινε σε κάτι Πολωνούς γνωστούς της, που είχαν κι αυτοί πρόσφα-

τα φτάσει στην Ελλάδα, με ίδια σχέδια στο μυαλό τους. Έτσι, μένανε για τους δυο τους μόνο τα βράδια. Δεν ήταν λοιπόν το φως της μέρας και του ήλιου που τους έφερε κοντά. Η βραδινή αύρα, ίσως, τότε. Ή το χαμόγελο του φεγγαριού.

Μα κι ο Κοσμάς είχε καιρό να νοιώσει έτσι για γυναίκα. Η παρουσία της Άννας του άλλαζε τη ζωή. Την ομορφαινε. Μέρα τη μέρα, βήμα το βήμα. Βαθιά μέσα του, χτιζόταν πια ο έρωτας.

* * *

Ήταν μια σπάνια μέρα με βροχή. Βροχή καταρρακτώδη. Τους αιφνιδίασε και τους φυγάδευσε και τους εγκλώβισε, για να προστατευτούν, κάτω απ' ένα στενό μπαλκόνι, κάπου στην Πλάκα.

Μια μέρα, που φαίνεται θύμισε στην Άννα την πατρίδα της και της έδωσε θάρρος. Και φιλήθηκε τότε με τον Κοσμά. Με πάθος. Μεσ στη μανιασμένη αγριάδα της βροχής και τις θυμωμένες βροντές, που ξεχύνονταν απ' οργισμένους, ζηλιάρηδες, Έλληνες θεούς. Ψηλά, πάνω απ' το βράχο.

Συνάντηση

Η Κονστάνς, η αγαπημένη ξαδέρφη της Μυρτώς, ήταν εδώ κι έξι χρόνια φοιτήτρια ιατρικής στη Νέα Υόρκη. Φαίνεται ο Αμύντας τα είχε επηρεάσει και τα δυο κορίτσια στις επιλογές τους. Σύμπτωση για να 'τανε, μάλλον απίθανο. Ποτέ βέβαια δεν προσπάθησε ν' αλλάξει, μ' άμεσο και φορτικό τρόπο, κάποια απόφασή τους για το τι θα σπούδαζαν και για τι θα κάνανε στη ζωή τους. Ούτε και για τίποτα άλλο. Δεν ήταν του τύπου του.

Είχανε περάσει πια για τα καλά τα χρόνια της εφηβείας, κι η Θάσος φάνταζε πια απόμακρη. Γλυκιά και μακρινή ανάμνηση. Και με τη Θάσο χάθηκε κι η ξαδέρφη, η Μυρτώ. Μιλούσανε καμιά φορά, στο τηλέφωνο, αυτό ήταν όλο. Στην Αμερική, η Μυρτώ, δεν είχε πάει. Της έλεγε, η Κονστάνς, να κάνει μια εκδρομή, νά 'ρθει να τη δει στη Νέα Υόρκη. Δεν το 'χε όμως αποφασίσει ακόμη.

Μέχρι που μια μέρα στη σχολή, διάβασε μια αγγελία. Ήταν για μια υποτροφία για τις ΗΠΑ, για γιατρούς. Να κάνουν ειδικότητα ή μεταπτυχιακά. Την είδε η Μυρτώ και σαν να διαγράφηκε η μορφή της Κονστάνς πάνω στο χαρτί. Ένωσε μια ασχημάτιστη επιθυμία και μια περιέργεια στην αρχή. Μετά σκέφτηκε πως ο χρόνος ήταν ο κατάλληλος. Τελείωνε τη σχολή, κι έπρεπε να σκεφθεί την επόμενη μέρα. Τι δηλαδή θα 'κανε μετά. Η μια λύση ήταν να πήγαινε αγροτικός γιατρός. Η άλλη ήταν να

πάει στο εξωτερικό. Μέσα σε λίγη ώρα είχε αποφασίσει ότι θα 'κανε τα χαρτιά της. Είχε αρχίσει να το βλέπει όλο και πιο ζεστά το θέμα. Το απόγευμα, πρωί για τις ΗΠΑ, πήρε την ξαδέρφη της τηλέφωνο.

“Κονστάνς, ξέρεις υπάρχει μια υποτροφία για Αμερική. Αν την πάρω μπορώ να 'ρθώ στη Νέα Υόρκη. Το σκέφτομαι, λέω να κάνω τα χαρτιά μου. Πώς σου φαίνεται;” είπε η Μυρτώ.

Ξαφνιάστηκε η Κονστάνς. Και γρήγορα μετατράπηκε το συναίσθημά της σε ενθουσιασμό. Εκεί που δεν είχε καταφέρει να 'ρθεί ούτε για δέκα μέρες διακοπές, να που ξαφνικά υπήρχε η πιθανότητα να φανεί η ξαδέρφη της κι αγαπημένη της φίλη για τα καλά. Αυτό κι αν ήταν νέο!

“Μυρτώ, δε μπορώ να πιστέψω τ' αυτιά μου! Θα ήταν απλά καταπληκτικό, είναι ό,τι καλύτερο έχω ακούσει τη χρονιά ολόκληρη!” απάντησε η Κονστάνς, χωρίς να μπορέι να ελέγξει τον ενθουσιασμό και τη χαρά της. “Σε παρακαλώ, βάλε τα δυνατά σου, να πάρεις την υποτροφία!” συμπλήρωσε γρήγορα.

“Έτσι λέω να κάνω. Ξέρεις μίλησα και με τον πατέρα σου, του είπα για μια υποτροφία και πριν προλάβω να του δώσω όλα τα στοιχεία και να του ζητήσω τη γνώμη του, μου είπε να φύγω και να 'ρθώ να σε βρω. Τώρα πώς κατάλαβε ότι ήταν για Αμερική ένας Θεός ξέρει! Αλλά κι οι δικοί μου την ίδια γνώμη έχουν. Για να δούμε λοιπόν”, συνέχισε η Μυρτώ.

“Μυρτώ, τρέχει κάτι άλλο αυτή την εποχή; Εννοώ αν τελικά έρθεις, υπάρχει περίπτωση νά 'ρθεις με παρέα;” Μπήκε στα πιο προσωπικά η Κονστάνς.

“Μόνη μου θά ’ρθω Κονστάνς, αν έρθω”, απάντησε κοφτά η Μυρτώ. Και συμπλήρωσε: “όχι δεν τρέχει τίποτα αυτή την εποχή”.

Η Κονστάνς δεν είχε παρακολουθήσει τη διαδρομή της ξαδέρφης της. Έτσι όμως που τη γνώριζε και καταλάβαινε την ψυχή της, οι λεπτομέρειες των συγκυριών δεν είχαν πολλά να προσθέσουν. Μπορούσε να καταλάβει τι περίπου γινότανε. Μπορούσε να σκιαγραφήσει τη μεγάλη εικόνα. Η εκτυφλωτική ομορφιά κι η εξυπνάδα της Μυρτώς, έφερναν δέος. Εκείνο το δέος, που την παγίδευε, μετά, τη Μυρτώ, της έφερνε μοναξιά. Αυτή ήταν η πιο καλή σύνοψη που έκανε για την κατάσταση της ξαδέρφης της. Και δεν έκανε λάθος.

“Εντάξει Μυρτώ, τότε νά ’ρθεις να μείνεις μαζί μας. Και με παρέα δηλαδή να ήσουν, η πρόσκληση θα ίσχυε. Μόνο τώρα, πρόσεχε, δεν έχεις καμιά δικαιολογία να μην έρθεις. Χώρο έχουμε, θα χωρέσουμε όλοι, εγώ, ο Πιερ κι εσύ. Το κλείσαμε, οκ,”

Ο Πιερ ήταν φίλος της Κονστάνς, για κάμποσα χρόνια. Απ’ το Λύκειο. Είχανε έρθει μαζί απ’ το Βέλγιο να σπουδάσουν. Ζούσανε μαζί στη Νέα Υόρκη. Δεν τον είχε γνωρίσει η Μυρτώ αλλά είχε ακούσει πολλά απ’ την ξαδέρφη της. Έδειχνε ενθουσιασμένη η Κονστάνς. Δε ζήλευε η Μυρτώ. Είχε όμως μια περιέργεια. Πατί η Κονστάνς ήταν κι αυτή, πολύ ιδιαίτερο άτομο, ψαγμένο. Κάπου παραλλήλιζε τη φίλη της, με τον εαυτό της. Κάπου περίμενε να ’χει κι αυτή ίδιες, ας το πούμε, δυσκολίες.

Μόνο που δεν ήταν ακριβώς έτσι. Πατί η Κονστάνς απείχε απ’ τη μυθική ομορφιά της Μυρτώς. Ωραία, ναι, ήταν. Ίσως και πολύ ωραία μπορούσες να την πεις. Αλλά

δεν έφερνε τον πανικό, που έφερνε το εκτυφλωτικό φως της Μυρτώσ στους άντρες.

Αυτή τη λεπτομέρεια έχανε η Μυρτώ. Κι αντιστοίχιζε λάθος την Κονστάνς με τον εαυτό της και γινότανε, χωρίς λόγο, περίεργη.

* * *

Στο μεταξύ η Μυρτώ προχωρούσε και στο πιάνο. Ο Κοσμάς της είχε δώσει άλλο αέρα. Τη βοήθησε να δει εκεί που δεν είχε ποτέ φανταστεί. Το παίξιμό της ήταν πια κι ερμηνεία, δεν ήταν μόνο τεχνική. Έπαιζε με τα δάχτυλα, μα, όλο και πιο πολύ, και με ψυχή.

Σκεφτόταν ότι αν έφευγε για την Αμερική, ο Κοσμάς, που της ήταν τώρα κάτι το πολύ ιδιαίτερο και σημαντικό, θα 'βγαινε απ' τη ζωή της. Όσο το σκεφτόταν, τόσο τη στεναχωρούσε. Ήταν η μόνη πραγματική αναστολή που είχε για την Αμερική. Της φαινότανε τότε, μερικές φορές, ολότελα ανυπόφορη η σκέψη.

Έτσι ήταν αυτούς τους, ένα δυο, μήνες, μέχρι να πάρει τελικά την υποτροφία. Ενθουσιασμένη με την προοπτική τον περισσότερο καιρό. Μέχρι που περνούσε, καμιά φορά, το πιάνο κι ο Κοσμάς απ' το μυαλό της και της χάλαγε όλη η διάθεσή. Σκέφτηκε να κάνει μια κουβέντα και μαζί του, έτσι να τον ενημερώσει. Όχι, όμως, ότι περίμενε να της δώσει και κάποια λύση.

Αποφάσισε λοιπόν να του μιλήσει την επόμενη φορά που θα πήγαινε στο ωδείο. Ίσως είχε και κάποιο γνωστό του, να της συστήσει στη Νέα Υόρκη. Ποτέ δεν ξέρεις, ήταν γνωστός ο Κοσμάς στο χώρο του, δεν ήταν κανέ-

νας άσημος. Δεν αποκλείεται κάτι να είχε να της πει. Έτσι σκέφτηκε για μια στιγμή η Μυρτώ αλλά μελαγχόλησε αμέσως στη μικρή πιθανότητα που έδινε σ' αυτό το ενδεχόμενο. Να βρει δηλαδή έναν καινούργιο Κοσμά στην Αμερική. Σαν να 'θελε να ξεγελάσει τον εαυτό της, της φάνηκε.

Απρόθυμα ξανασκέφτηκε τη συζήτηση που έπρεπε να κάνει. Την προγραμματίσει. Μεθαύριο, Πέμπτη, είχε μάθημα.

Ήρθαν όμως έτσι τα πράγματα και ξεκίνησε την κουβέντα νωρίτερα.

* * *

“Μυρτώ, τι ευχάριστη έκπληξη!” αναφώνησε ο Κοσμάς. Ήταν μια απ' τις σπάνιες φορές που είχε πάει σινεμά, στο Studio, στην πλατεία Αμερικής. Με την Άννα. Κι έπεσε πάνω στη Μυρτώ, που είχε έρθει, με τρεις φίλους της και συμφοιτητές, να δουν το ίδιο έργο. “Να σου συστήσω τη φίλη μου την Άννα, από την Πολωνία”.

Ξαφνιάστηκε η Μυρτώ. Ένιωσε να την κυριεύει ένα παράξενο συναίσθημα. Την πήρε λίγη ώρα να επανέλθει. Ήταν η σύμπτωση βέβαια να συναντηθεί τυχαία με τον Κοσμά. Σε μια μεγάλη πόλη σαν την Αθήνα. Αλλά περισσότερο φαίνεται ήταν που ξαφνιάστηκε με τη συνοδεία του Κοσμά.

Προσπάθησε, μάλλον αδέξια, να μαζέψει τον εαυτό της. Να κρύψει το αλλόκοτο συναίσθημα που τη διαπερνούσε. “Γεια σας κύριε Κοσμά, χαίρω πολύ Άννα”, ανταπέδωσε τη φιλοφρόνηση, με κάποια καθυστέρηση, που

δεν πέρασε καθόλου απαρατήρητη.

Μίλησαν μετά, μέχρι να τελειώσει το διάλειμμα. Πέντε, δέκα λεπτά. Είπαν για τη δουλειά της Άννας, για το σπίτι που μένανε, δυο μόνο βήματα απ' το σινεμά. Η Άννα είπε ότι καίρεται που γνώρισε αυτό το αστέρι, που της είχε περιγράψει με μοναδικά λόγια ο Κοσμάς. Πράγμα τόσο σπάνιο, κοκκίνισε μέχρι κι η Μυρτώ!

“Αστέρι σ' αποκάλεσε στο πιάνο, αλλά ξέχασε να μου πει ότι είσαι κι αστέρι ομορφιάς. Σταρ που λένε!” συμπλήρωσε η Άννα.

Στο μεταξύ, όπως ήταν ο κανόνας, όλο το φουαγιέ άλλαζε σιγά σιγά προσανατολισμό και χάζευε διακριτικά τη Μυρτώ. Σινεμά ταινιών ποιότητας το Studio, για σινεφίλ ήταν φτιαγμένο. Αλλά μπροστά στην ομορφιά της Μυρτώς, όλ' αυτά χάνανε τη σημασία τους και γίνονταν λεπτομέρειες.

Χαμογέλασε η Μυρτώ και την ευχαρίστησε για τα καλά της λόγια.

Είπε μετά κι η Μυρτώ στους δυο τους για την υποτροφία και την Αμερική. Ενθουσιάστηκε ο Κοσμάς. “Μυρτώ είναι πολύ ωραίο αυτό που λες. Είναι μοναδική ευκαιρία ν' ανοίξεις φτερά, να δεις τον κόσμο. Ξέρεις βέβαια πόσο θα μου λείψεις. Όσο δε φαντάζεσαι. Μαθήτριά, τι μαθήτριά δηλαδή, συνάδελφο σαν εσένα δε θα ξαναβρώ! Πρέπει όμως να ξεπεράσω τη μεγάλη στεναχώρια μου και να χαρώ για σένα”. Έτσι απάντησε, με μεγάλη ακρίβεια κι απόλυτη ειλικρίνεια ο Κοσμάς.

Τέλειωσε ο χρόνος και το διάλειμμα, χαιρετήθηκαν, συμφωνήσανε να βγούνε μαζί κάποιο βράδυ, σύντομα, και κάθησαν μετά όλοι τους στη σκοτεινή αίθουσα. Σε

άλλη πτέρυγα, η κάθε παρέα. Στο τέλος του έργου δεν ξαναβρέθηκαν. Ο Κοσμάς, χέρι χέρι με τον έρωτά του, γύρισαν στη γειτονική οδό Τροίας, οι φοιτητές μπήκαν στ' αμάξι τους κι έφυγαν σε άλλη κατεύθυνση.

* * *

Αναρωτήθηκε η Μυρτώ, μετά, για το παράξενο συναίσθημα που ένιωσε. Κουβέντα δεν έβγαλε μες στ' αμάξι. Ζήλια, σίγουρα δεν ήταν. Όσο και να τον εκτιμούσε τον Κοσμά, όσο ιδιαίτερος και να ήταν για τη Μυρτώ, δεν υπήρχε κάποια ερωτική ή άλλη κοντινή επιθυμία απ' τη μεριά της. Έβαλε το ερώτημα καθαρά στον εαυτό της κι απάντησε, με βεβαιότητα, πως όχι. Τέτοιο θέμα δεν υπήρχε, ούτε σαν υποψία. Έκπληξη, πάλι, γιατί να είναι; Άνθρωπος δεν ήταν κι ο Κοσμάς, λογικό δεν ήταν να 'χει φίλους, σχέσεις κι όλα τα σχετικά; Μήπως τον είχε υποσυνείδητα κατατάξει για κοσμοκαλόγερο και τώρα της φαινότανε παράξενο, που τον έβρισκε αγκαλιά με μια ωραία και πολύ συμπαθητική Πολωνή;

Ούτε αυτή η σκέψη ξεγέλασε τη Μυρτώ. Κάτι βαθύτερο υπήρχε στην αντίδρασή της. Αυτά σκεφτόταν η Μυρτώ, αμίλητη στο πίσω κάθισμα του ρολο, καθώς οι φίλοι της επιστρέφανε σπίτια τους. Θα άφηναν πρώτα τη Μυρτώ, στο σπίτι της, στου Γουδή. Και θα συνέχιζαν για τη διανομή των υπόλοιπων. Σε όλη την επιστροφή, το γύριζε από δω, το έστριβε από κει. Απάντηση όμως δεν έδινε.

* * *

Μέχρι που κατέβηκε απ' τ' αυτοκίνητο.

Κι άκουσε τα τρία "Γεια σου Μυρτώ!" Ίδια κι απαράλλαχτα, το ένα μετά τ' άλλο. Κι έσβησε μετά ο θόρυβος απ' τ' αμάξι που 'φευγε. Κι άρχισε ν' ακούει πια τους μικρούς θορύβους, τον αέρα που φυσούσε μέσ' απ' τα δέντρα, το γατί που πετάχτηκε και διέσχισε γρήγορα το δρόμο, κάτι χαχανητά που χάθηκαν πίσω από κάποια εξώπορτα, που έκλεισε κάπου πιο πέρα. Τότε ήταν που την πλημμύρισε κάτι το αφόρητο, που της έφερε δάκρυα στα μάτια και της καθάρισε το μυαλό.

Υπήρχε λοιπόν αυτό που λέγανε διάφοροι! Που διάβαζε και σε βιβλία. Το είχε δει μπροστά της, πριν λίγη μόνο ώρα. Στο βλέμμα του Κοσμά, στο πώς κρατούσε τη φίλη του, στο πώς αυτή του χαμογελούσε.

Υπήρχε, ανάθεμά το!

Λύπη ήταν λοιπόν το συναίσθημα της Μυρτώ. Όχι μοναξιά. Μόνο λύπη αβάστακτη για τον εαυτό της τον ίδιο.

Αυτό, μόνο, ήταν.

Μια ανεκπλήρωτη υπόσχεση

Η Φρόσω ήταν σε ταραχή μεγάλη. Απ' την πρώτη τη στιγμή, απ' την αναπάντεχη εκείνη συνάντηση με την ξένη. Εκείνο το σπασμένο "Ο κύριος Κοσμάς μένει εδώ;" σβούριζε μες στο μυαλό της και δεν την άφηνε να ησυχάσει. Βρήκε όμως δύναμη και το ξεπέρασε. Έπεισε τον εαυτό της ότι αυτά τα πράγματα δε γίνονται. Αυτοκατηγοριόταν ότι έχει πια γίνει πολύ καχύποπτη και βλέπει συνέχεια απειλές.

Πες, πες, πες, συνήθως στο τέλος το πιστεύεις. Ηρέμησε λοιπόν κάπως με τον καιρό η κυρά Φρόσω. Κάπως όμως, γιατί, που και που, λύνονταν ξανά και ξεπηδούσαν μέσα της για να τη φάνε ζωντανή, οι ίδιες οι κακές οι σκέψεις. Πάθαινε τότε πάλι ταραχή, την έπιανε σύγκρου, έψαχνε να πει νερό, ζητούσε αέρα, να ηρεμήσει. Κι άρχιζε μετά ξανά τις ασκήσεις, "όχι δε μπορεί, δε γίνονται αυτά τα πράγματα". Κι ηρεμούσε για κάποιο διάστημα. Μέχρι την επόμενη έξαψη.

Προσπάθησε να πιέσει και την προκομμένη την ανιψιά της ν' αναλάβει επιτέλους δράση, ν' αφήσει κανένα υπονοούμενο, να βάλει και κανένα ντεκολτέ προκλητικό, καμιά κοντή φουστίτσα.

Κουνούσε το κεφάλι ο Βάγγος με τις προσπάθειες της θειας του. "Καλά, δε βαρέθηκες ακόμη ρε θεια, μ' αυτή την ξινισμένη την ανιψιά σου; Απορώ με την επιμονή

σου!” της έλεγε ο Βάγγος. Και τρελαινόταν η Φρόσω, βλέποντας να είναι πλήρως ασύνταχτο και διασπασμένο το οικογενειακό μέτωπο.

“Άκου να δεις”, του αποκρινότανε βλοσυρά, “το έχω υποσχεθεί στον αδερφό μου και πατέρα σου, να κάνω ό,τι μπορώ να την παντρέψω. Αντί να βοηθήσεις κι εσύ, να πας να του πεις καμιά κουβέντα, να τον ξανάψεις, κάθεται και μου κάνεις κριτική! Αδερφός να σου πετύχει!” μιλούσε θυμωμένα η Φρόσω. Κουνούσε τότε το κεφάλι ο Βάγγος, σιγοφιθύριζε ένα “άντε καλά” κι αποχωρούσε.

Είχε όμως μια παρηγοριά η Φρόσω. Κρατούσε ακόμη, σφιχτά, τα κλειδιά. Δεν το συζητούσε αυτό. Να τα παραδώσει δηλαδή στον εχθρό. Έμπαινε λοιπόν μια δυο φορές τη βδομάδα να καθαρίσει. Μελετούσε τότε το διαμέρισμα με προσοχή μεγάλη. Τα πάντα. Υπνοδωμάτια, κουζίνα, μπάνια. Προσπαθούσε να βγάξει συμπεράσματα απ’ τα πάντα. Απ’ την κάθε λεπτομέρεια. Συμπεράσματα, δηλαδή, για το αν, τούτοι δω οι δυο, ζούσαν δίπλα η πάνω ο ένας στον άλλο. Κι όσο οι ενδείξεις όλες ήταν ότι συμβαίνει το πρώτο, γαλήνευε η Φρόσω. Είχε ελπίδες.

Έρθε όμως εκείνη η μαύρη μέρα και τελειώσανε οι ελπίδες της Φρόσως. Μαζί με άλλα πολλά. Εκείνο το πρωί της Τρίτης, που μπήκε στο διαμέρισμα για να το καθαρίσει και να το μελετήσει είχε μια παράξενη γαλήνη, μια αισιοδοξία και μια βεβαιότητα. Ναι, ήταν πια απαράδεκτα καχύποπτη κι έπρεπε να σταματήσει να βάζει ο νους της τρελά σενάρια. Έτσι, όταν μπήκε κι αντίκρισε το δωμάτιο της ξένης, πάγωσε το είναι της. Δεν είδε κάτι το συγκεκριμένο η Φρόσω. Όχι. Ένωσε όμως

και μυρίστηκε τ' αντάμωμα της σάρκας. Σκοτείνιασε η Φρόσω! Έκανε τότε μια τελευταία προσπάθεια, όρθωσε μέσα της μια σκαλωσιά και στήριξε μια τελευταία, μια μάταια ελπίδα. Έτρεξε γρήγορα στο δωμάτιο του Κοσμά, η καημένη η Φρόσω, έτρεξε αλαφιασμένη αλλά το 'βρε ακριβώς όπως το φοβόταν. Ατσαλάκωτο.

Κατάλαβε τότε η Φρόσω ότι η παρτίδα είχε χαθεί. Κοίταξε λίγο προς τα πάνω, στο νοητό ουρανό. Σιγοψιθύρισε "Θανάση μου, δεν τα κατάφερα", άφησε ένα μικρό χαμόγελο και σωριάστηκε, η κυρά Φρόσω, καταμεσής στο δωμάτιο του Κοσμά.

Εκπληρώθηκε έτσι κι η προφητεία της μακαρίτισσας της Φρόσως "να πάει στην ευχή του Θεού μετά, ν' αφήσει, βρε αδερφέ, κι εσένα ελεύθερο να κινηθείς". Μόνο που, αλίμονο, εκπληρώθηκε για τη Φρόσω την ίδια, όχι για την "κυρία απ' την Πολωνία".

* * *

Η κηδεία της Φρόσως έγινε στα Πατήσια. Πού αλλού θα ταίριαζε ποτέ να θάψουν τη Φρόσω, μια πασίγνωστη κι εμβληματική μορφή της περιοχής; Σχεδόν μισό αιώνα στα μετερίζια της οικοδομής και της αντιπαροχής. Ήταν κοντά στα ογδόντα πια η Φρόσω. Ήρθε κόσμος πολύς, κόσμος διάφορος. Τόσα χρόνια αγώνα μες στα σίδερα και στα μπετά, να παλεύει μ' εργολάβους και μαστόρια λογής λογής, είχε κάνει πολλούς γνωστούς στη γειτονιά. Μετά ήταν η οικονομία κι οι λειτουργοί της στην περιοχή, που την ξέρανε όλοι. Ψιλικατζήδες δηλαδή και ταβερνιάρηδες και περιπτεράδες. Επαγγελματίες επαίτες

αλλά και καθώς πρέπει μαγαζάτορες. Αλλά και πολλοί απ' τους πολλούς νοικάρηδες που είχε. Ήταν κι η οικογένεια, η Μάρω, ο Βάγγος με την οικογένεια κι η Ροδίτισσα με τον άντρα της και το μεγάλο τους παιδί. Και λίγοι ακόμη, πιο μακρινοί. Και φυσικά ο Κοσμάς κι η Άννα. Ο Κοσμάς ήταν συγκλονισμένος. Την είχε βρει, ο ίδιος, νεκρή για ώρες, μες στο δωμάτιό του. Να υποψιαστεί τι είχε γίνει, καμιά περίπτωση. Μόνο ο Βάγγος ψυχανεμιζότανε το έργο που είχε παιχτεί και κουνούσε στην εκκλησία με λύπη το κεφάλι του. Κι άφηνε και κανένα σιγομουρμουρητό "Αχ ρε θεια, το 'φαγες το κεφάλι σου".

Συλλυπήθηκαν την οικογένεια οι εργολάβοι κι οι μάστορες, κι όλοι οι οικονομικοί παράγοντες της περιοχής, κι οι νοικάρηδες. Κι αναφέρθηκαν, όπως γίνεται σ' αυτές τις περιστάσεις, στο πόσο νέα ήταν, πόσο δουλευταρού, πόσο καπάτσα κι ικανή υπήρξε, όλ' αυτά τα χρόνια της μεγάλης ανάπτυξης, απ' τη δεκαετία του '50 και μετά. Η Φρόσω.

Αμίλητοι γυρίσανε μετά τον καφέ στη γειτονιά. Κατάλυσαν στο σπίτι του Βάγγου και συνεχίσανε τα μοιρολόγια. Βάλανε αργότερα τη Ροδίτισσα με τον άντρα της και το παιδί τους σ' ένα ταξί για το λιμάνι. Κι αμίλητοι μείνανε μέχρι που ο καθένας πήρε το δρόμο του. Και μόνο την τελευταία στιγμή υπήρξε κάτι πέρα από θλίψη και στεναγμούς. Όταν έριξε εκείνο το βλέμμα το φαρμακερό, το γεμάτο μίσος θανάσιμο.

Η Μάρω στην Άννα.

Αλλαγές

Το λυσσασμένο εκείνο βλέμμα της Μάρως δε μπορούσε να το προσπεράσει, έτσι εύκολα, η Άννα. Ήταν το τελευταίο που περίμενε να εισπράξει, μια τέτοια μέρα, πένθιμη. Αναρωτήθηκε τι στο καλό μπορούσε να συμβαίνει. Γιατί αυτό το μίσος. Με τη Μάρω είχαν ανταλλάξει ένα χαιρετισμό, όλο κι όλο. Πότε πρόλαβε και χτίστηκε αυτό το βλέμμα, δεν το καταλάβαινε η Άννα. Σκέφτηκε μήπως ήταν καμιά απ' αυτές κι απ' αυτούς που γενικά μισούνε κάθε ξένο. Σαν να πούμε, καμιά ρατσίστρια. Δεν της φάνηκε πιθανό. Να της βγει ο ρατσισμός μια τέτοια μέρα, που πέθανε η θεια της! Χωρίς αμφιβολία, κάτι ήθελε να της πει η Μάρω. Κάπου της καταλόγιζε κάποια σχέση με το τραγικό συμβάν. Απίστευτο!

Πέρασε μετά απ' το μυαλό της, μήπως υπήρξε καμιά ιστορία ανάμεσα στη Μάρω και στον Κοσμά. Καμιά σχέση που διακόπηκε με τον έρωτα των δυο τους. Δεν της φάνηκε όμως λογικό. Όσο λίγο και να την ήξερε τη Μάρω, ήταν αρκετό για να μη μπορεί να τη φανταστεί με τον Κοσμά. Μετά, κι έτσι να 'τανε, δε θα της το 'λεγε ο Κοσμάς; Δε μπορούσε να βρει άκρη καμιά. Πέρασε κι απ' το μυαλό της να πάει να τη βρει να τη ρωτήσει τι συμβαίνει, γιατί τόση εκθρότητα. Δεν τ' αποφάσισε όμως. Δεν της ερχότανε εύκολο.

Το συζήτησε, το θέμα, και με τον Κοσμά. Τώρα, αν ο

Κοσμάς είχε πάρει κάτι χαμπάρι θα εξηγούσε την ιστορία στην Άννα και θα πηγαίνανε γρήγορα παρακάτω. Έλα όμως που τούτος δω ήταν τελείως ανυποψίαστος. Όλο αυτό το περίπλοκο σκηνικό, που είχε στήσει η Φρόσω, είχε περάσει εντελώς απ' έξω του. Δεν είχε καταλάβει τίποτα. Εντελώς, τίποτα.

Έπεσε απ' τα σύννεφα ο Κοσμάς. Τι ήθελε να πει η Μάρω στην Άννα; Ή μήπως ήταν και για τους δυο τους το βλέμμα; Λες να 'χε και με τον ίδιο, ίδια εκθρότητα, αλλά να μην το 'χε καταλάβει; Άκρη δεν έβρισκε. Στο τέλος, θεώρησαν το θέμα παραξενιά της Μάρως κι όχι κάτι που, για τον οποιοδήποτε λόγο, είχε να κάνει με τη δική τους σχέση. Δεν άφησε, έτσι, καμιά σκιά ανάμεσά τους. Κι είπαν να το βάλουν στην άκρη, να το ξεχάσουν. Αν κι ο Κοσμάς σκέφτηκε, κάποια στιγμή, να κάνει μια κουβέντα με το Βάγγο. Μήπως και μάθει κάτι. Με το Βάγγο είχε, σιγά σιγά, αναπτύξει κάποια συμπάθεια. Αμοιβαία συμπάθεια. Έφερνε τρόφιμα ο Βάγγος κάθε Σάββατο κι αντάλλασσαν καμιά κουβέντα. Άλλοι κόσμοι, ναι, του θύμιζε λίγο τον ξάδερφο στη Λαμία, τον Τάσο. Του φάνηκαν, του Κοσμά, κοντινοί χαρακτήρες, ο Τάσος κι ο Βάγγος. Ανακατευότανε εξάλλου με κρέατα κι οι δυο τους. Ωστόσο κάποια οικειότητα υπήρχε πια, μεταξύ τους, κάποια κουβέντα μπορούσε να ξεκινήσει. Περίπτωση να μιλήσει με τη Μάρω του φάνηκε σαν ενδεχόμενο αποκρουστικό.

Τ' άφησαν λοιπόν το θέμα προς το παρόν. Το βάλανε στην άκρη. Κάποια στιγμή, να περνούσε λίγο κι η στεναχώρια και το πένθος και θα το συζήταγε τότε με το Βάγγο. Εκτός κι αν, στο μεταξύ, κλιμάκωνε την εκθρότητα η

Μάρω. Τότε θα 'βλεπε τι θα κάνανε. Θα βλέπανε μάλλον, κι οι δυο μαζί.

* * *

Κατά τα άλλα η εποχή ήταν εποχή με εξελίξεις. Αλλάζανε οι κυβερνήσεις στην Ελλάδα, η μια μετά την άλλη, αλλάζανε και στην Πολωνία. Δικαστήρια στήνονταν εκεί, δικαστήρια κι εδώ. Συζητούσαν σπάνια για ολ' αυτά οι δυο τους. Αν κι η παράξενη αυτή ομοιότητα μερικές φορές σαν να τους τόνωνε την αίσθηση του ίδιου πεπρωμένου. Εξάλλου είχαν κι άλλα κοινά οι δυο τους χώρες. Προβλήματα, διαχρονικά, με γείτονες μεγαλύτερους...

Η Άννα δούλευε πολύ. Μένανε λεφτά στην άκρη. Ή μάλλον ταξίδευαν πίσω για την Πολωνία. Για την κόρη της και την οικογένειά της. Όλοι, όπου και να δούλευε, ήταν πολύ ευχαριστημένοι. Ήταν πολύ καλή και πολύ γρήγορη. Σπάνιος συνδυασμός δηλαδή. Μόνο ένα σπίτι, που δούλευε, δεν ήταν ικανοποιημένο. Υπήρξε κάποια παρεξήγηση εκεί. Ο κύριος μπερδεψε τις υπηρεσίες που αγόραζε. Πήγε να τη στριμώξει την Άννα, για σεξ, κι έφαγε την τσάντα όλη, πλαγιαστά στ' αριστερό του κεφαλιού του, μ' αφύσικη ορμή. Βρέθηκε τότε μες στα αίματα και μ' ένα καρούμπαλο, στο μισό κεφάλι του. Και με μια σπασμένη πόρτα, απ' το βροντερό χτύπημα, όταν η Άννα έφυγε βρίζοντας. Αλλά και με πολλά βλέμματα απορίας των γειτόνων. Βγήκε, βλέπεις, όλη η πολυκατοικία στο διάδρομο να δει τι γίνεται. Τυχερός ο ψευτογόης! Που δε φώναξε τίποτα η Άννα στους γείτονες, καθώς έφευγε, γιατί το βράδυ θα 'χε καρούμπαλο και στο άλλο

μισό κεφάλι. Τον ξέφυγε αυτόν τον κίνδυνο. Κι είπε στη γυναίκα του, για κάτι τάχα μου που έσπασε η Άννα και που μετά αυτός τη μάλωσε κι που αυτή τον έβρισε κι τότε αυτός απάντησε και γίνηκε, με δυο λόγια, ο κακός χαμός. Το 'στησε έτσι το έργο, ώστε ακόμα κι αν κανένας καλοθελητής γείτονας τα πρόφτανε τα νέα και την ταραχή στη γυναίκα του, να μην έπεφτε, η γυναίκα του, απ' τα σύννεφα.

Δεν είπε τίποτα στον Κοσμά γι' αυτό το περιστατικό για να μην τον στεναχωρήσει.

Τα ελληνικά της είχαν πια πολύ βελτιωθεί. Τόσο που σιγά σιγά μιλούσανε, πιο πολύ, ελληνικά μεταξύ τους. Τη βοηθούσε εξάλλου αυτό και στο να μαθαίνει τη γλώσσα. Σιγά σιγά λοιπόν, επίσημη γλώσσα, ανάμεσά τους, έγινε η ελληνική.

Μα το σημαντικότερο νέο, στην επαγγελματική ζωή της Άννας, ήταν η νέα, μεγαλεπήβολη, ιδέα, που σιγά σιγά εδραιωνόταν στο μυαλό της. Σκεφτόταν λοιπόν ν' αφήσει, σιγά σιγά, τα σπίτια που δούλευε ως καθαρίστρια και ν' ανοίξει μαγαζί. Μαγαζί με Πολωνικά τρόφιμα και μπύρες και βότκες. Κυρίως βότκες, όπου η χώρα της έχει ένα καλά γνωστό πλεονέκτημα. Τη δούλευε την ιδέα με τη φίλη της και το ζευγάρι των Πολωνών, που είχαν έρθει μαζί της στην Ελλάδα, περίπου την ίδια εποχή. Τα νέα απ' την Πολωνία ήταν όλο και πιο ανησυχητικά. Αστάθεια, αβεβαιότητα, ακρίβεια, αναχωρητισμός. Κόσμος πέρναγε τα σύνορα, ελεύθερα πια, κι έφευγε για τη Δύση. Αγγλία, Αμερική οι πιο πολλοί, αλλά, κάποιοι, λίγοι, προτιμούσανε τον ήλιο και τραβούσανε πιο νότια, για Ιταλία κι Ελλάδα. Μετά, η Πολωνική κουζίνα και το

τρόφιμο της πατρίδας της θα ενδιέφεραν και τους Έλληνες. Πατί όχι, Ένα σωρό έθνικ μαγαζιά κι εστιατόρια ξεφύτρωναν στην περιοχή. Αυτά ήταν εξάλλου κι η πρώτη έμπνευση. Από κει ξεκίνησε η ιδέα της.

* * *

Έτσι λοιπόν πορευότανε η νέα ζωή της Άννας και του Κοσμά. Των νιόφερτων στην Ελλάδα. Των φρέσκα ερωτευμένων. Μεταξύ Κολιάτσου κι Ακρόπολης η ζωή τους. Μικρός κόσμος. Λίγος κόσμος. Ευθύς δρόμος. Ανέβαινε κι ανηφόριζε όμως η ψυχή τους, κάθε που τον παίρνανε. Και τον περπάταγαν συχνά. Με στάσεις εδώ κι εκεί. Λίγο χάζι, λίγο φαΐ, πολύ περπάτημα. Κι έρωτας. Εκδηλωτικός. Δεν ήταν νέοι πια κι όλ' αυτά παραξένευαν πολύ κόσμο, που καμιά φορά τους χάζευε με απορία, ίσως και κάποια ζήλια. Να χαριεντίζονται και να φιλιούνται. Άργησε, αλλά ήρθε ο έρωτας για τους δυο τους. Κάτω από απροσδόκητες συνθήκες. Πέρασανε λίγο τα χρόνια αλλά τι μπορείς να κάνεις γι' αυτό; Έτσι όρισε το πεπρωμένο.

Της έλειπε η Πολωνία βέβαια. Της Άννας. Αγαπάνε την πατρίδα τους και το Θεό οι Πολωνοί. Ο Κοσμάς όχι μόνο το καταλάβαινε αυτό αλλά το είχε ζήσει κι από πρώτο χέρι. Τη συνόδευε λοιπόν μέχρι και στην εκκλησία καμιά φορά, των Καθολικών. Βγαίναν λίγο απ' τη διαδρομή τους, προς την Πανεπιστημίου, που ήταν η εκκλησία. Μετά, τη ρώταγε συχνά και για την οικογένεια, πίσω στο Γκτανσκ. Προσπαθούσε έτσι να μοιράζεται μαζί της την απουσία των αγαπημένων της. Της μίλησε και για τους, λιγοστούς, δικούς του συγγενείς. Τον Τάσο και τη

μεγάλη του φαμίλια στη Λαμία. Του ζήτησε η Άννα να πάνε να τους δούνε. Ίσως μέσ' απ' τους συγγενείς του Κοσμά να πλησίαζε νοερά περισσότερο και τους δικούς της. Να κάλυπτε, κάπως, το κενό που ένοιωθε. Συμφωνήσανε να πάνε το Πάσχα. Ακριβώς ένα χρόνο μετά που ξεπρόβαλε, μόνος, ο Κοσμάς, στο κατώφλι του κεραυνοβולהμένου Τάσου. Θα τον ξανακεραυνοβολούσε τώρα, με το να εμφανιστεί με την Άννα, το επόμενο ακριβώς Πάσχα. Είχαν τόσα συμβεί στο μεταξύ. Όσα δεν είχανε ίσως συμβεί στη ζωή του όλη, μέχρι τότε.

Την ένοιωθε ο Κοσμάς την Άννα. Ήταν και τα δικά του συναισθήματα, σε μια παράλληλη διάσταση. Αν κι είχε μια κάπως μεγαλύτερη δυσκολία να καταλάβει τα σύνολα, ο Κοσμάς. Ήταν για τα άτομα φτιαγμένος. Δεν τα καταλάβαινε τα σύνολα, ό,τι κι αν ήτανε αυτά. Πατρίδες, φυλές, χρώματα, θρησκείες, ιδεολογίες. Δεν τα ένοιωθε παρά μόνο μέσα απ' τη δική του, ατομική ματιά. Βιωματικά τα προσέγγιζε όλ' αυτά ο Κοσμάς, όχι με το μυαλό. Ο Κοσμάς ζούσε για το πιάνο. Και κάποιες στιγμές, λίγες στιγμές, έβγαινε απ' τις σονάτες για χάρη κάποιων λίγων ανθρώπων που αγαπούσε. Είτε ήταν φίλες κι ερωμένες του όπως η Άννα, είτε μαθητές του όπως η Μυρτώ. Και για τ' αλλιώς εκείνα σκιρτήματα, που τον διαπερνούσαν καμιά φορά. Στον κήπο του Μουσείου. Και πάνω και γύρω απ' το βράχο.

Αυτό ήταν όλο.

* * *

"Κοσμά, σκεφτόμαστε με τους φίλους μου να νοικιάσου-

με εκείνο το ξενοίκιαστο μαγαζάκι, εκεί προς την Αγ. Μελετίου. Το νοίκι δεν είναι μεγάλο. Τον ήξερε ο Βάγγος τον ιδιοκτήτη, του μίλησε με τα καλύτερα λόγια. Πολύ μας βοήθησε Κοσμά ο Βάγγος! Πού να σε εμπιστευτούν αν είσαι ξένος! Ακόμη και ξανθός ξένος να είσαι, πάλι ξένος είσαι, παράξενος και περίεργος κι ύποπτος. Σε τρεις τέσσερις μήνες θα 'χουμε γίνει γνωστοί. Θα πουλάμε πολωνικά τρόφιμα και ποτά, βότκες, μπύρες κι άλλα διάφορα αλκοολούχα που φτιάχνουμε στην Πολωνία. Ήδη έχουμε βρει κάποια εστιατόρια να προμηθεύουμε. Τι λες, δε θα πάμε καλά;”

Κάτι σαν να 'χε καταλάβει ο Κοσμάς. Όλο του 'λεγε η Άννα πως σαν να βαριόταν πια με τα σπίτια. Μετά, κάτι άλλες κουβέντες για τα έθνικ φαγάδικα της περιοχής, για τις μαγικές, τις γλυκόπιτες βότκες της Πολωνίας. Τη Ζυμπρόφκα, με το χορτάρι, που άρεσε και στον Κοσμά. Κι άλλες πολλές. Τούτη η κουβέντα της Άννας, τράβηξε τώρα τη γραμμή που τα ένωνε ολ' αυτά. Τα φαγάδικα, και τις βότκες και τα σπίτια που καθάριζε. Μπίζνες λοιπόν η Άννα! Και γιατί όχι!

“Πολύ καλά θα κάνεις” της είπε. Και συνέχισε. “Έχω και κάτι λεφτά στην άκρη να τα ρίξουμε στο μαγαζί. Εσύ να μη σταματήσεις την τροφοδοσία, πίσω στην Πολωνία”.

Έτσι, αρχές 1990, με τα δικαστήρια να δίνουν και να παίρνουν στα κανάλια και στις εφημερίδες, το τρένο της αλλαγής, εκείνο δηλαδή που θα συναντούσε την ιστορία, να 'χει μάλλον εκτροχιαστεί και τη χώρα να σπαρταράει στα γέλια με τον Χάρυ Κλυν και το “Τραγούδι του Χοντρού Αδερφού”, η Άννα με τον υπόλοιπο πολωνικό

λόχο εγκαταστάθηκε, αθόρυβα, στο μαγαζάκι, κοντά στην Αγ. Μελετίου. Με ελληνοπολωνικές σημαίες στη βιτρίνα, με τους τοίχους βαμμένους ασπροκόκκινους, με ράφια για ποτά κι ένα ψυγείο για τρόφιμα, με όρεξη για δουλειά, ελπίδα και καλή διάθεση.

Πριν πέντε μήνες ξεπρόβαλε στην περιοχή. Ξενοδουλεύτρα. Και τώρα έμπαινε στη νέα δεκαετία, ως επιχειρηματίας!

Και μάλιστα, ερωτευμένη!

Εκδρομή στη Λαμία

Όπως το 'χανε σχεδιάσει, ξεκίνησαν τη δεύτερη μέρα του Πάσχα για τη Λαμία. Ξεκίνησαν πολύ πρωί. Θα γυρίζανε την ίδια μέρα. Η Άννα είχε δουλειά την άλλη μέρα. Δουλειά που δε μπορούσε να λείπει ή ν' αναβάλει, ιδιαίτερα τώρα που είχαν έξοδα πολλά για το μαγαζί, που ετοίμαζαν. Προτίμησαν μάλιστα να νοικιάσουν ένα αμάξι για να 'χουνε ελευθερία κινήσεων. Να πάνε και καμιά βόλτα στη γύρω περιοχή και να μη φάνε τη μέρα όλη στα αργόσυρτα ελληνικά τρένα.

Έβγαινε η Άννα για πρώτη φορά απ' την πρωτεύουσα. Έχει μια αλλιώςτικη ομορφιά η Ελλάδα στην επαρχία. Ειδικά το Πάσχα. Γοητεύτηκε λοιπόν στο δρόμο η Άννα. Απ' τα βουναλάκια, τις θάλασσες που διεισδύανε ανάμεσά τους, ιδιαίτερα στο Μαλιακό. Κι απ' τη γιορτή της φύσης βέβαια. Που είναι τότε στην καλύτερη της εποχή. Σταθήκανε και σε δυο σημεία στη διαδρομή. Στο Άγιο Κωνσταντίνο για καφέ και βόλτα στο λιμάνι και στα Θερμοπύλια. Τα γνώριζε, απ' τα βιβλία αυτά η Άννα, τα είχε ακουστά. Θα τα 'βλεπε τώρα και θα τα 'νοιωθε κι απ' τη μικρή απόσταση. Υπάρχει πάντα μια διαφορά. Μια άλλη σχέση.

Δεν είχανε πει τίποτα στον Τάσο. Για να του κάνουνε έκπληξη. Του φέρνανε και γλυκά απ' την Αθήνα. Ένα ταψί γαλακτομπούρεκα απ' το Κοσμικό. Απ' τη γειτονιά

τους. Μεγαλειώδη γλυκά. Σημείο δημιουργικής συνάντησης πολλών πολιτισμών.

Την πόρτα την άνοιξε η γυναίκα του Τάσου. Ξαφνιάστηκε η γυναίκα, δεν τον περίμενε τον Κοσμά. Πόσο μάλλον με τη γοητευτική του συνοδεία. Δεν είχε πει τίποτα για ό' αυτά ο Κοσμάς, τις λίγες φορές, που είχε μιλήσει με τον Τάσο στο τηλέφωνο. Τα άφηνε κι αυτά, ως μέρος της έκπληξης.

Όταν ξεπρόβαλε από μέσα ο Τάσος, τι άλλο, έμεινε με το στόμα ανοικτό. Έκοψε, με θαυμασμό, πατόκορφα την Άννα κι ανεφώνησε ένα χαμηλόφωνο και μακρόσυρτο "Μπράβο ρε Κοσμαααα!" Μετά τον αγκάλιασε κι αυτόν και την Άννα, κι αυτός κι η γυναίκα του. Ήρθαν, στο μεταξύ, κι οι κόρες κι οι γαμπροί. Προσθέσανε κι αυτοί στον ενθουσιασμό και στη χαρά.

Τα είπανε μετά με λεπτομέρεια. Δεν έχανε ευκαιρία ο Τάσος να ρίχνει, που και που, ματιές θαυμασμού στην Άννα. "Μπράβο ο ξάδερφος", σκεφτότανε. "Εκπληκτική γυναίκα βρήκε!", ξανασκεφτότανε.

Δεν είχε βέβαια μπει στα ιδιαίτερα μαθήματα ο Κοσμάς, όπως τον συμβούλευε συνέχεια ο ξάδερφος. Αλλά μέχρι κι ο Τάσος καταλάβαινε ότι μπροστά σ' αυτές τις εξελίξεις και στο τόσο πετυχημένο ζευγάρι του Κοσμά τι να σου προσθέσουν τώρα τα ιδιαίτερα!

Ρώτησε μετά ο Κοσμάς τον Τάσο για την ψησταριά και τι είχε τελικά αποκάνει με τα σχέδιά του.

"Κοσμά, όχι δεν προχώρησα. Να σου πω ρε Κοσμά όλες αυτές οι ιδέες μού ήρθαν με το που ξεπρόβαλες εσύ πέρυσι στο κατώφλι μου. Σκέφτηκα, τότε, ότι θα 'ταν καλό και για τους δυο μας να συνεργαστούμε. Μή-

πως και καθόσουν εδώ, στη Λαμία. Καθώς έφυγες, την άφησα, τη σκέψη. Είπα να βάλουμε καλύτερα κανένα λεφτό στην άκρη. Δόξα σοι ο Θεός, λεφτά βγαίνουνε, αλλά μεγαλώνουν και τα παιδιά και τα εγγόνια, έξοδα έρχονται, καλό είναι να 'χουμε και κάποιο απόθεμα. Μετά κι η ψησταριά γεμάτη είναι, όλο και περισσότερη δουλειά έχουμε. Έφερα και κάτι καινούργια κρέατα απ' τη Μακρακώμη, βιολογικά, τι να σου πω ρε Κοσμά, λουκούμια! Το εκτίμησε ο κόσμος. Αυξήθηκε η δουλειά μας. Δόξα σοι ο Θεός!" είπε και ξαναείπε ο Τάσος, μη χάνοντας ευκαιρία ν' αποδίδει "τα του Κυρίου τω Κυρίω".

Μιλήσανε ώρα πολύ. Σ' αγαπημένη ατμόσφαιρα. Ένοιωθε λίγο αμήχανος ο Τάσος κι η γυναίκα του, που δεν ξέρανε πολλά για την ιστορία και τον πολιτισμό της Πολωνίας. Ν' ανοίγαν λίγο την κουβέντα. Και περιοριστήκανε σε ερωτήσεις επί του προσωπικού, για την οικογένεια της Άννας, για την κατάσταση στην Πολωνία και διάφορα άλλα τέτοια. Ρώτησε, ο Τάσος, αν γνωρίζονταν ήδη απ' την Πολωνία. Προσπάθησε, ο Κοσμάς, να εξηγήσει τις παράξενες λεπτομέρειες της γνωριμίας τους στην Πολωνία, αλλά και της πραγματικής, συναισθηματικής τους σύνδεσης, στην Αθήνα. Κάπου ξεπερνούσαν όλ' αυτά τις παραστάσεις και τις εμπειρίες της οικογένειας του Τάσου. Έπεσε κάποια σιωπή και χρειάστηκε να γυρίσουν την κουβέντα σε άλλα θέματα για να ξαναπάρει το πάνω της η συζήτηση.

Θέλησε, ο καλόκαρδος ο Τάσος, να φιλοξενήσει το ζευγάρι το βράδυ. Είπε να στρώσουνε το διπλό κρεβάτι στον ξενώνα, ωστόσο τους αποκριθήκανε, οι επισκέπτες, ότι δε μπορούσαν να μείνουν. Έπρεπε να φύγουν

το απόγευμα, να είναι το βράδυ πίσω στην Αθήνα.

Βγήκαν μετά μια βόλτα, με τ' αμάξια, στα παράλια της Λαμίας. Στον Καραβόμυλο. Είχε ξεφαντώσει η Ρούμελη, ανήμερα το Πάσχα και τη δεύτερη μέρα δεν υπήρχε πολύς κόσμος. Φάγανε ψάρι. Το ζητούσε η Άννα, που το προτιμούσε απ' τα κρέατα. Αυτά τα 'χε χορτάσει στην Πολωνία. Εξάλλου ο Τάσος δε θα τους άφηνε να φάνε ψητά πουθενά αλλού, παρά μόνο στην ψησταριά του. Την άλλη φορά που θα 'ρχότανε στη Λαμία. Για να καθίσουν και μερικά βράδια. Όχι όπως τώρα, που ήρθαν με την ψυχή στο στόμα, όπως είπε μ' αληθινό κι όχι επιτηδευμένο παράπονο.

Κάναν και μια μικρή βόλτα στη θάλασσα. Τους ξενάγησε και τους έδειξε, με περηφάνια, ο Τάσος, κάτι οικόπεδα, που είχε πάνω στο κύμα. Θα τα 'χτιζε με την πρώτη ευκαιρία, έτσι τους είπε. Ήπιαν κι έναν καφέ και βάλανε μετά μπροστά, ο Κοσμάς κι η Άννα, να γυρίσουν πίσω. Αφού πρώτα χαιρετήσανε τους καλούς τους συγγενείς. Ήταν συγκινημένος ο Τάσος, αληθινά συγκινημένος. Ένοιωθε λες κι είχε βοηθήσει κι αυτός κάπως στην καλή τύχη του Κοσμά. Μήπως δεν ήταν έτσι άλλωστε; Και συγκινήθηκε ο Τάσος όταν, πάνω στον αποχαιρετισμό, του τ' αναγνώρισε αυτό ο Κοσμάς. Και ξανασυγκινήθηκε όταν κι η Άννα τού ανέφερε πόσο συχνά μιλούσε γι' αυτόν ο Κοσμάς. Με λόγια παινευτικά.

Χαιρετήθηκαν λοιπόν και μπήκανε στο γυρισμό. Θα το θυμόταν, κι οι δυο τους, πολλές φορές εκείνο το γαλήνιο απόγευμα.

* * *

Μια απαλή ελληνική μουσική έπαιζε σιγά στο ράδιο. Και καθώς κινιόταν κι έστριβε τ' αμάξι, στον καθρέφτη του σπάθιζαν οι ακτίδες του ανοιξιάτικου δειλινού. Φάνταζε πίσω ο κάμπος της Λαμίας. Οι ακρογιαλιές και τα χωριουδάκια του Μαλιακού. Φάνταζαν κι οι κοντινές μνήμες της σύντομης φιλοξενίας, της αγαθής και μεγάλης οικογένειας του Τάσου.

Για μια στιγμή, τής φάνηκε αδύνατο το σκηνικό. Της Άννας. Εξωκοσμικό. Υπερφυσικό. Ανάβλυσε τότε συγκίνηση από μέσα της. Και γαντζώθηκε στον Κοσμά. Κι έμεινε εκεί, για ώρα πολλή. Πέρασαν έτσι ενωμένοι και χωρίς να σταματήσουν, απ' το Λεωνίδα μπροστά. Πέρασαν, ίδια, κι απ' τον Άγιο Κωνσταντίνο.

Και μείνανε έτσι, αγκαλιασμένοι, μέχρι που τέλειωσε ο δρόμος. Μέχρι που τέλειωσε κι η νύχτα.

Η πρόταση του Αμύντα

Η Μυρτώ είχε αρχίσει πια τις ετοιμασίες για την Αμερική. Μιλούσε συχνά στο τηλέφωνο με την ξαδέρφη της, την Κονστάνς. Υπήρχε μεγάλος ενθουσιασμός κι από τις δυο μεριές. Σχεδίαζαν ταξίδια, θέατρα, συναυλίες. Η Μυρτώ δεν είχε πει στην ξαδέρφη της πόσο πολύ είχε προοδεύσει, τον τελευταίο καιρό, με το νέο της δάσκαλο, τον Κοσμά. Για τις συναυλίες, που έδινε πια μόνη της, ή και μαζί με τον Κοσμά. Για τις κριτικές, που, σιγά σιγά, είχαν αρχίσει να εμφανίζονται στον τύπο. Για μια πανέμορφη γυναίκα, μια εκπληκτική πιανίστρια κι εκκολαπτόμενη γιατρό.

Θα 'φευγε σε δύο μήνες, πριν το καλοκαίρι. Να πάει να εγκλιματιστεί για κάποιο διάστημα, για ένα δυο μήνες, να εξοικειωθεί με τις λεπτομέρειες της περιοχής που θα 'μενε, πριν αρχίσει την ειδικότητα στο νοσοκομείο, το φθινόπωρο. Συμφωνήσανε να μείνει με την ξαδέρφη της. Και το φίλο της, τον Pierre. Δεν υπήρχε άλλη περίπτωση. Κι οι δυο το θέλανε πάρα πολύ, άσε που το διαμέρισμα ήταν πολύ μεγάλο και τους χωρούσε όλους. Με τον καιρό θα 'βλεπε τι θα 'κανε και με το πιάνο. Πώς θα συνέχιζε και σε αυτόν τον τομέα. Δεν είχε καταφέρει ακόμη να το συζητήσει με τον Κοσμά. Ίσως και να είχε κάτι να προτείνει.

Πριν φύγει αποφάσισε να πάει στην Καβάλα να δει

και να χαιρετήσει τους γονείς της, αλλά και το μικρό της αδερφό, το Μιχάλη. Μόλις είχε τελειώσει το λύκειο, ο Μιχάλης, και θα 'φευγε κι αυτός, σε λίγο καιρό, για το εξωτερικό. Για τη Γερμανία, το Αμβούργο, για σπουδές.

Να χαιρετήσει, φυσικά, και τον Αμύντα.

* * *

“Μυρτώ είμαι βέβαιος ότι θα περάσετε υπέροχα οι δυο σας στη Νέα Υόρκη. Είστε τόσο δεμένες, καμιά φορά σκέφτομαι πώς αντέχετε την τόσο μεγάλη απόσταση, για τόσο μεγάλο διάστημα. Είναι τώρα τόσος καιρός, που έχετε να τα πείτε από κοντά, έτσι δεν είναι;” ρώτησε ο Αμύντας την ανιψιά του.

“Έτσι είναι θείε. Έχουμε βρεθεί, αλλά στη Θάσο έχουμε εφτά χρόνια να πάμε μαζί”, απάντησε η Μυρτώ θυμίζοντας την τόσο ιδιαίτερη θέση που είχαν στην καρδιά, και των δυο τους, τα καλοκαίρια εκείνα της εφηβείας τους, στις ακρογιαλιές της Θάσου. Και συνέχισε: “αλήθεια, εσύ, πώς και δεν έχεις πάει καμιά φορά στην Αμερική, να τη δεις;”

“Έχεις απόλυτο δίκιο Μυρτώ, το αμέλησα. Από χρόνο σε χρόνο από αναβολή σε αναβολή. Λάθος μου, τώρα εκ των υστέρων το βλέπω. Όμως να 'σαι σίγουρη, θά 'ρθω τώρα να σας δω και τις δυο. Ίσως τα επόμενα Χριστούγεννα, αν δεν έχει σκοπό η Κωνστάνς να πάει στο Βέλγιο. Ίσως έρθουμε και μαζί με τους γονείς σου. Δεν το 'χω συζητήσει ακόμη με την Κωνστάνς”, απάντησε, απολογητικά, ο Αμύντας.

“Δε νομίζω να 'χει κάνει κιάλας η Κωνστάνς σχέδιο

για τα Χριστούγεννα θείε. Αλλά πρέπει κι εσύ να το πάρεις πια απόφαση και να τ' ανακοινώσεις. Όχι όλο "ίσως" και "μάλλον". Να πάρεις και τους δικούς μου απ' το κεράκι και να βγάλετε εισιτήρια", συνέχισε η Μυρτώ.

"Στο υπόσχομαι, Μυρτώ, μες στο αμέσως επόμενο διάστημα θα το προγραμματίσουμε", βεβαίωσε ο Αμύντας.

Μιλήσανε μετά για τη ζωή της Μυρτώς στην Αθήνα. Για τη σχολή, για το πιάνο. Τη ρώτησε, ο Αμύντας, αν αυτή την εποχή, έχει καμιά σχέση. Η Μυρτώ απάντησε αρνητικά. Την έκανε πάντα την ερώτηση αυτή ο Αμύντας, κάθε που συναντούσε τη Μυρτώ. Κι έπαιρνε την ίδια, σχεδόν πάντα, απάντηση. Συνήθως το προσπερνούσε. Αυτή τη φορά όμως, πήρε ένα στενάχωρο ύφος, πήγε κάτι να προσθέσει.

Αλλά τον πρόφτασε η Μυρτώ. "Δε μου λες θείε, δε μας έχεις ποτέ πει, σε μένα, αν κι έχω την εντύπωση ισχύει το ίδιο και για την ίδια σου την κόρη, το λόγο που ήσουν, πώς να το πω, κάτι σαν απόβλητος από την κοινωνία εδώ. Έτσι που με ρωτάς για τις σχέσεις μου, σκέφτηκα μήπως και τα δικά σου πάθη έχουν να κάνουν με την παλιά σου γυναίκα. Μήπως σου χρέωσε εδώ, η μικρή κοινωνία, ότι παράτησες τη γυναίκα σου με μωρό παιδί; Αυτό είναι; Δε σε 'χω ρωτήσει ποτέ. Η περιέργεια, όπως νομίζω ξέρεις, δεν είναι το δυνατό μου σημείο, αλλά μια και το 'φερε η κουβέντα, δεν ξέρω, αν θέλεις μου λες".

Παραξενεύτηκε για μια στιγμή ο Αμύντας. Πού το θυμήθηκε τώρα αυτό η ανιψιά του; Τώρα που είχε ξεχαστεί, που είχε αρχίσει να ξεπερνιέται. Που η κοινωνία, η καβαλιώτικη, τον είχε δεχτεί ξανά στην αγκαλιά της και που τον λάτρευε σαν γιατρό αλλά και σαν άνθρωπο.

“Πώς σου ήρθε αυτό Μυρτώ;” τη ρώτησε, κάπως τυπικά αλλά κι αυθόρμητα. Για να καλύψει κάπως τον αιφνιδιασμό του.

“Νομίζω σου είπα πώς μου ήρθε. Άνοιξες κουβέντα για τις σχέσεις μου κι έκανα το συνειρμό. Μπορεί να ‘ναι εντελώς λάθος, να μην έχει καμιά σχέση. Μου πέρασε όμως απ’ το μυαλό. Και σε ρώτησα. Αν θες απαντάς. Εννοείται”, συνέχισε η Μυρτώ.

“Δε μου λες Μυρτώ έχεις όλες τις χάρες, ομορφιά απεριγράπτη, εξυπνάδα μοναδική, χαρακτήρα και μόρφωση και στυλ και προσωπικότητα. Αναρωτιέμαι, δε βλέπεις κάτι το παράξενο; Φαντάζομαι θα σου ζητάνε συνέχεια. Αναρωτήθηκα, εσύ έχεις ζητήσει ποτέ κάτι; Υπήρξε ποτέ κάτι να προλάβεις να το ζητήσεις πριν σου το προσφέρουν από χίλιες μεριές;” Άλλαξε το θέμα ο Αμύντας. Όχι όμως υστερόβουλα, για να ξεφύγει απ’ το ερώτημα της Μυρτώ. Αναρωτήθηκε κι αυτός, πάνω στην κουβέντα, όπως αναρωτήθηκε κι η Μυρτώ, λίγο πιο πριν, για την τιμωρία και την απομόνωση, που του επέβαλε, για δέκα και βάλε χρόνια, η πόλη του.

“Θείε μου δε μπορείς να φανταστείς πόσο κάνεις λάθος. Το παραδέχομαι, για ό,τι περιστρέφεται γύρω απ’ τις σχέσεις και το σεξ, δεν έχω ζητήσει κάτι. Αλλά όχι ότι μου έχουν προσφέρει και κάτι, πέρα απ’ το δέος και τον πανικό τους. Οι άντρες εννοώ. Δεν τα ‘χω πάει καλά, μαζί τους, αυτή είναι η αλήθεια. Νιώθω να τρέμουν θείε, νιώθω να χάνουν τον εαυτό τους κι εγώ αυτό δεν το μπορώ. Με τρελαίνει αυτός ο φόβος που τους διαπερνά. Δεν τον αντέχω. Αλλά αν εξαιρέσεις αυτά τα θέματα, ασφαλώς κι έχω ζητήσει. Πολλά κι από πολλούς. Έχω ένα δάσκα-

λο στο πιάνο, έναν υπέροχο άνθρωπο, ένα αλλιώςτικο άτομο, του 'χω ζητήσει και μου 'χει δώσει. Πάρα πολλά. Δεν είναι σωστό αυτό που λες, ότι δε ζητάω. Μετά, εσένα, πριν από λίγο, δε σου ζήτησα να μου δώσεις μια απάντηση; Απλά με τους άντρες δεν τα 'χω καταφέρει. Κι αλήθεια είναι δε μπορώ να με φανταστώ να ζητάω. Περιμένω κάποιον να 'χει κάτι να δώσει. Τι λες, κάνω λάθος; Ν' αρχίσω να ζητάω; Δε μου 'χει περάσει ποτέ απ' το μυαλό. Λες να 'ναι αυτή η λύση;" κατέληξε η Μυρτώ.

"Δίκιο έχεις Μυρτώ. Είναι αρχαίο στερεότυπο ο πολιτοκτητής άντρας. Κι εσύ πρέπει να το βιώνεις σε ακραίο βαθμό. Δεν έχει νόημα να ζητήσεις. Με ξαφνιάζει όμως αυτό που λες, ότι δεν ένιωσες να σου προσφέρουν και κάτι. Λάθος να κάνεις, δύσκολο. Το παραδέχομαι. Πατί όμως; Σε προβλημάτισε καθόλου;" ανταπάντησε ο Αμύντας.

"Με προβλημάτισε, αλλά απάντηση δεν έδωσα. Με τον καιρό, ίσως έρθει. Τι άλλο να πω. Εξήγηση δεν έχω", συνέχισε η Μυρτώ.

"Ξέρεις Μυρτώ, γι' αυτό έφυγε η Ντενίζ. Ένοιωθε ότι δεν της έδινε. Παράξενο δεν είναι;" επανέφερε τη συζήτηση στο αρχικό θέμα ο Αμύντας, στο αρχικό ερώτημα της Μυρτώς, πριν ξεφύγει η κουβέντα στα δικά της.

Ξαφνιάστηκε η Μυρτώ. Τη Ντενίζ δεν την ήξερε, σχεδόν καθόλου, αγαπούσε όμως το θείο της τόσο πολύ, που της φάνηκε εντελώς απίθανο το ενδεχόμενο. Η Ντενίζ δηλαδή να 'νοιωθε για τον Αμύντα όπως η ίδια για όλες της τις αντρικές παρέες. Ένωσε άσχημα, σαν ιεροσυλία της φάνηκε, της αγάπης και του μύθου που είχε φτιάξει μέσα της για το θείο της.

“Ωστε έτσι λοιπόν!” αποκρίθηκε. “Τία φαντάσου! Δε θα μπορούσα λοιπόν ποτέ να το σκεφτώ έτσι. Στα δικά μου τα μάτια είσαι τόσο τρομερό άτομο, έτσι μόνο να μην ήσουνα θείος μου και να ‘σουναι και καμιά εικοσαριά χρόνια νεότερος, να σου την πέσω!” συνέχισε, χαριτολογώντας και ξαναγυρνώντας στα περί “δούναι και λαβείν”, που τη ρώτησε, λίγο πιο πριν, ο Αμύντας.

“Κι είσαι σίγουρη ότι, τότε, δε θα με κατέτασσεσες σ’ αυτή την αρσενική μάζα, όπως περιέγραψες τους άντρες λίγο πιο πριν;” συνέχισε ο Αμύντας.

Η Μυρτώ σαν να στεναχωρήθηκε. Ούτε λίγο ούτε πολύ της έλεγε, ξανά, ότι το πρόβλημα, μπορεί τελικά και να ‘τανε δικό της. Ότι, δηλαδή, έβλεπε τα πράγματα παραμορφωμένα, απορριπτικά. Ότι έφταιγε αυτή. Ότι δηλαδή, οτιδήποτε καλό, μόλις την πλησίαζε, το έβλεπε σαν κακό. Είναι και που κάθε κουβέντα που προερχόταν απ’ τον Αμύντα είχε διπλό και τριπλό βάρος. Από αλλού μπορεί και να το προσπέρναγε. Ο Αμύντας, και τα λόγια του, φώλιαζαν όμως για τα καλά στο μυαλό και στην ψυχή της. Πάντα έτσι ήτανε. Από μικρό παιδί. Μέχρι σήμερα.

Ο Αμύντας το ‘πιασε αμέσως. Σκέφτηκε, για μια στιγμή, αν πράγματι ήθελε να πει κάτι στην ανιψιά του. Ναι, κάτι ήθελε να της πει. Να της πει να ξαναδεί λίγο τα πράγματα, να μην είναι τόσο απορριπτική, όπως του φάνηκε, με τον τρόπο που του μίλησε για τις εμπειρίες της. Ήθελε κάτι να της πει, χωρίς όμως και να την κατηγορήσει. Δε θα μπορούσε ποτέ να κατηγορήσει τη Μυρτώ.

“Μυρτώ μου, δε θέλω να σε κατηγορήσω. Απλά μου φάνηκε λίγο παράξενο αυτό που σου συμβαίνει. Και

σκέφτηκα μήπως μπορείς κάτι να κάνεις κι εσύ. Αυτό είναι όλο. Αν δεν είσαι απελπιστικά άτυχη, τότε μια απάντηση υπάρχει. Κάτι κάνεις στραβά. Και σου συμβαίνει μετά, αυτό που σου συμβαίνει. Σκέψου το λιγάκι, αυτό μόνο σου ζητώ”, ολοκλήρωσε ο Αμύντας.

* * *

Το σκέφτηκε η Μυρτώ. Δεν υπήρχε περίπτωση να μη σκεφτεί κάτι που θα της έλεγε τούτος δω ο θεός της. Το σκέφτηκε τόσο πολύ, που ξέχασε τελείως το θέμα απ’ το οποίο ξεκίνησε η συζήτηση. Τα πάθη δηλαδή του θείου της. Γιατί ακόμη κι αν ξεκίνησαν αυτά απ’ τη Ντενίζ κι απ’ τα κενά που αυτή ένοιωθε με τον Αμύντα, σαν δύσκολο ήταν, αυτό από μόνο του, να προκαλέσει αυτή την απομόνωση του Αμύντα. Για πολλά χρόνια.

Έφυγε μετά η Μυρτώ, αφού χαιρέτησε και φιλήθηκε με το θείο της. Δε θα τον ξανάβλεπε μέχρι τα Χριστούγεννα, που της υποσχέθηκε θα ‘ρχότανε στη Νέα Υόρκη.

Στο μυαλό της όμως είχε φωλιάσει για τα καλά αυτό που, μα έτσι μα αλλιώς, της είχε πει. Ότι είναι απορριπτική, ότι διώχνει. Ότι δε μπορεί να είναι θεατής, ότι πρέπει κάτι να κάνει. Η ιδέα αυτή την κυρίευσε. Την κατέκλυσε. Ήταν τέτοια η επιρροή που είχε πάνω της ο Αμύντας.

Σκέφτηκε ότι ήρθε η ώρα να πάρει πρωτοβουλίες. Να μην αφήσει τα πράγματα στο δικό τους ρυθμό. Κάτι έπρεπε να δοκιμάσει.

Με την πρώτη ευκαιρία.

* * *

“Δε μου λες, ο δάσκαλος, ο δάσκαλος που έλεγες, πόσο αλλιώτικος είναι δηλαδή αυτός;” τη ρώτησε μια επόμενη μέρα ο Αμύντας, τη μέρα που θα έφευγε πια για Αθήνα και μετά για Αμερική. Κι η Μυρτώ έδειχνε να καταλαβαίνει που το πάει ο Αμύντας και του αποκρίθηκε με νόημα.

“Ο Κοσμάς; Απόλυτα αλλιώτικος είναι ο Κοσμάς”. Έδειξε μετά κάτι να σκέφτεται και συνέχισε διστακτικά: “αλλά δεν υπάρχει κάτι άλλο ανάμεσά μας. Μόνο η μουσική. Μετά, είναι ξέρεις κι αρκετά μεγαλύτερός μου”.

Ο Αμύντας έδειξε να παραξενεύεται. Κινήθηκε σκεπτικός προς την έξοδο κι ότανμ έφτασε την πορτα κοντοστάθηκε, την κοίταξε και της μίλησε. “Δε σου κρύβω τι μου ‘χεις ανάψει την περιέργεια. Φεύγω τώρα, πάω κι εγώ στο ιατρείο, θα τα πούμε το βράδυ”. Και συνέχισε με νόημα. “Και κανόνισε να προσκαλέσεις καμιά φορά, κανένα καλοκαίρι τον Κοσμά εδώ στα μέρη μας. Μας τρώει η περιέργεια, και μένα και τους δικούς σου”.

Η Μυρτώ τον αγκάλιασε, τον φίλησε “Θα γίνει κι αυτό. στο υπόσχομαι” Μετά πήρε μια απόσταση και πρόσθεσε. “Πρέπει να ετοιμασθώ Αμύντα, θα είναι δύσκολο για τους δικούς μου, θέλω τη βοήθειά σου, θα την έχω;” Ο Αμύντας την αγκάλιασε ξανά κι αποκρίθηκε “Θα την έχεις Μυρτώ, κάθε βοήθεια που μπορώ θα την έχεις”.

* * *

Ο αποχωρισμός δε ήταν εύκολος. Η μέρα ήταν ηλιόλου-

στη. Η μητέρα της Μυρτώ, η Μαρία, έβελπε την κόρη της να κλείνει τις βαλίτσες της και δε μπορούσε να κρύψει τη μεγάλη της στεναχώρια που θα έφευγε, για καιρό τώρα και μακριά. Ο άνδρας της δίπλα, ο Γιάννης, προσπαθούσε όσο μπορούσε να της παρασταθεί. Κι έτσι όταν εμφανίστηκε ο Αμύντας, χαμογελαστός και χαρούμενος, βόηθησε να ξαλαφρώσει λίγο η βαριά ατμόσφαιρα.

“Καλημέρα σε όλους! Μυρτώ γιατί βρε δε θες να σε πάω εγώ στο αεροδρόμιο; Δεν είμαι η μάνα σου εγώ για να ‘χουμε δράματα”. Η Μυρτώ χαμογέλασε στον Αμύντα κοίταξε μετά και τη μάνα της που δε μπορούσε να χωρέσει πουθενά τη στεναχώρια της.

“Εσύ, στο μόνο αεροδρόμιο που θα με βρεις είναι της Ν. Υόρκης”.

Πάνω στη στιγμή ακούγεται το ταξί που έφτασε για να παραλάβει τη Μυρτώ. Κινούνται όλοι προς την έξοδο. Ο Γιάννης και η Μυρετ΄κρατάνε από μια μεγάλη βαλίτσα που τη δίνουν στον οδηγό να τη φορτώσει.

“Τεια σου μαμά, μη στεναχωριέσαι για τίποτα, με την Κονστάνς θα είμαστε και θα σας περιμένουμε” ξεκίνησε τον αποχεορετισμό η Μυρτώ. Γύρισε μετά στον πατέρα της. “Τεια σου μπαμπά, καλή αντάμωση σε λίγους μήνες!” Αγάκλιασε μετά με νόημα και χωρίς λόγια τη Μυρτώ και μπήκε στο ταξί αφήνοντας πίσω μια δακρυσμένη Μαρία, έναν Γιάννη να την κρατά και να την εμπωχώνει κι έναν περήφανο Αμύντα που ήταν κι ο μόνος που είχε δύναμη να μιλήσει.

“Φεύγει από μας, πάει στην Κονστάνς. Δεν αξίζει αυτό τη χαρά μας;”

Συμπτώσεις

“Τεια σου ρε Βασίλη, καιρό έχω να σε δω! Κι εδώ, στη σχολή, αλλά και στο ωδείο. Πώς πας, όλα καλά;” αναφώνησε μ’ επιτηδευμένη έκπληξη η Μυρτώ. Είχε πάει στη γραμματεία της ιατρικής σχολής για κάποιες βεβαιώσεις, που χρειαζότανε για την Αμερική κι έπεσε πάνω στο Βασίλη.

“Τεια σου Μυρτώ”, απάντησε ο Βασίλης. “Ξέρεις, με το ωδείο δεν περπάτησε το πράγμα. Νομίζω στο είχα πει, έτσι δεν είναι; Δεν είχα και πολύ καλή σχέση με το δασκαλό μου. Εκείνον τον Κοσμά. Δε φταίει μωρέ αυτός, εγώ φταίω, που δεν έχω πειθαρχία. Απλά, με τόσα που μου έλεγε εκείνος ο διευθυντής, είπα να κάνω μια τελευταία προσπάθεια. Δε δούλεψε όμως. Το ’χω παρατήσει Μυρτώ, εδώ και δυο μήνες, το ωδείο. Αλλά για σένα ακούω πας από θρίαμβο σε θρίαμβο. Συναυλίες, αρχίζουν και μιλάνε για σένα κι οι εφημερίδες. Μπράβο ρε Μυρτώ!” συνέχισε ο Βασίλης.

Κάπου τον καιρότανε λιγάκι η Μυρτώ το Βασίλη, γιατί της φαινότανε ότιμίλαγε χωρίς να ζει εκείνο το μικρό πανικό που καταλάμβανε συνήθως τους άντρες συνομιλητές της. Ακριβώς δηλαδή εκείνο το αντανακλαστικό που την κούραζε τη Μυρτώ, και μετά από ένα σημείο, αν συνέχιζε, την εξόργιζε. Ήταν φυσικός, έδειχνε ειλικρινής, αυθόρμητος. Χωρίς να βασανίζεται απ’ την αίσθηση

της αδυναμίας, που αλλοτριώνει συνήθως τ' αρσενικά στην κουβέντα μαζί της και τα 'κανε συχνά να δρουν και να ηχούν γελοία. Αναρωτήθηκε αν του 'χε περάσει ποτέ απ' το μυαλό να της ζητήσει σχέσεις. Περίπτωση βέβαια τέτοια δεν υπήρχε, γιατί ο τύπος του Βασίλη ήταν αδιάφορος για τη Μυρτώ. Αυτό όμως δεν ήταν απαραίτητο να το ξέρει ο Βασίλης. Απάντηση δεν έδωσε, έμεινε με την απορία. "Ποιος ξέρει", σκέφτηκε κι εγκατέλειψε γρήγορα τη διαδρομή του μυαλού της για να γυρίσει, να ολοκληρώσει την τυπική κουβέντα με το Βασίλη. Ναι, ασφαλώς άξιζε μια ευγένεια και μια τυπικότητα απ' τη μεριά της ο Βασίλης.

"Δεν πειράζει ρε Βασίλη, πρέπει κανείς ν' ασχολείται μ' αυτά που τον ενδιαφέρουν. Να μη χάνει καιρό με πράγματα αδιάφορα. Αν ήταν να σου αρέσει το πιάνο, μάλλον θα 'χε δείξει το πράγμα, δε νομίζεις;" τον ρώτησε παρηγορητικά η Μυρτώ.

"Θαρρώ έχεις δίκιο Μυρτώ, έτσι είναι. Μάλλον με το πιάνο ασχολήθηκα γιατί με πίεσαν στο σχολείο, αλλά κι οι δικοί μου. Να, βλέπεις εσύ, που το αγαπάς το πιάνο, πόσο καλά πας; Είναι γιατί εσύ τ' ανακάλυψες με την ψυχή σου, δε στο φόρτωσε κανένας σαν αγγαρεία. Τώρα το βλέπω καθαρά, γι' αυτό και πήρα την απόφαση να το σταματήσω. Κρίμα τις τόσες ώρες που επένδυσα", απάντησε μ' ανάμικτη έκφραση αποτυχίας, αλλά κι ειλικρίνειας, ο Βασίλης. Και συνέχισε με ίδιο ύφος. "Έχω κάνει λάθη Μυρτώ και δεν είναι μόνο το πιάνο. Και στη σχολή θάλασσα τα 'χω κάνει. Κι εδώ δεν είναι από αδιαφορία. Μ' αρέσει η ιατρική, δε θέλω να την παρατήσω. Είναι από αδυναμίες χαρακτήρα φαίνεται. Μάλλον κάτι μου

λείπεται σε πείσμα και προσπάθεια”.

“Ιατρική, Βασίλη, θα προσπαθήσεις και θα τελειώσεις. Έχεις χάσει λίγο χρόνο αλλά θα καλύψεις τη διαφορά. Δεν είσαι ούτε ο πρώτος ούτε ο τελευταίος. Αφού λες ότι σου αρέσει, πρέπει να ‘ναι πιο εύκολο”. Ήταν τρία χρόνια πίσω ο Βασίλης. Το ‘ξερε η Μυρτώ αλλά σκέφτηκε να το λιμάρει λίγο, έτσι που τον έβλεπε με κρίση αυτοπεποίθησης.

“Μυρτώ, θα την τελειώσω την ιατρική, ούτε συζήτηση. Ξέρεις όμως, θα φύγω απ’ την Ελλάδα για να την τελειώσω. Ίσως μου φταίει λίγο και το χαλαρό περιβάλλον εδώ, μάλλον χρειάζομαι κάποιον να με βάζει σε ρυθμό. Δικιά μου αδυναμία και πάλι, αλλά έτσι νομίζω. Αν βρεθώ σ’ ένα πιο συγκροτημένο περιβάλλον θα με βοηθήσει. Θα ξεκολλήσω και θα προχωρήσω, όπως όλος ο κόσμος”, εξήγησε ο Βασίλης.

Η Μυρτώ για δεύτερη φορά εκτίμησε την ειλικρίνεια του Βασίλη. Και την ευθύτητα και την ανάληψη ευθύνης. Δεν είναι μικρό πράγμα, σ’ αυτή την ηλικία, να παραδέχεσαι και να ομολογείς ότι έχεις πρόβλημα να οργανώσεις την καθημερινότητα και τη ζωή σου. “Θέλει κάποιος θάρρος”, σκέφτηκε.

Στο μεταξύ, πολλοί που έρχονταν και φεύγανε στη γραμματεία είχαν παρατηρήσει τη συζήτηση της Μυρτώς με το Βασίλη να κρατάει και να συνεχίζεται. Τα βλέμματα περνούσανε πρώτα απ’ τη Μυρτώ, φορτώνονταν με δέος και μετά συνέχιζαν στο Βασίλη και φορτώνονταν με ζήλια. Όλ’ αυτά τα ‘πιανε η Μυρτώ, στο δευτερόλεπτο απάνω. Είχε εμπειρία, μεγάλη. Άρχισε να χτίζεται πάλι αυτή η ατμόσφαιρα που τόσο μισούσε η

Μυρτώ. Σκέφτηκε να βιαστεί αλλά το βρήκε αγενές. Της είχε ανοίξει την ψυχή του ο Βασίλης, διακριτικά όμως κι όχι με το συνηθισμένο τρόπο που της άνοιγαν την πονεμένη τους ψυχή διάφοροι άλλοι. Για να την εκλιπαρήσουν σιγά σιγά να τους τη γιάνει με το κορμί της. Όταν βέβαια προλάβαιναν να ολοκληρώσουν την περιγραφή του δράματος που ζούσανε και να σκιαγραφήσουν τη μόνη λύτρωσή τους. Δηλαδή, σχεδόν ποτέ. Αποφάσισε λοιπόν ν' αδιαφορήσει, προς το παρόν, για τα δίπολα του δέους και της ζήλιας που την κατακλύζανε από παντού και να ρωτήσει κάποιες λεπτομέρειες.

“Δηλαδή Βασίλη, ποιο ακριβώς είναι αυτό το συγκροτημένο περιβάλλον που λες;” βγήκε η ερώτηση της Μυρτώ προς το Βασίλη.

“Μυρτώ, έχω συγγενείς στο εξωτερικό, που με βοηθήσανε και μ' ενημέρωσαν για δυνατότητες μετεγγραφής που υπάρχουν και μάλιστα στο δεύτερο έτος. Κάπου εκεί είμαι κι εδώ Μυρτώ, τι νομίζεις; Δεν έχω χάσει λίγο χρόνο όπως, νομίζω για λόγους ευγένειας μου είπες, έχω χάσει τρία ολόκληρα χρόνια. Άρα δε χάνω και τίποτα κι απ' την άλλη βρίσκομαι σ' ένα περιβάλλον, που θα με βοηθήσει να βρω τον εαυτό μου”, απάντησε καθαρά ο Βασίλης, προσφέροντας μια ακόμη αναπάντεχη και μικρή έκπληξη στη Μυρτώ.

“Και πού, στο εξωτερικό, Βασίλη ετοιμάζεσαι να πας;” ακολούθησε η ερώτηση της Μυρτώ.

“Λιγάκι μακριά Μυρτώ, στην απέναντι μεριά του Ατλαντικού”, απάντησε ο Βασίλης. Κι έγινε μετά πιο συγκεκριμένος.

“Φεύγω για Νέα Υόρκη”.

* * *

Έφυγε η Μυρτώ απ' τη σχολή, χωρίς, και πάλι, να πει τίποτα στο Βασίλη για την καινούργια σύμπτωση. Όπως έκρυψε το δάσκαλο, τον Κοσμά δηλαδή, έτσι έκρυψε και τη Νέα Υόρκη, που το 'φερε η τύχη να πηγαίνουν κι οι δυο. Με τόσο όμως διαφορετικές προϋποθέσεις, παρά την ίδια ηλικία τους. Η Μυρτώ μ' υποτροφία για να κάνει ειδικότητα και να μείνει, ανεξάρτητη, με την ξαδέρφη της. Ο Βασίλης για να τα πάρει πάλι σχεδόν απ' την αρχή, μένοντας, οικόσιτος, με συγγενείς του.

Της φάνηκε ανυπόφορη η σκέψη. Θα 'βγαινε σαν περιφρόνηση αν έκανε κανένα σχόλιο. Γι' αυτό προτίμησε να μην πει τίποτα.

* * *

Το απόγευμα πέρασε απ' το ωδείο. Εκείνη τη μέρα είχε μια παράξενη, μεγάλη ένταση στο παίξιμό της. Ο Κοσμάς την παρατηρούσε αμίλητος, ακούνητος από μικρή απόσταση. Κι όταν η Μυρτώ τέλειωσε το κομμάτι, περίμενε ακούνητη, χωρίς να γυρίσει να τον κοιτάξει. Περίμενε την κρίση του Κοσμά.

Την πλησίασε τότε ο Κοσμάς και της μίλησε αργά. "Βγήκες Μυρτώ. Βγήκες. Στ' ανοιχτά. Καλοτάξιδη! Καλοτάξιδη κι ατρόμητη!" Κι έβαλε μετά απαλά το χέρι του στο ώμο της.

Ένα ρίγος διαπέρασε τη Μυρτώ. Χωρίς κουβέντα, χωρίς ν' αλλάξει θέση, ξεκίνησε το επόμενο κομμάτι.

Στα εγκαίνια της Άννας

“Βάγγο, ξέρεις μεθαύριο θα κάνουμε εγκαίνια, στο καινούργιο μαγαζί της Άννας. Σε περιμένουμε, γύρω στις οκτώ. Και Βάγγο, σ’ ευχαριστώ ξανά για τη βοήθειά σου! Χωρίς εσένα, μπορεί και να μην είχαμε καν φτάσει ως εδώ”, είπε ο Κοσμάς στο Βάγγο, που μόλις είχε φανεί, για να του αφήσει μερικά ψώνια, παραγγελιές της Άννας.

Ξαφνιάστηκε ο Βάγγος. Δεν περίμενε να ‘χουν προχωρήσει τόσο γρήγορα τα πράγματα με το μαγαζί της Άννας. Δεν ήταν παρά λίγες βδομάδες, που είχε μεσολαβήσει, ο ίδιος, για να κλείσει γρήγορα η δουλειά. Κι είχε κιόλας εγκαίνια! “Μπράβο ρε Κοσμά, χαίρομαι απ’ την καρδιά μου. Ασφαλώς και θά ‘ρθω. Και θα φέρω και πράγματα για να κεράσουμε τους περαστικούς και τους καλεσμένους. Λουκάνικα, σαλάμια, ίσως και κανένα καλό σουτζούκι, αν βρω, απ’ τον Αραπιάν”, απάντησε ο Βάγγος. Ο Αραπιάν ήταν παλιός και γνωστός Αρμένιος σουτζουκάς και τυράς στην Ευριπίδου.

“Κοίτα, θα ‘χουμε πολλά πράγματα, μην το παρακάνεις Βάγγο. Εξάλλου μας ενδιαφέρει να δώσουμε χρώμα πολωνικό στο μαγαζί, όχι αρμένικο”, συνέχισε ο Κοσμάς, λιγάκι αποτρεπτικά. Είχε μια υπερβολή ο Βάγγος στις αντιδράσεις και στις πρωτοβουλίες του. Είτε ήταν από χαρά, που ήθελε να μοιραστεί με τους φίλους του, είτε από θυμό, για να κεφαλοκλειδώσει τους εχθρούς του.

“Εντάξει Κοσμά, μην ανησυχείς. Δεν το παρακάνω. Φεύγω τώρα, γιατί με περιμένουν σπίτι. Καλό βράδυ Κοσμά, χαιρετισμούς στην Άννα”. Άφησε τα ψώνια ο Βάγγος και κινήθηκε προς την πόρτα.

“Γεια σου Βάγγο, και συ να δώσεις χαιρετισμούς”, είπε ο Κοσμάς, καθώς έβγαινε ο Βάγγος. Και πριν προλάβει να την κλείσει, ο Βάγγος την πόρτα, σαν κάτι να θυμήθηκε και βιάστηκε να τον ρωτήσει ο Κοσμάς.

“Ρε συ Βάγγο, να σε ρωτήσω κάτι; Μόνο μη μου παρεξηγηθείς”, ξεκίνησε ο Κοσμάς. Κοντοστάθηκε ο Βάγγος. Γύρισε και τον κοίταξε με μια υποψία απορίας. “Τι είναι Κοσμά;” τον ρώτησε.

“Να ρε Βάγγο, ξέρεις, η αδερφή σου, νομίζω έχει κάποιο πρόβλημα μαζί μας. Δε μας μιλάει και καμιά φορά ρίχνει και στην Άννα κάτι φοβερά, φαρμακερά βλέμματα”, του είπε ο Κοσμάς, χωρίς να κάνει κάποια ειδική αναφορά στο περιστατικό της μέρας της κηδείας της Φρόσως. Και συνέχισε: “πάει πουθενά ο νους σου; Σου έχει πει τίποτα; Μήπως τη στεναχωρήσαμε σε κάτι Βάγγο;”

Ο Βάγγος ξαφνιάστηκε. Δεν είχε καταλάβει κάτι στη συμπεριφορά της Μάρως, αλλά μπορούσε εύκολα να εξηγήσει τι συνέβαινε. Ήξερε όλο το έργο, σε όλες του τις πράξεις. Δε μπορούσε όμως και δεν ήθελε ν’ αποκαλύψει τα σχέδια της καημένης της θειας του στον Κοσμά. Το δίχως άλλο, από εκεί ξεκίναγαν τα φαρμάκια της Μάρως. Καθαρή και πεντακάθαρη ζήλεια ήταν. Άντε τώρα να το εξηγήσεις αυτό στον Κοσμά. Που ούτε τα περιστατικά γνώριζε, ούτε τη ζήλεια καταλάβαινε. Ω να! Η ζήλεια ήταν κάτι το εντελώς ακατάληπτο για τον Κοσμά.

Ζούσε έξω, ολότελα, απ' το μικρό του κόσμο.

“Κοσμά, μη δίνεις σημασία”, προτίμησε τελικά να πει ο Βάγγος. “Η Μάρω έχει τις μοναξιές της, όλα της φταίνε και, πώς να στο πω, της βγαίνει σε ξινίλα”, προσπάθησε να μετριάσει λίγο στη φαντασία του, το ύφος της Μάρως ο αδερφός της. Αλλά ο Κοσμάς δεν πείστηκε.

“Βάγγο, ας τ' αφήσουμε. Εγώ αναρωτιέμαι μόνο μην τυχόν έχουμε στεναχωρήσει τη Μάρω, χωρίς να το 'χουμε καταλάβει. Τώρα, βέβαια, ξινίλα δεν ήταν Βάγγο. Η Άννα τις καταλαβαίνει καλά αυτές τις αποχρώσεις. Αλλά ας τ' αφήσουμε, σου λέω. Αν όμως τύχει και μάθεις κάτι, σε παρακαλώ να μου το πεις”, απάντησε ο Κοσμάς.

“Αχ ρε θεια” σκέφτηκε ο Βάγγος. Κι έκανε αμέσως τη σκέψη του λόγια: “μην ανησυχείς Κοσμά και μη δίνεις σημασία. Έτσι είναι η Μάρω. Τα ξέρω τα βλέμματά της, τα εισπράττω κι εγώ, τι νομίζεις, θα μου κάνει έκπτωση εμένα; Ας την να πάει στην ευχή σου λέω. Και μην ανησυχείς, δεν έχει τίποτα μαζί σας. Με τον εαυτό της τα 'χει. Και στάζει συνέχεια γκρίνια. Κι όσο περνάν τα χρόνια, τόσο και χειροτερεύει”.

Κινήθηκε μετά να φύγει για τα καλά ο Βάγγος. “Γεια σου Κοσμά, θα τα πούμε στα εγκαίνια”, είπε κι έκλεισε την πόρτα.

Είπε και στην Άννα ο Κοσμάς για τα λόγια του Βάγγου. Και ξεχάστηκε μετά το θέμα. Θα ζωντάνευε ξανά, πολλά χρόνια αργότερα.

* * *

Το μαγαζάκι της Άννας και των Πολωνών φίλων της

ήταν πια έτοιμο. Στην οδό Τρίτης Σεπτεμβρίου, λίγο πριν την Αγίου Μελετίου. Είχαν κανονίσει εγκαίρως, τη μεγαλύτερη μέρα του χρόνου, 21 Ιούνη. Βγάλανε τραπεζάκια στο δρόμο, με λίγα σαλάμια, μπύρες και βότκες Πολωνικές. Αλλά και κάτι ελληνικά τυριά κι αλλαντικά που προσέφερε ο Βάγγος. Απ' τον Αραπιάν. Και πολλά σημαιάκια, ελληνικά και πολωνικά στον τοίχο. Κοιτούσαν παράξενα οι περαστικοί. Με βλέμματα ανάμικτα και διάφορα. Όπως συνήθως γίνεται. Με περιέργεια, συμπάθεια αλλά και φθόνο καμιά φορά. Και πιο σπάνια χαρά. Κοντοστέκονταν τα βλέμματα, ανεξαρτήτως περιεχομένου, κοιτούσαν το μαγαζί, μετρούσαν τους ιδιοκτήτες, δοκίμαζαν τηνπραμάτεια του, παίρνανε και καμιά κάρτα για να 'χουν το τηλέφωνο, αν θελήσουν να παραγγείλουν κάτι στο μέλλον. Που και που ακουγότανε και κανένα "καλορίζικο", ή καμιά ευχή για "καλές δουλειές".

Ο Κοσμάς, εκεί κι αυτός, να δίνει μια τοπική νότα. Να φαίνεται το όλο σχήμα σαν ανάμικτο κι όχι σαν εντελώς ξενόφερτο. Ν' απαλύνει λίγο και την ξινίλα όσων ένοιωθαν απειλή απ' τις επιχειρήσεις των ξένων. Υπάρχουν τέτοιοι πολλοί, πάντα υπήρχαν.

Υπήρχε όμως κι ο Βάγγος, ο ανοιχτόκαρδος ο Βάγγος, που σε τίποτα δεν έμοιαζε με τη στεγνή την αδερφή του και με "Θεός σχωρέστην", τη μακαρίτισσα, τη θεία του. Κι οι δυο αυτές απουσίαζαν, απ' τη μικρή γιορτή της γειτονιάς της πλατείας Βικτωρίας, για άλλους βέβαια λόγους η καθεμιά τους. Είχε βοηθήσει ο Βάγγος να στηθεί ο μπουφές κι είχε προσφέρει τυριά κι αλλαντικά, ελληνικά, για να συγκρίνουν, όπως έλεγε, οι περαστικοί. Κι έδινε κι αυτός μια δυναμική ελληνική νότα, που μάλιστα

με το μέγεθός της αποθάρρυνε κάθε εκδήλωση πιθανής δυσαρέσκειας και μιζέριας απ' το φοβικό κομμάτι των ανθρώπων.

Προς το τέλος των εγκαινίων, ήταν πια δέκα και μισή, φάνηκε η Μυρτώ. Ζήτησε συγνώμη γιατί είχε μπλέξει με κάποια υπόθεση επείγουσα και δε μπόρεσε νά 'ρθει νωρίτερα. Σερβιρίστηκε, ευχήθηκε και χαιρετήθηκε, μ' όλα τα στελέχη της νέας επιχείρησης

Την είχε ενημερώσει και την είχε παρακαλέσει ο Κοσμάς να έρθει. Της είχε μάλιστα πει, μετά τα εγκαίνια, να πηγαίνανε οι τρεις τους κάπου εκεί κοντά να φάνε. Έτσι για να μείνουν στο κλίμα το διεθνικό, σκεφτήκανε να πάνε σ' ένα αιθιοπικό εστιατόριο, εκεί κοντά, δέκα λεπτά δρόμο με τα πόδια, κάπου στη Δροσοπούλου.

* * *

“Μπράβο Άννα! Πολύ μεγάλο βήμα αυτό που κάνατε. Είμαι βέβαια ότι θα σας βγει σε καλό. Η γειτονιά θα σας στηρίξει και θα σας κάνει γνωστούς”, είπε η Μυρτώ, με το που καθίσανε και σερβιρίστηκαν. Και συνέχισε: “σιγά σιγά θ' αυξήσετε την εμβέλειά σας, θα στέλνετε παραγγελίες σε όλη την Αθήνα. Βλέπω σύντομα ν' ανοίγετε και νέο μαγαζί”.

“Το ελπίζω Μυρτώ. Ίσως με τον καιρό να γίνει κι αυτό. Τώρα όμως αυτό που έχει σημασία είναι να σταθεί το πρώτο μαγαζί μας. Να δούμε πώς θα πάει, κι αν πάει καλά, από σχέδια άλλο τίποτα”, της απάντησε η Άννα.

Συζητήσανε για πράγματα πολλά. Για την οικογένεια της Άννας στην Πολωνία, για τον αδερφό της και φίλο

του Κοσμά, τον άλλο μουσικό, τον Αδάμ. Πήγε για μια στιγμή να επεκταθεί και στα πολλά χρόνια που πέρασε ο Κοσμάς στην Πολωνία, αλλά επικράτησε γρήγορα σιωπή. Κι απ' τους δυο τους. Όχι εκείνη η σιωπή που μαρτυράει κάτι το κρυφό. Η άλλη, η σιωπή του άδειου. Άδεια φάνηκε στη Μυρτώ ότι ήταν η ζωή του Κοσμά όλ' αυτά τα χρόνια. Πήγε ν' αλλάξει κουβέντα, να φανεί διακριτική. Σκέφτηκε όμως ότι ήταν πια φίλη κοντινή με το ζευγάρι, δεν ταίριαζε αυτή η διακριτικότητα. Γι' αυτό και τους ρώτησε. "Κάπως άδεια μου ακούγεται η ζωή σας όλ' αυτά τα χρόνια, αναρωτιέμαι πώς περνούσε μια τυπική μέρα".

"Με το πιάνο Μυρτώ", χαμογέλασε ο Κοσμάς. "Η δικιά μου ζωή αυτό ήταν κυρίως. Ακόμη κι οι φίλοι μου, γύρω απ' το πιάνο περιστρέφονταν. Αυτό με ζούσε, αυτό με ψυχαγωγούσε, αυτό μου έδινε παρέες, αυτό με παρηγορούσε και σκόρπαγε τη μοναξιά μου. Έτσι ήταν, όλη μου η ζωή ήταν το πιάνο. Δεν ήταν και τόσο άδεια, όσο μπορεί να σου ακούγεται. Απλά δεν υπήρχαν πολλά γεγονότα, πολλές αλλαγές στην επιφάνεια των πραγμάτων. Αυτά που συνήθως διηγούνται οι άνθρωποι κι εντυπωσιάζουν. Τέτοια δεν έχω να σου πω. Στην επιφάνεια ακούγεται μονότονη η ζωή μου. Στο βάθος της δεν ήταν όμως. Μου έδινε μια πληρότητα, μια βαθιά ικανοποίηση. Δε θέλω να κάνω τα πράγματα ιδανικά, όχι, ίσως έμαθα να ζω με τα λίγα, με την απλότητα, με τον εαυτό μου και τους λίγους φίλους μου. Αυτή ήταν η ζωή μου όμως Μυρτώ. Και μόνο για το συναίσθημα που μου άφησε μπορώ να είμαι σίγουρος. Ήταν καλό αυτό". Έτσι συνόψισε ο Κοσμάς, σαράντα χρόνια Πολωνίας.

“Κι ο έρωτας”, ξάφνιασε με την αμεσότητά της, η Μυρτώ. Κι ολοκλήρωσε την ερώτηση “ο έρωτας χτύπησε καθόλου την πόρτα όλ’ αυτά τα χρόνια;”

Αντάλλαξαν μια γρήγορη ματιά όλοι μ’ όλους. Σαν να θέλανε να σιγουρευτούν ότι ακούσανε καλά. Μια στιγμιαία ματιά. Μετά ο Κοσμάς απάντησε αμέσως. Κι η Μυρτώ, το είδε, ότι μιλούσε η καρδιά του κι όχι το μυαλό.

“Ο έρωτας δεν ήρθε Μυρτώ, όχι. Είχα κάποιες σχέσεις, ναι, αλλά δε θα ’λεγα ότι ήταν έρωτας. Θα το ’λεγα ένας εξαναγκασμός, μια προσπάθεια να είμαι κοινωνικός. Να δοκιμάσω, να προχωρήσω, να πειραματιστώ, αν θες. Μα μοιάσω μ’ αυτό που γινότανε γύρω μου. Δίνει μια ασφάλεια αυτή η ομοιότητα. Ν’ ακούσω λοιπόν τους φίλους μου, αν το θες, που με πιέζανε να γίνω σαν κι αυτούς. Που με λέγανε δύσκολο κι απορριπτικό. Που με προτρέπανε και να κοιτάω λίγο γύρω μου, όχι μόνο μέσα μου”. Σκίρτησε για μια στιγμή η Μυρτώ, στο άκουσμα της λέξης. Χωρίς όμως και να καταλάβει κανείς κάτι. Ήταν βέβαια ότι ο Αμύντας είχε χρησιμοποιήσει εντελώς την ίδια λέξη. Ο Κοσμάς συνέχιζε την απάντησή του: “δε μου βγήκε όμως Μυρτώ. Για μια κοπέλα σαν και σένα είμαι σίγουρος ακούγεται παράξενο, που πέρασα δηλαδή τόσα χρόνια αθέατος απ’ τον κόσμο, σαν κρυμμένος. Αλλά σε μένα τον έρωτα τον έφερε η Άννα. Με καθυστέρηση θα πεις, και θα ’χεις δίκιο. Τι να κάνω όμως; Δεν το όρισα εγώ αυτό. Το ’φερε το ποτάμι της ζωής. Και μου άλλαξε τη ζωή, ναι, έτσι που η ζωή μου στην Πολωνία, να μου φαίνεται εκ των υστέρων άδεια. Όμως θα ήμουν άδικος να την έλεγα τέτοια. Δεν ήταν τέτοια όταν τη ζούσα”.

Μπήκε τότε στην κουβέντα η Άννα. “Ξέρεις Μυρτώ τι

είναι το πιο παράξενο απ' όλα. Τον Κοσμά τον γνώριζα από την Πολωνία. Ήταν φίλος του αδερφού μου, είχαμε βγει κάμποσες φορές. Μετά μάλιστα, που είχα χωρίσει κι έπαιζε και μένα το μάτι μου. Κι όμως, δεν έτρεξε τίποτα τότε μεταξύ μας. Λες και κάποιο πέπλο ήταν ανάμεσά μας, λες και κάτι μ' εμπόδιζε να τον δω. Ήταν νά 'ρθω εδώ, κάτω από συνθήκες δύσκολες, για να νοιώσουμε το ίδιο πράγμα. Για πρώτη φορά στη ζωή μας. Γιατί και για μένα, ο Κοσμάς ήταν ο μόνος έρωτας της ζωής μου".

Έπεσε σιωπή για λίγο. Η Μυρτώ είχε εντυπωσιαστεί απ' το περιστατικό. Την ξεπερνούσε. Την ξεπερνούσε η ιδέα ότι μπορείς να γνωρίζεις κάποιον και να σου είναι ολότελα αδιάφορος κι αθέατος και μετά, ν' αλλάξουν μερικά πράγματα στη ζωή σου, και να σου αποκαλυφθεί. Να σου γίνει, ξαφνικά, μεγάλος και λαμπερός έρωτας. Δεν είχε ποτέ ακούσει κάτι τέτοιο. Δεν πίστευε ότι υπάρχει κάτι τέτοιο.

Έκανε γρήγορα τον εντυπωσιασμό της ερώτημα. "Και πώς το εξηγείτε αυτό, τι ήταν αυτό που άλλαξε τόσο πολύ, και μάλιστα και για τους δυο σας ταυτόχρονα, την εικόνα του ένα για τον άλλο; Ποια εικόνα δηλαδή; Εδώ μιλάμε έγιν' η αδιαφορία έρωτας! σαν να βγήκατε απ' τα σκοτάδια, να είδε ξαφνικά ο ένας τον άλλο. Δε σας φαίνεται λίγο παράξενο; Δεν το 'χετε σκεφθεί καθόλου;" Η Μυρτώ, όλη αυτή την ώρα, που 'κανε γυρίσει τα ρολόγια πίσω, και συζητούσανε για τα παλιά, έβλεπε την Άννα, δέκα κι είκοσι χρόνια νεότερη. Πρέπει να ήταν πανέμορφη τότε. Η ομορφιά της έβγαινε και σήμερα, "φαντάσου τότε", σκεφτότανε. Κι αυτό της έκανε την αναλογία με τον εαυτό της, πιο βαριά, πιο ανυπόφορη.

Απάντησαν κι οι δυο μαζί, με σχεδόν τα ίδια λόγια: “το σκεφτήκαμε Μυρτώ, αλλά απάντηση δε δώσαμε. Φαντάζει σαν παιγνίδι της τύχης”.

* * *

Όταν βγήκαν απ’ το μαγαζί χαιρετήθηκαν. Δε θα ξαναβλεπότανε σύντομα. Η Μυρτώ θα ‘φευγε τις επόμενες μέρες για την Αμερική. Αγκάλιασε την Άννα και της ευχήθηκε όλα να πάνε καλά με το καινούργιο μαγαζί. Χαιρετήθηκε και φιλήθηκε και με τον Κοσμά. Του είπε μέσα σε λίγα λεπτά αυτό που είχε υπονοήσει πάρα πολλές φορές. Ότι του ήταν βαθιά υποχρεωμένη, ότι της είχε ξεδιπλώσει ένα νέο κόσμο μπροστά της. Κι ότι κάθε φορά που θα ‘ρχότανε Ελλάδα θα τον αναζητούσε. Να παίξει το Moonlight, να τον ρωτήσει αν της βγαίνει διαφορετικά. Έτσι μέτραγε τα πράγματα ο Κοσμάς. Αυτή ήταν η αριθμητική του. Οι νότες. Τις άκουγε και μπορούσε να σου πει τι ζωή έκανες, αν πόνεσες, αν χάρηκες. Αν μοιράστηκες. Την είχε ασπαστεί κι η Μυρτώ αυτή την αριθμητική της ψυχής και τη μάθαινε. Ήταν καλή μαθήτρια. Είχαν πια κοινό κι αλάνθαστο κώδικα μεταξύ τους.

* * *

Ζήτησε η Μυρτώ να μην τη συνοδέψουν μέχρι να βρει ταξί. Προτιμούσε να περπατήσει, έτσι είπε, μες στη βραδινή αύρα του καλοκαιριού. Η αλήθεια όμως ήταν ότι προτιμούσε να σκεφτεί όλ’ αυτά, που είχαν μόλις συζητήσει.

Ένωσε το διαφορετικό μήνυμα που της έστειλε ο Κοσμάς. Σε σχέση με το φάρο της ζωής της. Τον Αμύντα. Για τύχη της μίλησε ο Κοσμάς. Φαίνεται πως κάτι πιο συγκλονιστικό δεν του είχε συμβεί του ίδιου. Έτσι της είπε. Παιγνίδι της τύχης. Έτσι το 'χε ονοματίσει. Κι η Άννα της είπε ότι ήταν σε έκλειψη ανάμεσά τους όλ' αυτά τα χρόνια. Κάτι παράξενο έκρυβε τον έναν απ' τον άλλο. Και, στην Ελλάδα, αυτό το κάτι, έτσι απλά και ανεξήγητα, κάθηκε.

Όμως δεν της άρεσε αυτή η κουβέντα της Μυρτώ. Δεν ταίριαζε στο χαρακτήρα της. Ήξερε ν' αγωνίζεται. Να κατακτά υποτροφίες στην ιατρική, χειροκροτήματα στο πιάνο. Να κατακτά την αγάπη των αγαπημένων της. Ναι, δεν ήταν τυχαία η αγάπη της για το θείο της, τον Αμύντα, για την ξαδέρφη της. Σμιλεύτηκε με τον καιρό, στις χρυσαφένιες παραλίες της Θάσου, στα πρώτα σκιρτήματα της εφηβείας τους, στα αστειάκια που κάνανε, στα τραγούδια που σιγοφέρνανε, στο άκουσμα της ιστορίας του λύκου της στέπας και του Κνουλπ, όπως τους τις διάβαζε ο Αμύντας. Όλ' αυτά ήταν πίσω απ' τη μεγάλη τους αγάπη. Όλ' αυτά τους ανακάτευαν και τους κάνανε ένα. Μα και τα αισθήματα για τον ίδιο τον Κοσμά, τυχαία ήτανε άραγε; Θα ήταν τέτοια αν δεν την είχε βοηθήσει να ξεκλειδώσει την ψυχή της. Ή ο ίδιος, θα 'νοιωθε ποτέ τέτοια αγάπη και περηφάνια για τη μαθήτριά του, αν δεν ήταν και δικό του δημιούργημα, αν δεν την είχε πλάσει, τόσο ιδιαίτερα, κι αυτός ο ίδιος;

“Όχι Κοσμά, εδώ κάνεις λάθος”, σκέφτηκε η Μυρτώ, σίγουρη και, για πρώτη φορά, στον ενικό. “Δεν έχω αγαπήσει τίποτα τυχαία. Ούτε και ποτέ θ' αγαπήσω κάτι τυ-

χαία. Κι ούτε μπορώ να περιμένω να φύγει κάποιο μαγικό, σκοτεινό, πέπλο από μπροστά μου. Θέλω να λάμψω, κι η λάμψη μου να φανεί!"

Άλλαξε βηματισμό η Μυρτώ απ' την ένταση του συναισθήματος που την πλημμύρισε. Τον τάχυνε. Απ' τη σιγουριά που την κατέκτησε ότι, ναι, μπορεί, να κατακτήσει η ίδια τον κόσμο. Να ζήσει έξω απ' το τυχαίο. Να λάμψει και να φανεί η λάμψη της.

Ορθώθηκε μέσα της η μορφή του Αμύντα. Τη διαπέρασε η ιδέα ότι ο Αμύντας είχε δίκιο. Ασφαλώς είχε δίκιο! Έπρεπε να σταματήσει να περιμένει την τύχη να χτυπήσει την πόρτα της. Την τύχη θα την έφτιαχνε αυτή η ίδια.

Σίγουρη ένιωσε η Μυρτώ, κυρίαρχη και παθιασμένη. Να μπει μες στη ζωή.

Τόσο βέβαιη ένοιωθε η Μυρτώ, τόσο μεθυσμένη ήταν από σιγουριά κι απόφαση, που δεν άκουσε τις φωνές, δεν κατάλαβε καθόλου, ένα μεθυσμένο, όπως αποδείχθηκε, ταξιτζή, που χτύπησε και τραυμάτισε ένα νυχτερινό ποδηλάτη, μόλις διακόσια μέτρα πιο πίσω της. Ίσως, αυτόν τον ίδιο ταξιτζή, που θα την πήγαινε στο σπίτι της, αν δεν είχε βιαστεί και δεν είχε ανοίξει το βήμα της.

Απ' τον ενθουσιασμό και την αυτοπεποίθηση. Ότι μπορούσε, αυτή, να ζήσει πέρα απ' το σκοτεινό πέπλο. Πέρα απ' το τυχαίο.

Με την Κονστάνς στη Νέα Υόρκη

Η Κονστάνς έμενε με τον Πιερ στο Μπρούκλιν, σε μια ωραία γειτονιά, σ' ένα θεόρατο τριάρι. Εκεί εγκαταστάθηκε κι η Μυρτώ. Είναι το Μπρούκλιν αρκετά πιο φτηνή περιοχή απ' ό τι το Μανχάταν, αλλά ίσως κι αρκετά πιο ανθρώπινη, για να μένεις. Έχουν, εκεί, τα κτίρια μικρότερο μέγεθος. Υπάρχουν και πολλοί, περισσότεροι, ακάλυπτοι χώροι. Κι υπάρχουν βέβαια, όπως παντού στη Νέα Υόρκη, πλήθος από δυνατότητες για διασκέδαση κι εκδρομές.

Έμελλε, η Μυρτώ, ν' αναθεωρήσει πολλές απόψεις, στερεότυπα που είχε για την Αμερική και τους κατοίκους της. Απ' την πρώτη κιόλας στιγμή που πάτησε το πόδι της. Έφτασε στο σπίτι των φίλων της αργά το βράδυ κι αφού βολεύτηκε πρόχειρα, σκεφτήκανε να πάνε μια βόλτα μέχρι το ποτάμι. Τρία λεπτά δρόμος. Εκεί όμως στο ποτάμι, αντίκρισε η Μυρτώ για πρώτη φορά, μες στην ακλή της ζεστής κι υγρής καλοκαιρινής νύχτας, τους φωταγωγημένους ουρανοξύστες του Μανχάταν. Ήταν μια απρόσμενη εικόνα. Μια μαγευτική εικόνα. Εικόνα που δε θα ξεχνιότανε ποτέ. Που θα την επαναλάμβανε συχνά όλα τα χρόνια που θα 'μενε στη Νέα Υόρκη. Που θ' άλλαζε, μες στις εποχές του χρόνου, ιδιαίτερα το χειμώνα, που η παγωμένη ομίχλη θα του έδινε, του ποταμιού, μια απόκοσμη αλλά κι απόλυτα ήσυχη και γαλήνια όψη.

Όμως η ανάμνηση της πρώτης εικόνας ήταν αυτή που θα σκέπαζε όλες τις άλλες. Που θα συνόψιζε όλα τ' άλλα, τα καινούργια, που θα συναντούσε, τα επόμενα τα χρόνια. Και πάντα θα της υπενθύμιζε πόσο απλοϊκή ήταν η άλλη εικόνα, που, έτσι αυθαίρετα, είχε φέρει μαζί της. Η εικόνα, για την κοινωνία που είχε έρθει να ζήσει.

Η παρέα της, στη αρχή, ήταν το ζευγάρι των φίλων της. Ήταν ακόμη καλοκαίρι, περίοδος διακοπών κι έτσι υπήρχε χρόνος άφθονος για βόλτες, για πάρκα και μουσεία, θέατρα κι εστιατόρια κι εκδρομές στις γύρω περιοχές. Όταν άρχισε η δουλειά στο νοσοκομείο, στα τέλη Αυγούστου, περιορίστηκε ο ελεύθερος χρόνος αλλά άρχισαν και νέες εμπειρίες, επαγγελματικές. Σ' ένα άλλο επίπεδο απ' αυτό που είχε συνηθίσει μέχρι τώρα. Η εργασία, όπως την είχε δει στην Ελλάδα, απ' έξω μάλλον και χωρίς η ίδια να 'χει πραγματικά το βίωμά της, ήταν κάτι σαν καταναγκασμός, απ' τον οποίο δε μπορούσε να βγει κανείς παρά μόνο μ' εκτεταμένες διακοπές και συνεχείς σαββατοκυριακάτικες εξορμήσεις. Όταν το καλοσκέφτηκε, είδε βέβαια ότι και στην Ελλάδα υπήρχαν εξαιρέσεις. Υπήρχε ο θείος στην Καβάλα, που είχε άλλη, πιο ιδιαίτερη, καθόλου καταναγκαστική σχέση, με την καθημερινότητά του. Αλλά κι ο Κοσμάς φυσικά. Με τον Κοσμά δε μπορούσες να καταλάβεις τα όρια ανάμεσα στη δουλειά και την ψυχαγωγία. Γι' αυτό και της φαινότανε ιδανική περίπτωση ο Κοσμάς. Ακόμη κι η Άννα, θυμήθηκε πώς κι αυτή έλαμπε με την προοπτική του νέου μαγαζιού της, όταν είχαν βγει οι τρεις τους, με τον Κοσμά. Θυμήθηκε τον ενθουσιασμό, που τη διαπερνούσε, καθώς ξεκινούσε τη νέα της δουλειά.

Με την Κονστάνς βγαίνανε συχνά οι δυο τους μόνο, χωρίς τον Πιερ. Ήταν και τα επαγγελματικά τους, που ήταν ίδια. Πατροί κι οι δυο, σ' ανάλογη φάση εξειδίκευσης έστω και σε διαφορετικά αντικείμενα. Η Κονστάνς ψυχιατρική, η Μυρτώ παθολογία. Κυρίως όμως ήταν που καταλάβαινε ο Πιερ τη μακριά και πολύ βαθιά σχέση των δυο γυναικών και διακριτικά άφηνε χώρο να κινηθούν οι δυο τους.

Αντάμωσε ακόμη γρήγορα και γνωρίστηκε η Μυρτώ και με μια ομάδα μουσικών, γίνανε φίλοι, έγινε γρήγορα κι ο πιανίστας της παρέας. Κάνανε πρόβες για συναυλίες, που θα δίνανε σε μερικούς μήνες. Βρήκε κι ένα πιάνο μεταχειρισμένο, τ' αγόρασε και το 'βαλε στο πολύ μεγάλο δωμάτιό της. Δυο φορές την εβδομάδα, αργά τ' απόγευμα, βρισκότανε, για πρόβες, κάπου στο Σόχο. Καλλιτεχνικό κέντρο το Σόχο εξάλλου. Κάθε Τρίτη βράδυ, η Κονστάνς πήγαινε κι έπαιρνε τη Μυρτώ μετά τις πρόβες της και πηγαίνανε βόλτα, να πιουν κάτι, να μιλήσουν και σπανιότερα θέατρο στο Μπρόντγουαϊ ή κάπου εκεί τριγύρω.

* * *

“Ο Τομ νομίζω σε καλοκοιτάει”, της είπε μια τέτοια Τρίτη βράδυ, σ' ένα μπαράκι στο Σόχο, η Κονστάνς. Ο Τομ έπαιζε πνευστά στο συγκρότημα που ήταν η Μυρτώ.

“Το ξέρω Κονστάνς αλλά δε μ' ενδιαφέρει”, απάντησε η Μυρτώ.

Τέτοιες κουβέντες είχαν γίνει πολλές. Προσπαθούσε η Κονστάνς να καταλάβει γιατί έστεκε τόσο απόμακρη η

φίλη της απ' τους διάφορους, κατά καιρούς, θαυμαστές της. Κάτι αδιευκρίνιστο ήταν, κάτι θολό, που δε μπορούσε να το καταλάβει. Όλ' αυτά τα χρόνια, που χτιζόταν η οπτική της σ' αυτά τα θέματα, είχε μείνει μακριά της. Δεν είχε δει την ξαδέρφη της, από κοντινή απόσταση. Ίσως τότε καταλάβαινε καλύτερα τη διαδρομή της. Υποψιαζότανε κάπως τι συνέβαινε. Μόνο σε γενικές γραμμές όμως. Κι ήταν δυσάρεστο σαν καμιά φορά ένοιωθε να 'χει λιγάκι καταλυθεί ο δεσμός τους, αυτός που σφυρηλατήθηκε στα χρόνια τα εφηβικά, στη Θάσο. Τότε που όλα είχαν, για τις δυο τους, την ίδια ερμηνεία, την ίδια σημασία.

Όμως στο μεταξύ ξεκλείδωνε μια πολύ ιδιαίτερη πορεία στην ψυχή της Μυρτώ. Ίσως αυτή δεν της επέτρεπε να δει τον Tom και τον κάθε Tom. Οι κουβέντες του θείου της, την τελευταία φορά, πριν φύγει, τότε που τον συνάντησε στην Καβάλα, αντηκούσαν ακόμη στην ψυχή της. Κι οι κουβέντες του Κοσμά επίσης. Απ' την ανάποδη όμως. Αυτές τις απέρριπτε, σχεδόν τις λοιδορούσε.

Τους μήνες που περάσανε είχε πάρει μια απόφαση. Να κάνει παρέα με το Βασίλη. Και δε μπορούσε να λοξοδρομήσει, να βγει απ' αυτό το δρόμο. Ήταν μια τεράστια απόφαση για τη Μυρτώ. Άσχετη με κάθε τι άλλο που είχε κάνει. "Ναι, ο Βασίλης μου είναι μάλλον αδιάφορος", σκεφτόταν στην αρχή και για μεγάλο διάστημα, όσο η ιδέα δεν είχε ακόμη καλά καλά διαμορφωθεί μέσα της. Για να εμποδίσει τον εαυτό της. Αλλά με τον καιρό προχώρησε, γύρισε σελίδα. "Και ποιος όμως δε μου είναι αδιάφορος;" σκεφτόταν πια. "Τουλάχιστον τούτος έχει μια διακριτικότητα, δεν τον πνίγει αυτή η λιγούρα,

που συνήθως έχουν όλοι οι άλλοι", ολοκλήρωνε τη σκέψη στο μυαλό της.

Έτσι λοιπόν, η Μυρτώ, πήρε πρωτοβουλία κι έμαθε από κοινούς φίλους, που έμενε ο Βασίλης. Είχε αποφασίσει να τον συναντήσει, να κάνουν παρέα. Να δοκιμάσει ν' ακολουθήσει τη συμβουλή του θείου. Να μην είναι απορριπτική, να δώσει χρόνο στα πράγματα.

Ήταν τέλη Νοέμβρη, η ατμόσφαιρα, στην πόλη, ήταν κιάλας χριστουγεννιάτικη, όταν η Μυρτώ χτύπησε το κουδούνι των θείων του Βασίλη. Χωρίς να 'χει ακόμη μιλήσει για τίποτα και σε κανέναν.

Πρελούδιο

Ο Βασίλης δεν πίστευε στα μάτια του. Στην αρχή νόμισε ότι είχε έρθει η Μυρτώ για διακοπές. Όταν του είπε ότι είχε εγκατασταθεί, για τα καλά, κι η ίδια στη Νέα Υόρκη, σοκαρίστηκε για δεύτερη φορά. Του μίλησε και για όλ' αυτά που δεν του είχε πει παλιότερα. Χωρίς να πολυκαταλαβαίνει το γιατί. Για τον Κοσμά, για την υποτροφία της. Σάστιζε και ξανασάστιζε ο Βασίλης.

Αρχίσανε να κάνουνε παρέα. Ο Βασίλης φαινότανε να 'χει βρει λίγο τον εαυτό του. Δεν τον είχε πάρει από κάτω η ζωή όπως στην Ελλάδα. Κάπως την έλεγχε την κατάσταση. Πολύ σύντομα της ζήτησε να γίνουν ζευγάρι. Έτσι, φυσικά, χωρίς βαρύγδουπες δηλώσεις αιώνιας πίστης, χωρίς πανικό. Με τρόπο που άρεσε στη Μυρτώ.

Αυτό όμως δεν ήταν αρκετό. Η σιγουριά κι η αυτοπεποίθηση, αυτή που έφτιαξε, η Μυρτώ, στην Αθήνα, μετά τη συζήτηση με τον Κοσμά και την Άννα, δεν κράτησε πολύ. Ούτε ένα μήνα δε βάσταξε. Γκρεμίστηκε απότομα, αλλά όχι κι απρόσμενα, μέσα σ' ένα απόγευμα.

“Βασίλη, ξέρεις, θέλω να σταματήσουμε. Εσύ δε φταις σε τίποτα. Αλλά εγώ δεν τα 'χω βρει με τον εαυτό μου. Σου ζητάω συγνώμη”.

“Το καταλαβαίνω Μυρτώ, είσαι τόσο σπάνιο άτομο, είναι φυσικό να με βαριέσαι. Δε μου κάνει καμιά έκπληξη. Ποτέ δεν πίστεψα ότι μπορεί να ζήσει κάτι για πολύ, να

ζήσει ανάμεσα στη δικιά σου, την εκτυφλωτική, λάμψη και το δικό μου, το μαύρο, χάλι. Και που κράτησε ένα μήνα, το διάλειμμα της μιζέριας μου, κι αυτό πολύ ήταν και σ' ευχαριστώ. Σ' αγάπησα Μυρτώ, αλλά εκείνη η πικρή αγάπη, που ξέρεις ότι δε μπορεί παρά να τελειώσει. Γρήγορα και χωρίς να μπορείς να κάνεις κάτι”.

Έφυγε η Μυρτώ. Λυπημένη με τα πικρά λόγια του Βασίλη. Ένοιωθε ότι τον είχε χρησιμοποιήσει, είχε κάνει ένα πείραμα, ένα πείραμα, που αν δεν ήταν η σπρωξιά απ' τα λόγια του Αμύντα κι απ' τα λόγια του Κοσμά, απ' την ανάποδη αυτή, δε θα το 'χε ποτέ κάνει. Είχε λάμψει και τον είχε τυφλώσει το Βασίλη. Έτσι της είχε πει ο ίδιος. Έτσι απλά.

* * *

Ένοιωθε πολύ άσχημα με τον εαυτό της.

Την πλημμύρισε η μοναξιά. Μοναξιά τρίσβαθη. Απόμακρη ένοιωθε κι απ' τον Αμύντα, που της είχε ζητήσει να λάμψει. Κι απ' την ξαδέρφη της, όμως, που παρατηρούσε, όλο αυτό το διάστημα, κατάπληκτη χωρίς να μπορεί να καταλάβει τίποτα. Χωρίς ν' αρθρώνει λέξη. Και βέβαια κι απ' τον Κοσμά. Αρνιότανε να δεχτεί τα λόγια του, να δοξάσει τη θεά τύχη. Απόμακρη ένοιωθε απ' τα πάντα.

Ήταν πια πολύ αργά. Τα φώτα τής μεγάλης πόλης έλουζαν το δωμάτιο. Για μια στιγμή τής έμοιασε με φεγγαρόφωτο. Κοίταξε απ' τη μπαλκονόπορτα, προς τα έξω. Η Νέα Υόρκη λοιπόν ήταν, όχι το φεγγάρι. Ένωσε μια βαθιά απογοήτευση. Να τη σπρώχνει ακόμη πιο κάτω.

Έτρεξε το μυαλό της, μετά, στο πιάνο. Θα το φώναζε αυτή το φεγγάρι λοιπόν, να φωτίσει, αφού δεν έλεγε να βγει από μόνο του. Άνοιξε το πιάνο και του φώναξε του φεγγαριού. Έπαιξε το Moonlight. Πολλές φορές. Ένοιωθε τη διαφορά. Θλιβερή και λυπημένη τής ακουγότανε η σονάτα. Όλο και πιο πολύ, κάθε που την ξανάπαιζε.

Αύριο, σε λίγες ώρες, θα κατέφθαναν ο Αμύντας με τους δικούς της. Σκέφτηκε, για μια στιγμή, να μαζέψει τον εαυτό της. Να μην τη δούνε έτσι. Χαμογέλασε μετά. Κι αφέθηκε στο πιάνο.

Έπαιξε το κομμάτι και το ξανάπαιξε. Κι ο ρυθμός, κάθε φορά, κι επιβράδυνε. Κι ό,τι έχανε σε νότες, το κέρδιζε σε δάκρυα.